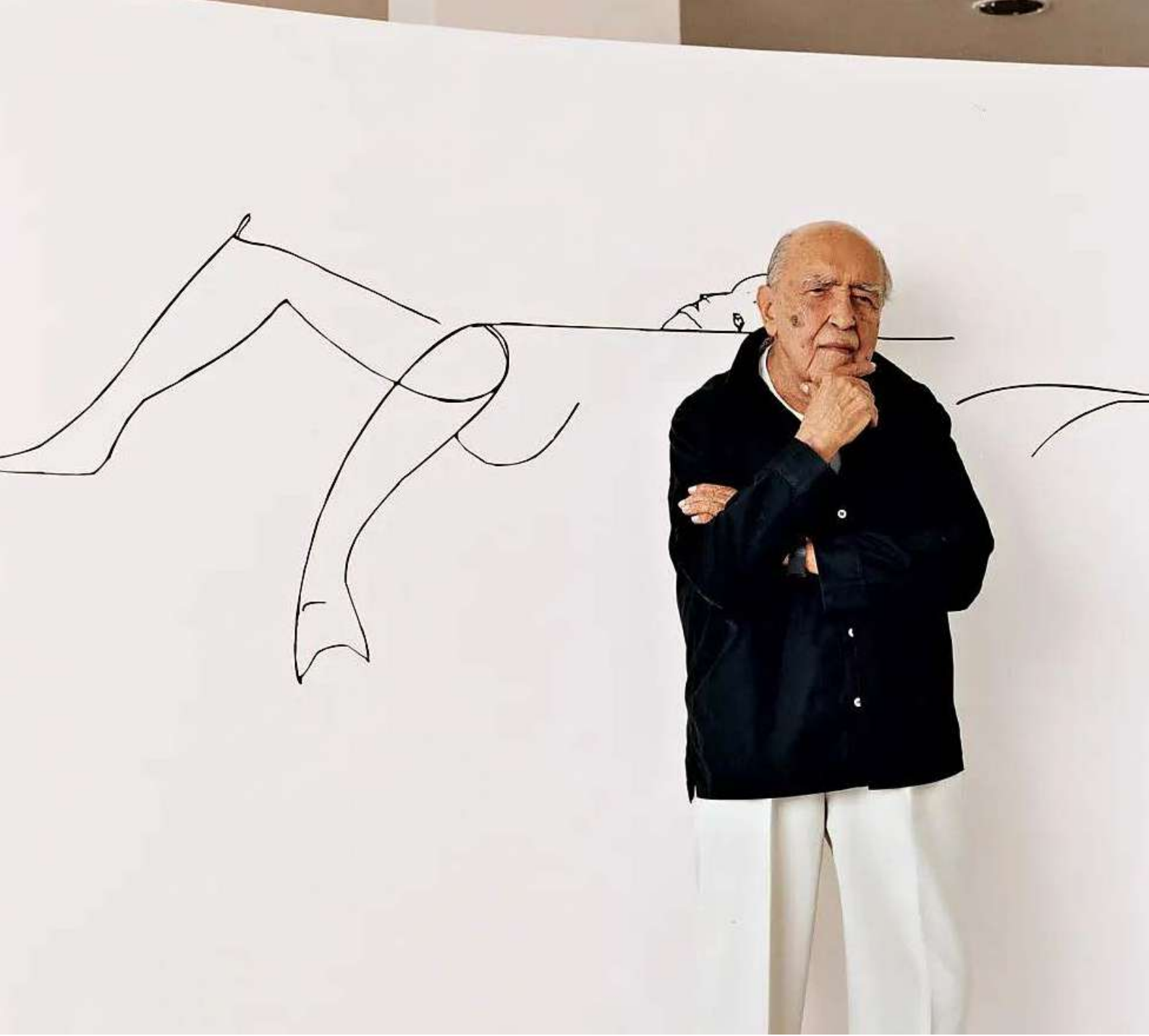

mesaYaşam

Portre · Gezi · Çevre · Teknoloji · Kitap · Tarih · Sanat

MODERN MİMARLIĞIN USTALARINDAN OSCAR NİEMEYER | ADRIYATİK'İN İKİ KIYISI: BİR ORTA ÇAĞ MASALI | AZİZ PAUL'UN KAYIP İNCİL'İNİN GİZEMİ | AVRUPA'DA "USTALAR"A SON SAYGI DURUŞU | BÜYÜK KAYBIMIZ | TAK GÖZLÜĞÜ DÜNYAN DEĞİŞSİN! | BİR DİNOZOR BİZİ UYARIYOR: "YOK OLUŞU SEÇMEYİN" | BAŞKENTTE KÜLTÜR ADASI | CSO TASARIMINA FEYZ VEREN SİMGE ANITKABİR | "BANA BİR MÜZE VER, İÇİNİ DOLDURURUM" PABLO PICASSO | SAHİCİ BİR KADIN, "KEŞKE"SİZ BİR HAYAT | BİR SİNEMA YILINDAN GERİYE KALANLAR | DİJİTAL DEVRİM VE SİNEMA | ARTİSTLER KAHVESİ | MESAJANDA

benim bahcem orman evim mesa®

Yeni Etap
Satışta

Şehrin merkezinde hayalleri süsleyen
bir doğa yaşamıyla geleceği inşa etti
Mesa Orman. Şimdi doğal gölü de
içine alan yepyeni bir rüya başlıyor.

mesa ORMAN II
ÇUBUKLU

MESA YAŞAM Sayı: **94**
Ocak Şubat Mart Nisan 2022

İmtiyaz Sahibi

MESA Holding A.Ş. adına
Erhan Boysanoğlu

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gamze Çetiner

Yayın Kurulu

Mert Boysanoğlu, Gamze Çetiner, Uğur Büke

Yayın Hazırlığı

Büke Yayıncılık
Altievler Mah. Kumsal Sok.
No: 120 Narlıdere / İzmir
T. +90 232 238 22 29 / +90 532 593 53 78
buke1942@gmail.com

Katkıda Bulunanlar

Arzu Çakır Morin (Paris), Cem Erciyes
Elif Key (New York), Türey Köse

Tasarım

Tunca Erciyes

Baskı

PROMAT BASIM YAYIN SAN. LTD. ŞTİ.
Orhangazi Mahallesi 1673. Sokak No: 34
Esenyurt, 34510 İstanbul
T. +90 212 622 63 63 / F. +90 212 605 07 98

Adres

MESA Mesken Sanayii A.Ş.
MESA Plaza, Koru Sitesi İhlamur Cad. No:2
Çayyolu 06810 Ankara
T.+90 312 291 50 00 / F. +90 312 240 09 99
info@mesa.com.tr

www.mesa.com.tr

2022'Yİ UMUTLA KARŞILIYORUZ

Coronavirüs salgını iki yılı aşkın süredir hayatımızda. Tüm insanlık bu klostrofobik atmosferde bunaldı. Yeni yılı iyimser beklentilerle karşılariken, artık silkinip umutları tazeleme zamanı. Bu sayımızda mimariden arkeolojiye, sinemadan teknolojiye, çevre sorunlarından tarihe zengin bir içerikle karşınızdayız. Dergimizin mizanpajını da yeniledik. Dileriz, değerli okurlarımız beğenir.

“Coronavirüs”, “sosyal mesafe”, “karantina”, “salgın” sözcükleri hayatımıza gireli iki yılı geçti. Bir yandan küresel ısınmanın getirdiği felaketler, öte yandan salgın derken türümüzün geleceği üzerine kaygılı yorumlar, fena halde “distopik” kehanetler içimizi bunalıttı. Sokaklarda kaygısız dolaşmayı, sevdiklerimize korkusuzca sarılmayı, otobüsleri, uçakları, yollarda olmayı çok özledik. Yeni bir yıla girerken, şöyle silkinip umutları tazeleme zamanı. Değerli şair Turgut Uyar’ın dizeleriyle söylersek; *“aslında bir alıştırmadır umut/ öbürlerinin azıcık nefes diye bağışladığı/ -baharı beklemeye benzer-(...)kimse yoktur umut etmemeyi önleyecek/ çünkü umut kaçınılmaz gelecektir/ bütün gümbürtüsüyle/ umut kaçınılmaz gerçektir çünkü/ biri Asya’da biterken sözgelişi, Şili’de öbürkü başlar.”*

Bu sayıda mimariden arkeolojiye, sinemadan teknolojiye, çevre sorunlarından tarihe zengin bir içerik hazırladık. Haydi, birlikte sayfaları çevirelim.

Modern mimarlığın ustalarından Oscar Niemeyer *“Mimaride önemli olan şaşırtabilmektir!”* demiş. Hayatı ve eserlerinin anlatıldığı yazıyı okuyup bazı eserlerinin fotoğraflarına baktığınızda haklı olduğunu göreceksiniz.

Salgın insanlığı evlere hapsetti. Bu klostrofobik ortamdan yavaş yavaş çıkmaya başlarken, seyahat hayalleri de canlanıyor. Adriyatik’in iki yakasında bir

“Orta Çağ” masalını okurken, hemen gezi planları yapmak isteyeceksiniz.

Tarsus’taki gizemli kazı ve Aziz Paul’un kayıp İncil’inin gizemini anlatan yazı, Hristiyanlık tarihine maceralı, heyecanlı bir yolculuk daveti.

Geçtiğimiz aylarda Fransa’da ünlü aktör Jean Paul Belmondo’yu, Yunanistan’da büyük direnişçi, besteci, şarkıcı Mikis Theodorakis’i devlet töreniyle uğurladı. Devlet ya da halk “tören”leriyle uğurlanan sanatçılara biz de bir saygı duruşu yazısı ile veda ediyoruz.

Büyük bir salgın geldi ve önce kokuyu sonra ağızımızın tadını tuzunu aldı. “Koku”ya özlem belki de en çok birbirimizi hissetmeye özlemin yansması...

Sanal gerçeklik gözlükleri her geçen gün daha da gelişirken, “artırılmış gerçeklik gözlükleri” çıktı! Sanal dünya ile gerçek dünya iç içe geçmeye başladı. Bir yandan “distopik” korkular içimizi bunaltsa da, öte yandan neler olup bittiğini anlamaya çalışıyoruz.

İklim Zirvesi’ni başarılı bulanlar da var, hayal kırıklığına uğrayanlar da... Zirve öncesi hazırlanan bir videoda BM genel kurulunun kapıları açılıyor ve içeriye bir dinozor giriyor. *“Ey insanlar beni dinleyin. İklim felaketine doğru gidiyorsunuz. Yok oluşu seçmeyin.”* diyor...

Başkent Ankara’da bir kültür adası oluşuyor. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) modern bir konser salonuna kavuşurken, Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi’nin tarihi binası da restore edildi. CSO’nun mimarlarından Semra Uygur, *“Anıtkabir ile Ankara Kalesi arasında duygusal bir aks üzerinde inşa ettikleri”* projeyi anlattı.

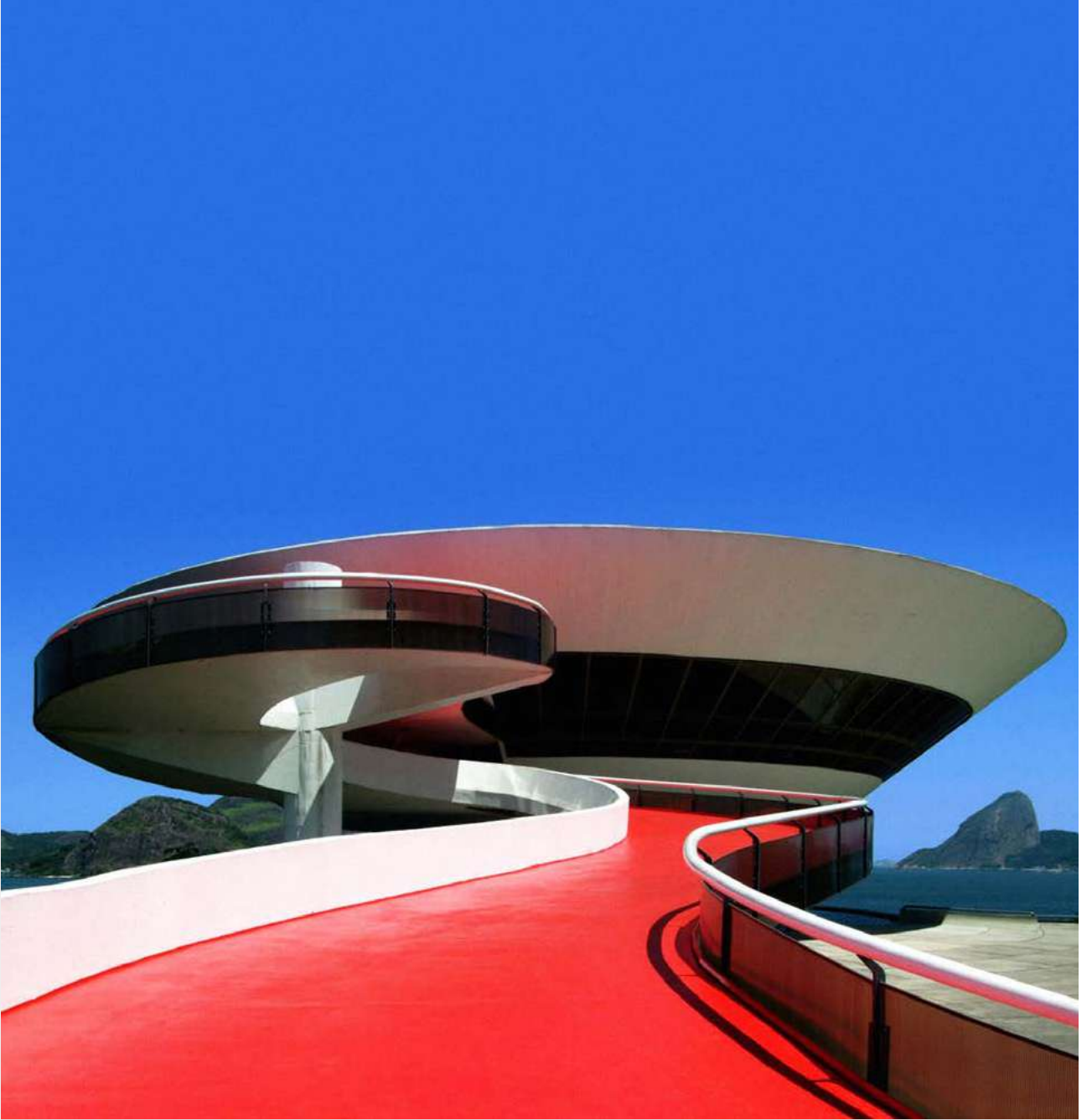
Arzu Okay, 70’li yılların seks komedi filmlerinin oyuncusu olarak toplumsal hafızaya kaydedilmiş. Oysa, o başarılı bir iş kadını, anne, aktivist... *Keşkesiz Bir Kadın* kitabında Arzu Okay’ın bir Yeşilçam hikâyesi gibi hayatından sayfalar çevriliyor.

Sinema salonlarını özledik, 2021 yılı sinema dünyası için zor bir yıl oldu. Bu yıldan geriye kalanlar, öne çıkanlar ve Oscar tahminleri sayfalarımızda.

Koronavirüs’ün hayatımıza girmesiyle sinema salonları kan kaybederken, dijital platformların abone sayılarında rekor artışlar gerçekleşti. “Evde sinema” günlerinin sektöre etkisi üzerinde düşünme zamanı.

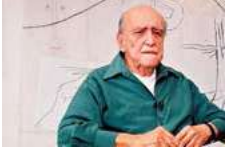
Eski İstanbul’da hemen her meslek dalının bir kahvesi varmış. Elbette Artistler Kahvesi bunların en “meşhur”larından. Haydi, eskilere gidelim ve o kahveleri ziyaret edelim.

MesAjanda’da bir dizi etkinlik duyurusu var. Kaçırmayın!

Oscar Niemeyer 1996 Niteroi Modern Sanat Müzesi

İÇİNDEKİLER

MODERN MİMARLIĞIN
USTALARINDAN
OSCAR NIEMEYER

08 YAZI
FUAT OBUROĞLU

AZİZ PAUL'UN KAYIP
İNCİLİNİN GİZEMİ

23 YAZI
REFİK KUTLUER

BÜYÜK
KAYBIMIZ

30 YAZI
ELİF KEY

BİR DİNOZOR BİZİ
UYARIYOR:
“YOK OLUŞU SEÇMEYİN”

37 YAZI
DENİZ DOĞALI

CSO TASARIMINA FEYZ
VEREN SİMGE
ANITKABİR

47 YAZI
DERVİŞ ERDEM

SAHİCİ BİR KADIN,
“KEŞKE”SİZ BİR HAYAT

52 YAZI
ZEYNEP ARGUVAN

DİJİTAL DEVRİM
VE SİNEMA

59 YAZI
YASEMİN SAYAR

MESAJANDA

67

ADRIYATİK'İN İKİ KIYISI:
BİR ORTA ÇAĞ MASALI

16 YAZI ve FOTOĞRAFLAR
ARZU ÇAKIR MORİN

AVRUPA'DA “USTALAR”A
SON SAYGI DURUŞU

27 YAZI
ARZU ÇAKIR MORİN

TAK GÖZLÜĞÜ DÜNYAN
DEĞİŞSİN!

32 YAZI
HAKAN KARA

BAŞKENTTE KÜLTÜR
ADASI

43 YAZI
DERVİŞ ERDEM

“BANA BİR MÜZE VER,
İÇİNİ DOLDURURUM”
PABLO PICASSO

49 YAZI
BERAL MADRA

BİR SİNEMA YILINDAN
GERİYE KALANLAR

54 YAZI
VECDİ SAYAR

ARTİSTLER KAHVESİ

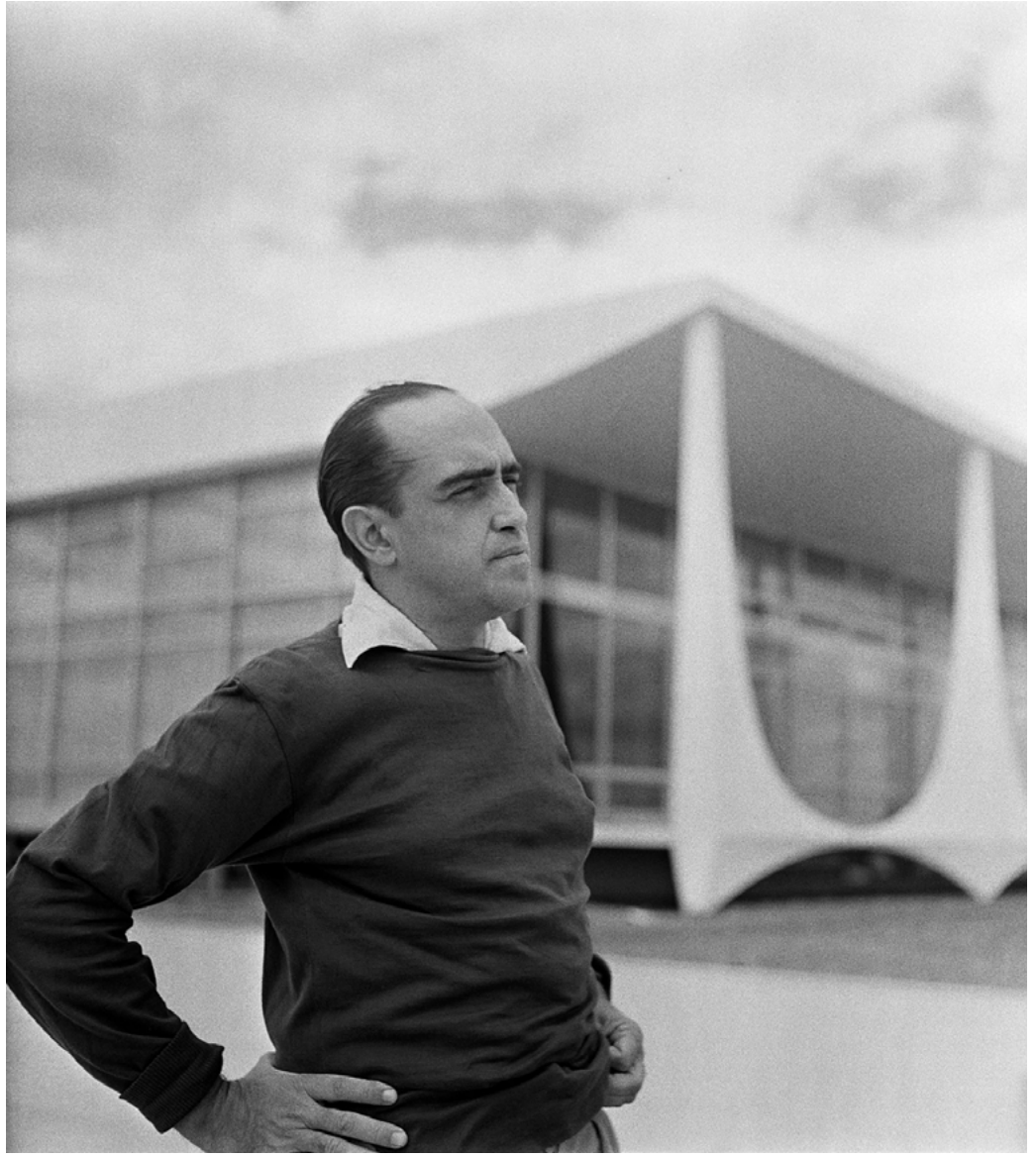
63 YAZI ve FOTOĞRAFLAR
GÖKHAN AKÇURA

MODERN MİMARLIĞIN USTALARINDAN OSCAR NİEMEYER

YAZI
FUAT OBUROĞLU

1956 yılının bir Eylül sabahında, Brezilya Cumhurbaşkanı Juscelino Kubitschek Niemeyer'in evine giderek Başkent Brasília'nın tüm konut ve kamu binalarının tasarlanmasını ister. 1957 yılı başlarında, mimar, kent plancısı ve mimarlık tarihçisi Lucio Costa'nın önerisi birinci seçilir, 21 Nisan 1960 günü de yeni başkent'in açılış günü olarak saptanır.

➤ Oscar Niemeyer Palácio do Planalto önünde, Brasília

Brezilya XVI. yüzyılın başında Portekiz tarafından kurulmuştu. 1807'ye kadar bir koloni olarak kaldı, 1822'de bağımsız bir imparatorluğa dönüştü, 1889'da da cumhuriyet ilan edildi. Koloni olarak geçirdiği yüzyıllar boyunca mimarisi de haliyle Portekiz'e bağımlı kaldı. Mimarlık tarihine baktığımızda 1652'de Rio'da bitirilen Sao Bento'nun, ilk Barok kilise olarak kabul edildiğini görürüz. Sao Salvador de Bahia ve XVII. yüzyıl sonlarında altın rezervlerinin keşfedildiği Minas Gerais kentleri, giderek 'Brezilya Baroku'nun merkezleri haline gelmişlerdi. Ancak Fransız sanatçıların göç etmeye başlamasıyla Brezilya'da Barok'un etkileri kaybolmaya yüz tuttu. Fransız klasiklerini, Amerikan koloniyel stilini ve Neo-barok'u temsil eden çok sayıda yapı inşa edildi.

Geçmişine ait yapılarının genelde koloniyel özellikler taşımasına rağmen Brezilya'nın, 1920'lerin sonlarına doğru rasyonalist mimarlığın etkisi altına girdiği ve Avrupa dışı bir ülke olmasına rağmen, İkinci Savaş yıllarından itibaren, asıl olarak Le Corbusier'nin ilham ettiği rasyonalizmi, belirli değişimlere uğratarak günümüze kadar getirdiği kabul edilmektedir. Yüzyılın ortasına gelindiğinde mimaride sorumsuzluğun, çekiciliğin ve "tehlikeli" eğilimlerin en yoğun olarak görüldüğü ülkenin Brezilya olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz. Bu ülkenin son derece güçlü ve üretkar bir XVIII. yüzyıl Barok'u geleneğine sahip olduğu düşünülürse, belki de buna şaşmamak gerekir?

Oscar Ribeiro de Almeida Niemeyer Soares Filho

Niemeyer 15 Kasım 1907'de Rio de Janeiro'da doğdu. Orta öğreniminden sonra daha üniversiteye başlamadan 1930'da evlendi. Çalışma hayatına babasının tipografi ofisinde başladı. Bir süre sonra Escola de Belas Artes okulunda eğitim görmeye başladı ve 1934 yılında mimar-mühendis olarak mezun oldu. Mezun olduğu dönemde parasal sorunlar yaşamasına rağmen, mimar Lúcio Costa ve Carlos Leão'nun ofislerinde ücretsiz olarak çalışmaya başladı.

1939 New York Dünya Fuarı'ndaki Brezilya Pavyonu tasarımı ile uluslararası mimarlık dünyasında tanınmaya başlayan mimar, Pampulha'da daha geniş alanlara

yayılmış büyük ve farklı kapsamlı projeleri tasarlamak fırsatını elde etti. Ancak ün kazanmasında ve modern mimarlığın birçok önemli eserlerini yaratmasında öncelikle Brasília şehrindeki tasarımları etkili olmuştur.

Oscar Niemeyer 1945 yılında, ömür boyu üye kalacağı ve 1992 yılında başkanı olacağı, Brezilya Komünist Partisi'ne katıldı. Komünistliği sebebiyle askerî diktatörlük döneminde baskılara uğradı. Bu dönemde Avrupa'ya sürgüne gitmek zorunda kalacak olan mimarın ofisine baskınlar düzenlendi; çizimlerine ve diğer çalışmalarına el kondu. 1985 yılında askerî diktatörlükten demokrasiye dönüşün başlamasıyla Brezilya'ya geri döndü. Vefat ettiği 2012 yılına kadar da mesleğini sürdürdü.

Le Corbusier ve Niemeyer

Ünlü, İsviçre asıllı Fransız mimar Le Corbusier Brezilya'ya ilk defa 1929 yılında bir konferans vermek üzere gider, orada Lucio Costa ile tanışır. Daha sonra 1939 yılında, Rio de Janeiro'da inşa edilmesi düşünülen Eğitim Bakanlığı projeleri söz konusu olduğunda Costa, Eğitim Bakanı'na Le Corbusier'nin de davet edilmesini önerir ve bu öneri kabul edilir. O sıralarda Niemeyer 29 yaşındadır. Altı yıl önce evlenmiş, evli bir öğrenci olarak mimarlık eğitimine başlamış, iki yıl önce de bitirmiştir. Niemeyer'in 1936'da Eğitim Bakanlığı ekibine girmesi için hocası Costa ona destek olur. Niemeyer, Le Corbusier ile

sadece bir ay çalışır. Ama dünyası, Le Corbusier'nin; serbest zemin kolonları, bağımsız duvarlar, açık plan, özgür cephe ve çatı bahçesi olarak özetlenebilecek ünlü beş ilkesiyle adeta dolar. Çizgisi giderek iyice Le Corbusier'ye benzeyen Niemeyer'in 1936'da tasarladığı ancak hiç uygulanamayacak olan Henrique Xavier evi, adeta büyük Fransız ustanın elinden çıkmışa benzemektedir.

Aslında bütün Latin Amerika modern mimarlığının arkasında hiç kuşkusuz Le Corbusier vardır. Onun ekonomik ve sosyal teorilerine, mimarlık ve kent planlama ilkelerine Avrupa'da henüz kulak veren yok iken; kendisine endüstrileşmenin eşiğinde olan Güney Amerika ülkelerinde dinleyici bulabilmiştir. Betonarme; Brezilya yapı endüstrisinin emek-yoğun sistemine çok iyi uymaktadır. Ülkenin ikliminin yanı sıra, iyi yetişmiş mimar ve mühendislerinin bulunması da bu uyumu hayli kolaylaştırır. O yıllarda Brezilya'nın nüfusu seksenbeş milyondur. Vatandaşların yüzde ellisi okuma yazma bilmemekte, gezici işçi olarak kahve, kakao ve kenevir tarımında çalışmaktadır. Mevsimlik tarım işlerinden arta kalan zamanlarında sahillere iş aramaya gelen bu insanlar için beton karıştırmak ve yerine dökmek, çok fazla maharet gerektiren bir iş türü değildir. Ayrıca Brezilya'nın uygun iklimi nedeniyle, betonarme binaların ek yerlerinde (dilatasyonlarında) genleşme parçalarına gerek kalmamakta, kışın betonun kışılması, sıcaklık ve rutubetten etkilenmesi gibi sorunlar da bulunmamaktadır. Böylece Niemeyer'in

kişiliğinde Le Corbusier'nin ilkeleri ile plastik nitelikli betonarme tekniği kaynaşır.

Mimarımızın ustasına olan şükran borcu her zaman baki kalır ama, kendi yaratıcı gücü ve lirik imgesel yeteneği de yavaş yavaş değişik şekillere bürünmeye başlar. Gerçekleştirilenler yepyeni bir mimarlık yaklaşımının ürünleridir.

Niemeyer'in Modern Mimarlığı

Parabolik tonozlar, eğimli duvarlar, tamamıyla özgür, zıt eğimli biçimleri olan güneş kırıcılar; yontusal, gerçekten anti-rasyonel, büyük ölçüde dışavurumcu anlatımlarıyla, adeta kullanımı olmayan amaçlara hizmet ederler. Bu "tarz", geçmişindeki güçlü, engel tanımaz Barok'un izlerini taşıyan Brezilya'ya tamı tamına uymanın yanı sıra, Le Corbusier'nin İkinci Savaş'tan sonra gerçekleştirdiği yapılarda izlenen, rasyonalizme sırt çevirme olgusu ile de derin yakınlıklar içerir.

Niemeyer'in mimarlık sahnesine çıktığı yıllarda modern mimarlık teorik olarak; insanın sağlığı ve psikolojik gereksinimleri için rasyonel bir eylem olarak tanımlanıyordu ama, uygulamada genellikle işlevsel olmayan her şeyden arınmış ve istemeden de olsa psikolojik gereksinimlere yanıt vermekten uzak örnekler inşa edilmekteydi. İşte bu ortamda Niemeyer'in, belki fonksiyonel

1956-1960 Brezilya ulusal kongre binası

ya da zorunlu olmadığı halde, hareketli, oynak, soyut ve geometrik plastiklik taşıyan elemanlarının bir yenilik getirdiği, modern mimarlığın tanımlanmasında bir dönüm noktası oluşturduğu rahatlıkla söylenebilir.

Mimarlığı, bazen soyut bir kompozisyonun işlenmesinde araç olarak kullanılan plastiklik eğiliminin temel karakteristiği, saf geometrik biçimleri öngörmesidir. Küre, küp, piramit, dörtgen prizmalar hiçbir kısıtlama getirilmeden mimari tasarımlarda kullanılır. İkinci karakteristik ise malzemenin dokusuna olan ilgisizliktir. Belirli özellikleri olmayan malzemeler, bütünün geometrik ağırlıklılığıyla çatışmamak kaydıyla her durumda kullanılabilir. Üçüncü karakteristik; ilinti ve oranların belirlenmesinde matematiksel kuralların çok geniş ölçüde kullanılmasıdır. İnsan ölçeğine gösterilen saygısızlıktır. Anlatımcı niteliklerinin yapıtın kendisi ile çatışmasını önlemek amacıyla strüktürün belirsizleştirilmesi dördüncü belirgin karakteristiktir. Son olarak da; işlevin, nitelikleri açısından gereklilikleri ne olursa olsun, her durumda mimarın istediği geometrik sınırların içerisine sıkışmaya zorlanmasından söz edilebilir.

Bütün bunlar, soyut geometrik plastiklik eğiliminin, mimarlıkta bencilliğin zirvesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ekolün Brezilya'daki öncüsü, Brasília'daki yapıtlarıyla Niemeyer olmuştur. Onun etkisiyle, zaman içinde pek çok mimar, savaştan kalma aşırı rasyonellikten

kurtularak daha zengin formlara ve kişisel anlatımlara yönelmiştir. Oscar Niemeyer'in kazandığı ünün haklılığı da bu noktadaki öncülüğünden gelmektedir denebilir...

Pampulha Projesi

1940 yılında Oscar Niemeyer, Minas Gerais Eyaleti'nin başkenti Belo Horizonte'nin belediye başkanı olan Juscelino Kubitschek ile tanıştı. Belediye başkanı Juscelino Kubitschek, eyalet valisi Benedito Valadares ile birlikte başkentin kuzeyinde "Pampulha Kompleksi" diye adlandırılacak yeni bir banliyö şehri oluşturmak için Oscar Niemeyer'i görevlendirdi.

Brezilya'nın kayıtlara geçmiş ilk modern anıtı olacak ve de Aziz Assisili Francesco'ya adanmış olan Assisili Francesco Kilisesi bu dönemde inşa edildi. Pampulha Kompleksi'nde kiliseye ek olarak bir gazino, dans merkezi, restaurant, yat kulübü, golf kulübü ve 100 oda kapasiteli bir hotelin (otel inşa edilmedi) yapay bir gölün etrafına yerleştirilmesi planlandı. Vali'nin hafta sonları dinlenmesi için, bir yapı da yapay gölün yakınına inşa edildi.

1940 ve 1950'ler

1947 yılında artık dünyaca tanınan bir mimar olduğu için New York'ta inşa edilecek yeni Birleşmiş Milletler

Genel Merkez Binası'nın tasarımı için oluşturulan uluslararası tasarım grubunda yer aldı.

Niemeyer, 1946'da Yale Üniversitesi'nde ders vermek için davet edildiye de Komünist Partisi üyesi olduğu için ABD'ye giriş vizesi alamadı. 1953 yılında Harvard Üniversitesi Yüksek Lisans Tasarım Bölümü'ne dekan olarak seçildi ama yine politik görüşleri nedeniyle vize alamadı.

Sao Paulo şehrinin kuruluşunun 400. yılı anısına 1951 yılında Ibirapuera Parkı'nı tasarladı. Bu dönemde tasarladığı diğer projeler ise Copan Apartmanları (1953 - 1966), JK Binası (1951), Casa das Canoas (1952 - 1953), kendisi için tasarladığı evi (1952 - 1953) ve Niemeyer Apartmanları (1954 - 1960), Caracas Modern Sanat Müzesidir (1945 - 1955).

Başkent Brasília

Başkent Brasília'nın kurulma hikayesi çok eskilere dayanır. 1891 Brezilya anayasasına başkentin Rio'dan başka bir yere taşınmasına dair bir madde konmuştur. 1950'lere gelindiğinde, Cumhurbaşkanı Kubitschek, yeniden seçilmek için bu rüyayı gerçekleştirmek istemektedir. Rio'dan bin kilometre kuzeybatıda ve deniz yüzeyinden dokuz yüz metre yüksekte bir düzlüğe taşınacak olan yeni başkentin nüfusu beş yüz bin olacak ve dört yılda inşa edilecektir.

1940-43 Başkanlık konutu

2011 Oscar Niemeyer uluslararası kültür merkezi

1956 yılının bir eylül sabahında, Brezilya Cumhurbaşkanı Juscelino Kubitschek'in Niemeyer'in evine giderek Başkent Brasília'nın tüm konut ve kamu binalarının tasarlanmasını kendisinden istediği güne kadar, mimar, kararlı ve güçlü bir mimari düşüncenin birçok örneğini vermişti.

Nazım plan hemen, uluslararası bir jürinin sonuçlandıracağı ulusal bir yarışmaya çıkarılır. 1957 yılı başlarında, mimar, kent plancısı ve mimarlık tarihçisi Lucio Costa'nın önerisi birinci seçilir, 21 Nisan 1960 günü de yeni başkent açılış günü olarak saptanır. Başkanlık sarayı, otel ve havaalanı pist inşaatı daha önce başlamıştır bile...

Karanlık odadan, asansörden ve en önemli uçaktan korkan, "Ayıp ama, ne yapayım elimde değil" diyen Oscar Niemeyer de bu nedenle, "Nova Cap (Yeni Başkent) Organizasyonu Mimarlık Danışmanı" sıfatıyla Brasília'ya yerleşir. İki yılda dokuz kilo verir ama, iki-üç ayda yapılabilecek kimi projeleri on beş günde bitirerek Kubitschek'e olan sözünü yerine getirir. Bütün çalışmalar acımasız bir çabuklukla yürütülür. Projelerde revizyon gerekse bile yapılmaz. Yüz binlerce kişinin yaşayacağı konut bölgesi iki-üç tip apartman bloku ile çözülür. On bir bakanlığın tümü aynı plana göre, aynı oda sayısında inşa edilir. Bazı bakanlık binalarının otuz-kırk gün gibi inanılmaz sürelerde bitirildiği üzerlerindeki plakette yazılıdır.

Danışmanlığın hemen ardından "Nova-Cap Baş Mimarı" görevine atanan Niemeyer Brasília için; ünlü parlamento binasını, başkanlık sarayı ve konutunu, yüksek mahkemeyi, "Super Quadra" adı verilen kent bölgeleri sistemini ve hemen hemen akla gelen tüm yapıları tasarlar ve gerçekleştirilmesini denetler.

Yaşayan Brasília

Brasília'da geleneksel şehirleri hatırlatacak hiçbir öge yoktur. Meydan, bulvar, çeşme, tramvay, park, merdiven göremezsiniz. Ama kentte, otoyolların ve evleri çevreleyen bahçelerin oluşturduğu peyzaj içerisinde, elbiseleri ve arabalarıyla insanlar, bugünden çok geçmişe ait gibi görünmektedirler...

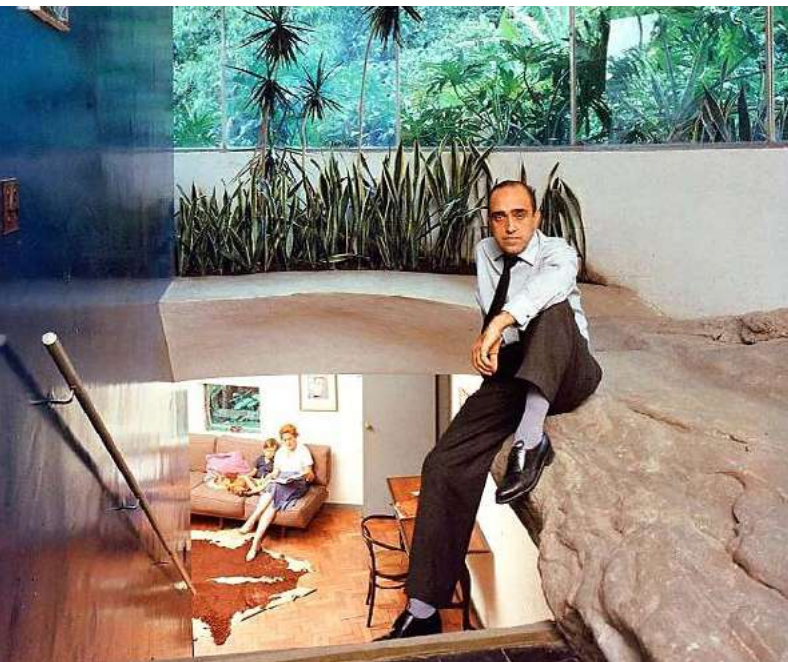
Brezilya'da elli kilometre ötesi için "yakın" denir. Bizlerin "yarım saat" sözcükleriyle tanımladığımız süre için onlar "beş dakika" derler... Brasília'yı anlamak için de öncelikle ait olduğu ülkeye sempati duymak gerekir. Brezilya alan olarak dünyanın dördüncü büyük ülkesidir. 2020 nüfusu 213 milyondur.

"Super Quadra"lar

Super Quadra, (Süper Dörtgen); Brasília kentindeki Plano Piloto bölgesinin kuzey ve güney kanatlarını oluşturan kentsel organizasyon birimlerinin adıdır. Brasília'nın amaçlanan çağdaş

görünümü öncelikle, tümüyle motorlu araç trafiğine göre tasarlanmış kent planında ortaya çıkmaktadır. Geniş yollar sayesinde ortalama trafik hızı yüksektir. Yaya ve araç trafiği tamamen ayrılmış durumdadır. Tek yönlü yollar birbiri ile kesişmez; trafik ışığına, hız limitlerine ve trafik polisine gerek kalmaması için her şey yapılmıştır. İnsanlar on beş dakikalık yürüyüşlerle ihtiyaçlarını karşılayacakları merkezlere ulaşırlarken, motorlu araçlar binalara ancak yer altı seviyesinden yaklaşır ve yine yer altına park ederler.

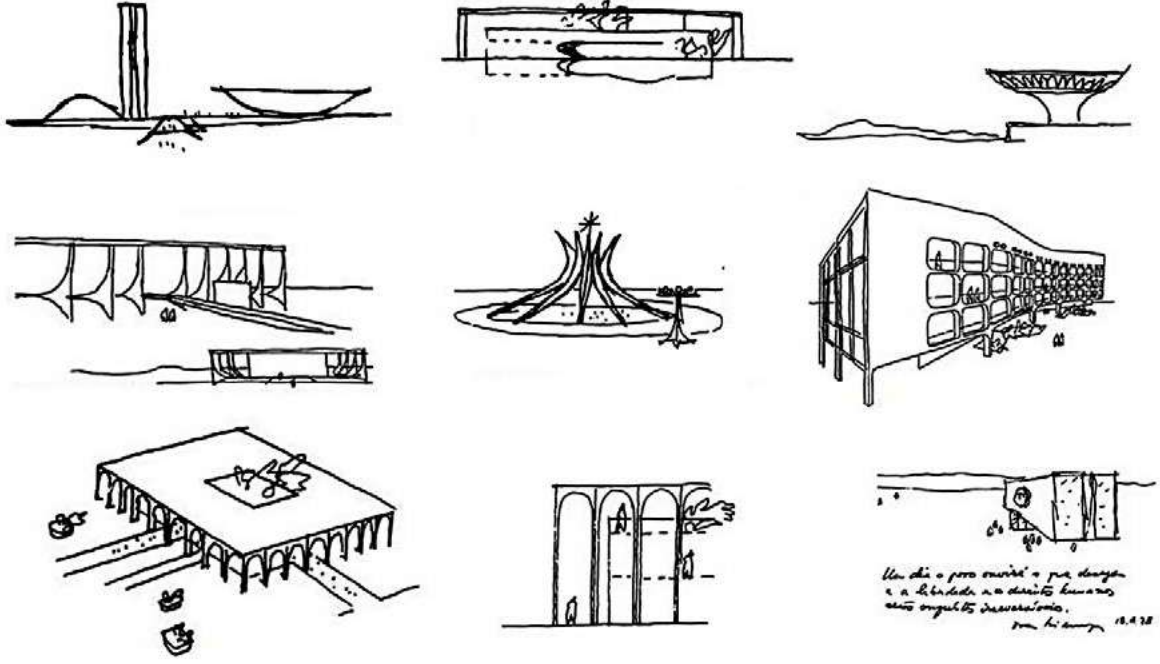
Super Quadra'ları "komün"e dönüştürelim desek; pek de eksikleri olmadığını hemen anlarız... Brasília'nın hiçbir semti diğerine göre daha ünlü değildir. Bu kentte "merkez" veya "banliyö" gibi elemanlar da yoktur. Super Quadra'ların her birinde; kreş, okul, kilise, dükkan, hastane, eğlence yeri ve benzeri bütün donanımsal mekanlar bulunur. Super Quadra Kent Kulüpleri'ne, bütün sakinler ayırım gözetilmeksizin girebilirler. Konuklarını burada ağırlayıp, kabul, dans günü ve düğünlerini burada yapabilirler. Bakanlıklar, bankalar, oteller ve benzerleri gibi büyük ölçekli yapıların hiçbiri şehrin günlük ritmi içerisinde yer almazlar. Onların bir kuşu (ya da uçağı diyelim) andıran kent planı içerisinde bulundukları altı kilometrelik aks, yerleşim birimleri Super Quadra'ların yer aldığı on üç kilometrelik aksı tam ortadan dikine keser. Bu da demektir ki; anıtsal ölçekteki "halka ait" binaların bulunduğu bölge ne kadar genişlerse

“

Karanlık oda, asansör ve uçaktan korkan Oscar Niemeyer "Nova Cap (Yeni Başkent) Organizasyonu Mimarlık Danışmanı" sıfatıyla Brasília'ya yerleşir.

”

🔗 Oscar Niemeyer'in Brasília eskizleri

genişlesin, hiçbir zaman şehrin geri kalan bölümüyle birleşemeyecektir.

Brasília, bir başkent görünümü için gerekli bütün simgelere sahiptir; ama yine de, tüm Brezilyalıların bu şehri benimzediklerini söylemek fazla iyimserlik sayılır.

Brasília'da bütün mimari yataydır. Yapılar kolonlar üzerinde yükselip (pilotis) zeminle ilişkilerini keserler. Brasília, yaratıcı bir zekânın ürünü olarak, "makine kent" diye nitelendirilmekten çok, sanat yapıtı olarak değerlendirilmeye ve eleştirilmeye layıktır. Ülke yönetimi için gerekli mekanların bulunduğu ve "Üç-Güç Alanı" adı verilen bölgede yer alan tüm yapılar Niemeyer tarafından tasarlanmışlardır. Parlamento, alanın en büyük yapısıdır. Üç katlı, iki yüz metre cepheli yatay binanın üzerindeki kubbe senatoyu barındırır. Ters kubbenin altında ise Federal Meclis ve bağlı servisler bulunur. İkiz gökdelenlerde ise idari ofislerle, parlamenterlerin büroları yer almaktadır.

Palacio do Planalto ya da Başkanlık Sarayı'nın, Yüksek Mahkeme'nin ve Başkanlık Konutu'nun cephelerinde yer alan özgür biçimli dikey elemanlar, çevreledikleri büyük ölçekli prizmatik hacimlere hafiflik ve özgünlük kazandırmaktadırlar. Aynı zamanda

taşıyıcı olan bu elemanların bağlandığı iki döşeme arasına yerleştirilen katlar, tek bir hacim haline dönüştürülmüşlerdir. Her üç yapı da zeminden yukarıya kaldırılmış durumdadır. Diğer Başkanlık binaları biraz ötede, tek bir aks üzerine sıralanmış durumdadırlar. Dairesel biçimli Brasília Katedrali'nin eğri betonarme kaburgaları açılan bir demet halinde göğe yükselirler.

1960'lı yıllar ve askerî diktatörlük

Brasília şehrinin oluşturulmasından sonra Oscar Niemeyer, Brasília Üniversitesi Mimarlık Bölümü Başkanı seçildi. 1963 yılında Amerikan Mimarlar Enstitüsü'ne onur üyesi olarak seçildi. Aynı yıl Sovyetler Birliği tarafından verilen Lenin Barış Ödülü'nü kazandı.

1964 yılında, Hayfa şehrinin belediye başkanı Abba Hushi tarafından Hayfa Üniversitesi'nin tasarlanması için İsrail'e davet edildi. Tasarımı tamamlayıp ülkesine döndüğü zaman bambaşka bir Brezilya ile karşılaştı.

Komünist görüşü nedeniyle, Oscar Niemeyer askerî diktatörlük döneminde baskılara maruz kaldı. Ofisine baskınlar düzenlenen mimar, bu dönemde

politik baskılar nedeniyle yeni projeler tasarlayamadı. Basımını üstlendiği dergi merkezine de baskınlar düzenlendi, matbaa kısmı yıkıldı ve dergi kapatıldı. 1965 yılında askerî diktatörlüğü protesto için 200 öğretim görevlisi ile birlikte Brasília Üniversitesi'ndeki görevinden istifa etti. Aynı yıl Fransa'daki Louvre Müzesi'ndeki bir sergiyi görmeye giden mimar, çalışmalarını 1966 yılından itibaren bu ülkede sürdürmeye başladı.

Paris'in Champs-Élysées Caddesi'nde bir ofis açan mimarın bu dönemdeki kariyeri ve tasarladığı eserleri Brezilya'dakine kıyasla farklıdır. 1966 yılında Lübnan'ın Trablusşam kentindeki Uluslararası Sergi Merkezi'ni tasarladı. Bina Lübnan iç savaşı nedeniyle kullanıma açılmadı. Bu dönemde tasarladığı önde gelen projeler; Cezayir Huari Bumedyen Fen ve Teknoloji Üniversitesi ve Paris'te Fransız Komünist Partisi Genel Merkez Binası, İtalya'da Arnoldo Mondadori Yayınevi, Funchal'da bir otel ile Madeira Kumarhanesi ve de Malezya'da Penang Eyaleti Camisi oldu.

Oscar Niemeyer Paris'te yaşadığı dönemde mobilyalar da tasarladı. Bükülmüş demirden, deri kaplama sandalyeleri limitli sayıdaki müşterileri için tasarladı. 1978 yılında bu mobilya tasarımlarının bazıları, bir Japon firması tarafından Brezilya'da da satışa sunuldu.

Tıpkı mimari tasarımlarında olduğu gibi, Oscar Niemeyer'in mobilyalarında da kadın bedenine ve Rio de Janeiro dağlarına gönderme yapılan hassas eğrisel formlar kullanılmıştır.

1980 - 2000 yılları

21 yıl süren askerî diktatörlük yönetimi 1985'te sona erdi. Brezilya'nın yeni Devlet Başkanı João Figueiredo döneminde demokrasiye geçilmeye başlanmasıyla Oscar Niemeyer de ülkesine dönmeye karar verdi. Niemeyer, 1980'den sonraki dönemi hayatının ve mimarlık kariyerinin son aşaması olarak tanımlamıştır. Bu dönemde tasarladığı önemli eserler arasında Juscelino Kubitschek Anıtı (1981), Ulusal Panteon (1986) ve Latin Amerika Anıtı (1989) yer aldı.

Oscar Niemeyer 1988 yılında Amerikalı mimar Gordon Bunshaft ile birlikte, mimarlık alanındaki en prestijli ödüllerden birisi olarak kabul edilen, Pritzker Mimarlık Ödülü'nü kazandı.

1992 ile 1996 yılları arasında Brezilya Komünist Partisi'nin (PCB) Genel Başkanı oldu. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından beri oy kaybeden Brezilya

Komünist Partisi, Oscar Niemeyer'i hem Brezilya kamuoyunda çok tanınan bir kişilik olduğu, hem de partiye gençliğinden beri sempati duyduğu için başkanlık görevine getirdi. Oscar Niemeyer politikada çok aktif bir lider olmadıysa da partinin, ileride yaşayacağı tüm krizler boyunca ayakta durabilmesine önemli katkıları oldu. 1996 yılında bu görevi bıraktı.

Aynı yıl, 89 yaşında iken Rio de Janeiro eyaletindeki Niterói kentinde yer alan Güncel Sanat Müzesi'ni tasarladı. Rio de Janeiro kentine çok yakın olan Niterói'deki kayalıklar üzerinde yer alan bu yapı, bazı mimarlık eleştirmenleri tarafından mimarın tasarladığı en iyi proje olarak nitelendirildi.

2000 - 2012 yılları

Oscar Niemeyer'in 1967 yılında Brezilya'nın Curitiba kenti için tasarladığı müze projesi, orijinal tasarımına sadık kalınarak inşa edildi ve 2002 yılında ünlü mimarın kendisine adanarak, Oscar Niemeyer Müzesi adıyla açıldı.

Niemeyer, 2004 yılında, bir komünist olan Carlos Marighella'nın ölümünün 35. yıl dönümü vesilesiyle, Marighella'nın

Salvador da Bahia şehrindeki mezar taşını tasarladı. Amerika'nın en doğu noktası olan João Pessoa'da yer alan ve de inşaatına 2005 yılında başlanan Estação Cabo Branco adlı proje 2008 yılında tamamlandı.

2006'da, 50 yıl gecikmeli de olsa, Oscar Niemeyer'in Brasília şehri için tasarlamış olduğu Ulusal Kütüphane yapıları mimarın 99. doğum gününde kullanıma açıldılar.

Niemeyer 2007 yılında 100 yaşına bastı. Mimarın 100. doğum gününde Rusya Başkanı Vladimir Putin kendisine "Dostluk Nişanı" verdi.

Avrupa'da gerçekleştirdiği en büyük projelerden olan ve İspanya'nın Asturias bölgesindeki Oscar Niemeyer Uluslararası Kültür Merkezi projesinin inşaatına 2008'de başlandı. İtalya'nın Ravello şehrinde yer alan Oscar Niemeyer Ravello Oditoryumu'nun inşaatı 2010'da tamamlandı.

Niemeyer, eşi Vera Lucia ile birlikte, 2008'den, 2011 yılında 104 yaşında ölene kadar da Nosso Camino adlı bir mimarlık ve kültür dergisi çıkardı. ■

1996 Niterói Güncel Sanat Müzesi ➤

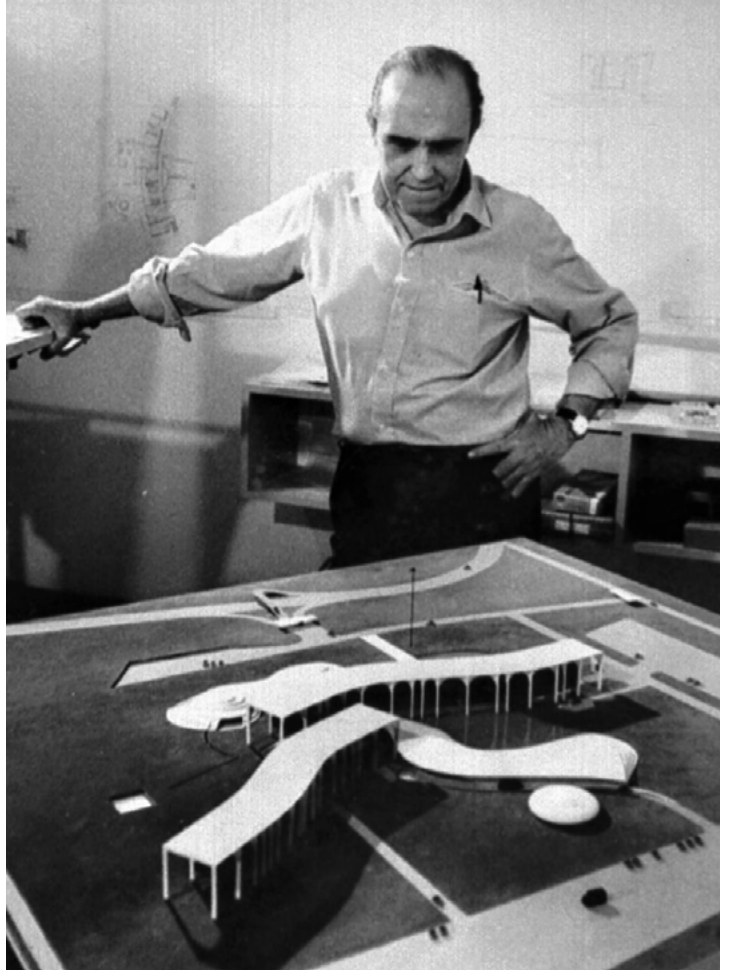

1968-1975 Mondadori Genel Merkezi

“

Komünist olan Oscar Niemeyer büyük baskı gördü, diktatörlük döneminde Avrupa'ya sürgüne gitmek zorunda kaldı. 1985'te demokrasiye dönüşün başlamasıyla Brezilya'ya geri döndü.

”

ADRİYATİK'İN İKİ KİYİSİ: BİR ORTA ÇAĞ MASALI

YAZI ve FOTOĞRAFLAR
ARZU ÇAKIR MORİN

İtalyan dilinin babası, “İtalya’nın Shakespeare’i”, Dante Alighieri, 1265’te Floransa’da doğuyor, 1321’de Ravenna’da hayata gözlerini yumuyor. Dante’nin ölümünün 700. yıl anmalarına denk geliyoruz. Huzur veren dev ağaçların arasındaki mezarı önünde 700 yıl sonra toplanan kalabalıklar çok etkileyici.

Galla Placidia'nın Mezarı, Ravenna

Bled Gölü, Slovenya

Bizler Ege kıyılarının mitoloji, hikâye ve efsanelerine aşinayız. Ancak bir o kadar derin hikâyeleri içinde barındıran Dalmaçya kıyıları ve Adriyatik Denizi'nin iki kıyısı da görülmeye değer, nefes kesen bir Orta Çağ masalı. Akdeniz'in Avrupa içlerine kadar girdiği Adriyatik denizinin iki yakasında yaşanan tarih, doğal güzellikler ve efsaneler de son derece zengin.

Bu yazıda sizi Adriyatik'in batısındaki İtalya'nın en çok ziyaret edilen kentleri Rimini, Ravenna ve Venedik'ten sonra turistlerin ismini az duyduğu Trieste liman kentine, oradan Slovenya'ya, Slovenya'nın incisi Bled Gölü ve başkent Ljubljana'ya... ardından doğusunda Hırvatistan'a; Attilâ İlhan'ın kült şiiri "Lili Marleen türküsüyle" özdeşlenen Zagreb'e, gördükten sonra hayatınızın asla eskisi gibi olamayacağı

Pilivice Milli Parkı'ndan, Dalmaçya kıyılarındaki Rijeka, Pula, Vir, Zadar kentlerine götüreceğim.

Covid 19 pandemisi ve yıl boyu süren iş gerginliğini atmak için İtalya'nın tatil kenti Rimini'den başlıyoruz gezimize. Burada, sıcak kumlarıyla kilometrelerce uzayan Rimini sahillerinde yorgunluk atıp, enfes İtalyan şarap ve mutfağından bir haftalık doping aldıktan sonra tarih, kültür, deniz ve doğanın iç içe geçtiği Adriyatik gezimize başlıyoruz... Ayrılmadan bir gün önce, "La Notte Rosa/ pembe gece" etkinliklerine denk geliyoruz. La Notte Rosa, büyük yaz partisi, 110 km'lik Adriyatik sahilinin tümünde kutlanıyor. Binalar pembe tüller ve güllerle süsleniyor... Konserler, performanslar, ışıklar, görüntüler, sesler ve renklerle her kentin her mahallenin kendine

özgü kutladığı bir festival... Gece yarısı, sahil boyunca gökyüzünü aydınlatan havai fişek gösterileri ve sabaha kadar süren sahil partileri ile son buluyor.

Yediğimiz içtiğimiz bize, ama sizinle en çok, el değmemiş doğasıyla tarihin kucaklayan bir Orta Çağ masalının tadı damağımda kalan izlerini paylaşmak istiyorum.

"Mozaiklerin başkenti" Ravenna

Her zaman olduğu gibi uzun ön okumaların ardından, olabilecek en iyi programı 20 güne sığdırmaya çalışarak, Adriyatik sahillerinin İtalya tarafında, Rimini'den yukarı doğru ilerlemeye başlıyoruz. Emilie-Romagne bölgesinde "Mozaiklerin ve Dante'nin

Dante Alighieri'nin ölümünden sonra,
Sandro Botticelli tarafından yapılan portresi, 1495

Dante Alighieri'nin Mezarı

kenti" Ravenna'nın yolunu tutuyoruz. Neredeyse her karışı UNESCO koruması altındaki, Batı Roma İmparatorluğu'na uzun yıllar başkent olan bu küçük kent, eşsiz mozaikleriyle ünlü. Daha kentin girişinde yer alan 6. yüzyıldan kalma Saint Vital Baziliği'nin mozaikleri gerçekten nefes kesen güzellikte. Saint Appolinaire-Nuovo Bazilikası da görülmeye değer.

Adeta 5. ve 6. yüzyılın Arnavut kaldırımlarında yürümesine ilerlediğiniz açık hava müzesi görünümündeki Ravenna'da, İmparator Honorius'un kız kardeşi imparatoriçe Galla Placidia'nın mezarı da önemli. Mezarının mozaiklerden işlenen yıldızlı tavanı pek çok sanatçıya ilham olmuş. UNESCO, koruma altına aldığı bu eseri, yeryüzünde varolan tüm mozaik sanatının "en erken, en iyi korunmuş ve sanatsal açıdan da en mükemmel örneği" olarak tanımlıyor.

"Dante gibi ortasındayız ömrün"

15. yüzyıldan kalma iki Venedik sütununun bulunduğu büyük meydan Piazza del Popolo'dan yürüyerek kent merkezinde ilerlediğinizde, ayaklarınız sizi "İlahi Komedi'nin" dev yazarı Dante'nin mezarına götürüyor. Neoklasik mimarinin basit ve küçük bir tapınağı formundaki Dante Alighieri'nin 1780 yılında inşaa edilen mezarı... İtalyan dilinin babası, "İtalya'nın Shakespeare'i", Dante Alighieri, 1265'te Floransa'da doğuyor, 1321'de Ravenna'da hayata gözlerini yumuyor.

Büyük bir şans eseri, Dante'nin ölümünün 700. yıl anmalarına denk geliyoruz. Bütün Ravenna'da Dante'nin izlerine rastlıyorsunuz. Huzur veren dev ağaçların arasındaki mezarı önünde 700 yıl sonra hala toplanan kalabalık etkileyici. Mezarın hemen yanındaki müzede, 700. yıl etkinlikleri çerçevesinde sergilenen, yüzlerce değişik biçimde Dante portreleri içeren sergiye giriyoruz. Beklenmeyen bir hediye alma sevinciyle geziyoruz sergiyi. Aklıma Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Yaş 35 yolun yarısı eder, Dante gibi ortasındayız ömrün" dizeleri geliyor. Yaklaşık 20 yıl boyunca sürgünde yazdığı İlahi Komedi'ya başladığında, "Hayat yolumuzun orta yerinde/ Nel mezzo del cammin di nostra vita" dediğinde 1300 yılı baharıydı. Dante tam 35 yaşındaydı. Ömrünün yarısında

kendisine 35 yıl biçen Dante, “700 yıl sonra hala ölümsüz olacaksın” deseler inanır mıydı acaba?

Romangnola mutfağının tadını çıkarıp başka bir maceraya Venedik’e gitmek üzere bu mistik kenti terk ediyoruz. Haydi, adım adım gezmeye başlayalım.

Venedik

Onu bilmeyen yok. Filmlerin, romanların, şarkıların kenti, dünyanın en romantik kentlerinden birisi Venedik’i anlatmaya gerek yok sanırım. İç içe geçen kanallar ve kanalları birbirine bağlayan köprüleri, Place Saint Marco ve Bazilikası, Rialto köprüsü ve gondolcuları, Ponte dei Sospiri (Ahlar Köprüsü), Dükler Sarayı, Grand Canal’daki gemi yolculuğu, müzeleri, maskeleri, Murano adasının enfes kristalleri ve birbirinden nefis lokantalarıyla sadece Adriyatik kıyılarınin değil dünyanın da en çok turist çeken kenti. Venedik konusunda tek söyleyebileceğim, kendinizi hayatın ve suyun akışına bırakın, kaybolun, aynı yerden defalarca geçin, her seferinde yeniden, yeniden kaybolun. Mutlaka gondol gezisi yapmayı da ihmal etmeyin. Pandemi nedeniyle yaşanan zorluklara, turistlere ve mafyaya yönelik protestolara, turistik tüketim çabalarına aldırmadan gezin.

Trieste

Venedik’te iki gün kaldıktan sonra Adriyatik Denizi’nin en üst noktasına, Trieste kentine ulaşıyoruz. Adriyatik Denizi’nin kuzey ucu, bir diğer deyişle tepesinde Trieste Körfezi var. Akdeniz’in en kuzey noktası aynı zamanda. İtalya, Slovenya ve Hırvatistan ile sınır 550 kilometrelik bir alana yayılıyor. Bu sıradışı coğrafi konumu nedeniyle panolarda Slovakça ve İtalyanca iki dil görüyorsunuz, lokantalarda, sokakta iki dili birden duyabiliyorsunuz. Son derece karmaşık bir coğrafya ve tarihin zor ama bir o kadar da zengin birikimi alabildiğince geniş meydanlarda gözler önüne seriliyor. Altı yüzyıl Avusturya İmparatorluğu’nda kalıyor, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra İtalyan ve faşizmin kalelerinden biri haline geliyor. Place d’Unita d’Italia’nın deniz kenarından uzanan dev meydanı ve etrafındaki tarihi güzellikler hayranlık uyandırıyor. Ancak Mussolini’nin, 18 Eylül 1938’de İtalya’nın en önemli

⤴
Venedik, İtalya

Trieste, İtalya
⤵

Hırvatistan'ın başkenti Zagreb

Yahudi cemaatlerinden birinin yaşadığı bu kente, aynı meydanda belediye binasının balkonundan ırkçı yasaları ilan ettiğini öğrendiğinizde ürperiyorsunuz.

Trieste bütün liman kentleri gibi, herkes gelip geçmiş. Limana yakın alanda heykeli olan İrlandalı yazar James Joyce'un da bir dönem bu kentte yaşadığını öğreniyoruz. Dev sokakları ve caddeleri, tarihi ve doğal güzellikleri, nefis yemekleri, tatlıları, hareketli sosyal hayatıyla gerçek bir İtalyan liman kenti.

Slovenya'nın incisi: Bled Gölü

Trieste'den Slovenya'ya geçiyoruz. Trieste'de başlayan uçsuz bucaksız yeşil ormanlar Slovenya'da daha da artarak devam ediyor. Tertemiz bir ülke, tertemiz bir hava, fazlaca el değmeyen uçsuz bucaksız bir doğa ile karşılaşıyoruz. Başkent Ljubljana 2016 yılında Avrupa'nın en yeşil başkenti ödülünü almış. Sonuna kadar hak etmiş bana kalırsa.

Slovenya gezimize ülkenin incisi Bled Gölü ile başlıyoruz. Bled gölü ile buluşma gerçek bir sürpriz. Bu kadar orijinal, bu kadar tarihi, zümrüt rengi suların yemyeşil doğa ile bu kadar kusursuz çevrildiği bir başka manzaraya rastlamak güç. Gölün ortasındaki tarihi kilise, etrafında ormanla çevrili yürüyüş yolu, göl kenarındaki su sporu alanları, tekneler, nefis lokantalar.... Bled Gölü'nü gördüğümde beri yeniden dönmek için sürekli planlar yapıyorum.

Slovenya'da farklı bir huzur hissediyorsunuz. Başkent Ljubljana da tam bir huzur şehri. Sosyal ortam sakin, insanlar barışçıl, turistler mutlu. Küçük

bir masal kenti gibi mimari şaheseri, renkli binaların ortasından geçen Preseren meydanı, Ljubljana Nehri, tüm kenti görebileceğiniz tarihi Kalesi, eski meydan, Ejderha Heykeli ve Köprüsü, Tivoli Parkı, St.Nicholas Katedrali bu küçük masalsi kente sığmış.

Hırvatistan ve Dalmaçya kıyıları

Slovenya'dan Hırvatistan'a geçiyoruz. Türkiye nasıl Avrupa ile Asya arasında köprüyse, Hırvatistan da Doğu ve Batı Avrupa'nın Akdeniz ile kesiştiği noktada, tarih boyunca köprü görevi görmüş. Önce Bizans, ardından Osmanlı İmparatorluğu, Napolyon Fransa'sı ve Avusturya Macaristan imparatorluklarından etkilenmiş. Zagreb'te komünist rejim etkisini de ekleyince, bu küçük ülkeye değerli bir tarihi miras kalmış. Üstelik tarihi zenginliklere, yemyeşil ormanlar, şelaleler ve göllerle birbirine bağlanan uçsuz bucaksız doğa, Adriyatik ile dantel gibi içiçe geçen kıyı kentleri de eklenince tam bir Orta Çağ masalı yaşıyorsunuz.

Zagreb Radyosu'nda "Lili Marlene Türküsü"

Başkent Zagreb, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bütün izlerini taşıyan tarihi güzelliklerle dolu bir kent. Ancak Yugoslavya'nın dağılmasından sonra 30 yıl süren Sırp-Hırvat savaşının kara izlerini de hâlâ insanların yüzlerinde ve sokaklarda hissediyorsunuz. Huzur kenti Ljubljana'dan sonra Zagreb'deki halkın çehresindeki değişim çok çarpıcı.

“

Yugoslavya'nın dağılmasından sonra 30 yıl süren Sırp-Hırvat savaşının kara izlerini de hâlâ insanların yüzlerinde ve sokaklarda hissediyorsunuz...

”

Zagreb'in büyük bir kısmını yürüyerek gezmeniz mümkün. Şehrin sembolü olan Neo-Gotik Zagreb Katedrali ve kentin en eski binalarından Saint Marc Kilisesi en güzel yapılardan. Eski Zagreb tepesi ve birbiri ardına bar ve restoranların sıralandığı Tkalciceva Caddesi kent içinde bir tatil beldesi gibi. Aşağı indiğinizde kentin kalbi Dolac Pazarı'nı ve Kaptol tarihi sit alanını gezmeden olmaz. Tarihi Zagreb Pazarı takıların, rengarenk Hırvat desenli gömleklerin, sebze ve meyvelerin organik doğal görüntüsü ile Türkiye'nin 50 yıl öncesini hatırlatıyor. Pazarın hemen yanında insanları izlemek için oturduğumuz kafede ünlü Hırvat kahvesini yudumlarken, "börek", "vişniye", "dolma" gibi kelimeleri

de duyunca, Osmanlı döneminin etkilerinin sürdüğünü anlıyorsunuz.

Pazarın kapalı bölümünden geçtikten sonra Bogovićeve Sokağı'na çıkıyorsunuz ve Zagreb'in modern yüzüyle tanışılıyorsunuz. Fransa'dan gidince şarap, İtalya'dan geçince de kahve konusunda biraz hayal kırıklığı yaşasak da, sayısız kültürün iz bıraktığı Hırvatistan'ın, kahve, zeytinyağı ve şarapları ile kendine has mutfağı oldukça zengin. Biberli bisküvi 'paprenjak', şekerli çiçeklerden oluşan bir buket görünümündeki 'Slatki puslek', peynirli ve patatesli börek, patatesli işkembe, mürekkep balıklı risotto gibi pek çok orijinal yemek ve tatlısını deneme şansınız var.

Plitvice Milli Parkı: Bir yeryüzü cenenti

Avrupa'nın en kusursuz doğal güzelliklerinden birisi olarak tanımlanan Plitvice Milli Parkı, bana göre Hırvatistan gezimizin en görkemli etabıydı. Sadece bu parkı bir kez daha görmek için Hırvatistan'a gitmeye değer. Plitvice, 294 km²'lik bir alanda, UNESCO tarafından korumaya alınmış, art arda dizilmiş 16 Göl, 80 üzerinde

şelale ve zengin bitki çeşidi ile bu kadar güzelliğin nasıl bir arada toplandığına inanmadığınız bir mekân. Tam bir görsel şölen! Parkın doğallığı bozulmadan kurulan otobüs ve küçük gemi turlarıyla da, 30 dakika ile 8 saat arasında uzatıp kısaltabileceğiniz bir yolculuk. Biz tabi en uzununu seçiyoruz. Pırıl pırıl parlayan zümrüt yeşili ve mavi suların temizliği, en büyüğü Veliki Slap adını alan 80'e yakın irili ufaklı şelale ile birbirine bağlanan göller...

Ziyarete başladığınızda turkuvaz mavisi ve zümrüt yeşili arasında gidip gelen gözlerimiz, nereye bakacağını şaşırıyor. Önce her güzelliği resmetmeye çalışılıyorsunuz ama yarım saat sonra kafanızı çevirdiğiniz her köşede başka bir güzellik görünce, fotoğraf çekmekten de vazgeçip, kendinizi bu güzelliğin akışına bırakarak ilerliyorsunuz. Koruma yok, bekçi yok, yerlerde tek bir çöp yok, herkes bu hazine değerindeki alana saygılı. Hani bir film görürsünüz ya da bir kitap okursunuz ve hayatınız artık eskisi gibi değildir. Plitvice damağınızda böyle bir tad bırakıyor. Bu muhteşem doğa karşısında daha alçak gönüllü ve doğayı korumakta kararlı bir şekilde ayrılıyorsunuz.

Dalmaçya kıyısı: Zadar, Vir, Rijeka, Pula

Plitvice'nin ardından, yeniden denize kavuşmak için Adriyatik'in doğusundaki Dalmaçya kıyılarını gezmeye başlıyoruz. İlk durağımız Vir adası ve Zadar kenti. Bir zamanlar Venedik Cumhuriyeti'nin en büyük kale şehri Zadar'da, 2 bin yıllık tarihe tanıklık ediliyorsunuz. UNESCO korumasındaki 9. yüzyıl Roma dönemi öncesine ait en büyük yapı Aziz Donatus Kilisesi, 12 ve 13'üncü yüzyıllarda inşa edilen Anastasia Katedrali, 1543 yılında inşa edilen tarihi Kara Kapısı, 11. yüzyıldan kalma Sainte-Marie Manastırı ve Saint Anastasia Katedrali görülmeye değer.

Alfred Hitchcock'un iddia ettiği söylenen "en güzel gün batımını" izlemek için Zadar iskelesine gittiğimizde özgün bir sürpriz bizi bekliyor: "Zadar deniz orgu". Dalgaların kıyıya vurduğu iskele merdivenlerinin altına inşa edilen borulardan çıkan müzik çok etkileyici. Dalgaların her çarpışında yeni bir melodi duyuyorsunuz. Gerçekten çok romantik bir deneyim... Hemen yanında başka bir sürpriz daha sizi bekliyor. Hava kararınca, iskelede yere döşenen ve gün boyu Zadar'ın cömert güneş ışınlarından beslenen paneller,

Plitvice Gölleri Milli Parkı, Hırvatistan

⤴
Rijeka, Hırvatistan

Pula, Hırvatistan
⤵

“greetings to the sun/güneşe selam” adlı yeni bir ışık oyunu ziyafeti sunuyor. Üzerine bastığınızda rengarenk ışıklar saçan panellerde dans eden, sarılan, eğlenen onlarca kişiyle bu şöleni paylaşıyorsunuz.

Yukarı doğru tırmanmaya devam ettiğimiz gezimizin bir sonraki durağı İstria yarımadasının girişindeki Rijeka kenti. Bu kent 2020’de “Avrupa Kültür

Başkenti” seçiliyor. Neoklasik mimari, rengarenk bir şehir merkezi ve canlı bir alışveriş merkezi hepsi bir arada. Korzo cadesinde yürüyüş, Saint-Guy Katedrali, Avusturya Macaristan etkisi ile inşaa edilen Ivan Hırvatistan Ulusal Tiyatrosu. Dağ ve denizin buluştuğu bu kentte, dağlardan merdivenlerle inip yüzebileceğiniz pek çok küçük plaj da bulunuyor. Küçücük koylarda yüzmek gerçekten herkesin üst üste yüzdüğü ünlü plajlardan çok daha keyifli.

Son durak: Pula

Ve Hırvatistan’daki son durağımıza geliyoruz. İstria yarımadasının güney ucunda yer alan ve Adriyatik’e bakan Pula şehri. Romalılardan günümüze kadar, her zaman stratejik bir nokta olmuş. Doğal ve korunaklı bir limana sahip olan şehir, 2000 yıl sonra harika bir şekilde korunmuş amfiteyatrosu gibi nefes kesici antik anıtlara ev sahipliği yapıyor. Biraz Ege sahillerini hatırlatan Pula’da, imparator Augustus tarafından 1. yüzyılda inşa edilen Roma amfiteyatrosu, 1000 yıl sonra Orta Çağ şövalyeleri tarafından turnuvalar için kullanılmış. Yine 1. yüzyılda inşa edilen Auguste tapınağı, Serge Zafer Takı, 13. yüzyıldan kalan Saint François kilisesi de önemli tarihi eserleri. Bir yürüyüş yolunda bunların hepsini birden görmek mümkün.

Pula kıyılarını ziyaret ediyorsanız, kaçırmamanız gereken önemli bir etap da tekne gezisi. Krk, Rovinj kıyıları, doğal koruma altına alınan Mali Bok gibi gizli güzellikleri ancak tekne turunda görebiliyorsunuz. Biz tekne gezimizde, yunus balıkları da, balık kılıçklarına gelen martıların dansını da, muhteşem bir gün batımını da bir arada görme şansını yakaladık.

Teknemizin 30 yıllık kaptanı, Sırp-Hırvat iç savaşına katılan bir eski askerdî. Genç yaşında çarpışmış, tek gözünü bu savaşta kaybetmiş. “Nasıl oldu?” diye sorduğumda, “Bu ne ki. Ben ucuz atlatım. Bir çok kişi kolunu bacağını kaybetti, felç oldu” dedi ve gazeteci olduğumu öğrenince, “Savaştan sonra çok ülkeyi gezdim. İtalya, Fransa... Ama geri döndüm Pula’ya. Buradan daha güzel topraklar yok benim için. Lütfen artık bu topraklar hakkında güzel şeyler yazın. Çok acı çekti bu topraklar” diyerek hüzünle gün batımına bakıyor. “Söylemenize gerek var mı? Muhteşem bir ülke, muhteşem insanlar, muhteşem bir doğa. Evimize farklı insanlar olarak dönüyoruz.” deyince yüzündeki utangaç gülümseme beni de mutlu ediyor.

Hırvatistan’da geçirdiğimiz 20 gün yeterli gelmiyor. Kafamızda, güneydeki Split, Hvar ve Dubrovnik’ten başlayan ve Bosna-Hersek, Karadağ’ı da içine alan Adriyatik’in güney kıyılarına bir gezi planıyla ayrılıyor. Slovenya ve İtalya üzerinden Aoste kentinden Fransız Alpler’ine giriş yapıyoruz. ■

AZİZ PAUL'UN KAYIP İNCİL'İNİN GİZEMİ

YAZI
REFİK KUTLUER

Türkiye'deki Vatikan Büyükelçiliği, 2019 yılında Tarsus'ta bulunup kaçırıldığı söylenen "İncil" veya buna bağlı söylentilerle ilgisi olmadığını açıkladı!

A lacakaranlıkta komşuları uyandıran Ağürültü, mahalledeki o küçük evde yapılan kazıdan çıkan toprakları taşıyan kamyonların sesiydi. Gecekondu benzeri o küçük evde acaba ne arıyorlardı? O kadcıkcık mekândan bu kadar çok toprak çıktığına göre kaç metre derine inmişlerdi? Yoksa buldukları bir ipucunun mu peşindeydiler? Peki neden bu kazı silahlı muhafızlarla korunuyor ve yetkililerden başka hiç kim.S.e içeri giremiyordu? Bir yıl süren bu kazının sırrı neydi? Acaba ne sebeple öldürüldüğü bilinmeyen komiser görmemesi gereken bir "buluntu" hakkında birilerine bilgi mi vermek istemişti?

Türkiye'deki Vatikan Büyükelçiliği, 2019 yılında Tarsus'ta bulunup kaçırıldığı söylenen "İncil" veya buna bağlı söylentilerle ilgisi olmadığını resmi kanallardan açıkladı! Aziz Paul'un kayıp İncil'inin Papa Francis'e teslim edildiği söylentisinin de doğru olmadığını bildirdi. Bu söylentilerin ciddiye alınıp "en üst" seviyeden bir açıklama yapılması neden gerekmişti? Bu açıklama, söylentilere kaynak olan delillerin yok farz edilmesini sağlayabilir miydi?

Söz konusu kazı Türkiye'nin güneyinde Adana ve Mersin arasına sıkıştığı için bir türlü il olamayan 10 000 yıllık önemli

kent Tarsus'tadır. Bu kazı, Tarsus'un bir kenar mahallesinde, antik çağın en büyük tapınaklarından Donuktaş harabelerinin yakınındadır. Bir Mitra tapınağı olduğu varsayılan Donuktaş halen gizemini korumaktadır. Tarsus'taki evin 'mistik' kazısı tamamlanmış, mekân terk edilmiş ve içinden çıkan ve ne oldukları belli olmayan buluntular bilinmeyen bir yere götürülmüşlerdir. O gizemli evde ne -veya neler- olduğu için bu kazının yapıldığı ve kazının neden bu kadar uzun sürdüğü bilinmemektedir. Her şey bir sır olarak kalmaya devam etmektedir, en azından toplum için...

Tarsus'taki kazının gerçekleştirildiği, muhtemelen Aziz Paul'un İncili ile ilgili yok edilen ya da saklanan delillerin bulunduğu ev

Tarsus, St. Paul'un doğduğu yer

Bir antik Kilikya şehri olan Tarsus, günümüzde Mersin iline bağlıdır. Neolitik döneme kadar uzanan tarihi ile, dünyanın en eski sürekli yerleşim merkezlerinden biri olan Tarsus, daha çok 'Aziz Paul'un doğum yeri (M.S. 5 - 67)' olarak bilinir. Ayrıca "İncil Eylemleri Kitabı"na göre Hristiyanlık kuramının doğduğu yer ve "Yeni Ahit"ın çoğunu oluşturan mektupların merkezi olarak da bilinmektedir. Eski bir antik felsefe okulu olarak Tarsus şehri St. Paul'un Hristiyanlık vizyonunu etkilemiştir.

'Tarsuslu Saul' olarak da bilinen Aziz Paul zamanında, önemli bir üniversiteye ve antik dönemin 200.000 cildi barındıran kütüphanesine ev sahipliği yapan sofistike şehir Tarsus, Stoa okulunun ünlü filozoflarını yetiştiren bir bilim ve felsefe merkeziydi. Tarsus, Atina ve İskenderiye ile birlikte antik çağın en büyük 3 üniversitesinden birisine ev sahipliği yapmıştır. Tarsus; modern Türkiye'nin, geniş kültürel çeşitliliğe sahip ve her türlü ayrımcılığın ortadan kalktığı eşsiz şehirlerinden birisidir.

Tarsus'ta bulunan heykelciklerin ikonografik çeşitliliği kentteki gizemli dinlerin önemini gösteren bir gerçektir. Birçok eski dinin buluşup kesiştiği Tarsus, Yahudi, Hristiyan ve İslam dinlerinin her biri için çok önemli bir şehirdir.

16. Papa Benedict'in 2008'i 'St. Paul yılı' ilan etmesi üzerine, Vatikan'ın Ankara Büyükelçisi ile Anadolu Katolik Kiliseleri

Piskoposu ve İtalya'dan gelen 37 kişilik bir grup din adamı, Aziz Paul'un Tarsus'taki evini ziyaret edince Hristiyan dünyanın Tarsus'a duyduğu ilgi arttı. Bir ilahiyatçı ve kutsal kitap bilgini olarak Papa Benedict, dikkatini Kilise tarihindeki en önemli şahsiyetlerden birine çevirdi. 'Aziz Pavlus' ya da 'Tarsuslu Saul' veya 'St. Paul' kendisini açıkça "meslek gereği havari" veya "Tanrı'nın iradesiyle havari" olarak tanımlardı. İnananlar ona "13. Elçi" veya doğrudan "yalnız'dan sonraki ilk" adını vermişlerdir.

Mitra - Stoacılık ve Hristiyanlık arasındaki ilişkiler

Tarsus'ta Stoacı düşüncenin yarattığı anlayış ve doğa güçlerinin kişiselleştirilmesi, Monoteizm (tektanrıcılık) inancıyla birleşerek Hristiyanlıkta "Tanrı - Oğul ve Kutsal Ruh" inancına evrilmiştir. Birbirinin öncüsü olan ve sonraki akımları etkileyen birçok din ve felsefe, insanın "hakikat" arayışında doğanın güçlerini tanımlamıştır. Pers Mitra dini ve kültürü, 1. yüzyılda Stoa felsefesini etkilemiştir. Stoacılığın büyük ilkesi doğaya uygun hareket etmektir. Doğada her şey Tanrı'dır. Doğaya uygun davranmak, akla ve hikmete göre hareket etmek, dolayısıyla insanın kendisine uygunluk hali demektir.

Stoacı felsefeyle yetişen St. Paul, kurtuluş için içinde bulunulan toplum.S.al koşullara tam bir kayıtsızlık önerir. Pavlus (Saul) için doğruluk, erdemlilik, dine bağlılık, inanç, muhtaçlara yardım etmek, Tanrı'yı sevmek, İsa'nın yolunda yürümek ve

bilgili olmak hayatta uyulması gereken kurallardır. Bu tek tanrılı ve erdemli anlayış, "İsa" ve mucizeleriyle zenginleşip paketlenince, Hristiyanlık yeşermeye başlamıştır.

İnsan aklının gücüne güvenmeye dayalı antik Yunan felsefesi, tek tanrılı dinlerin yaratılması nedeniyle artık egemen değildi. İnsanın dine ve onun söylediklerine sıkı sıkıya bağlanıp kesin itaat edeceği ve tek merkezli bir Ortaçağ düşüncesinin egemenliği başladı. Özgür akıl yürütmenin ve bilgeliğin gelişiminin yerini 'ilahî buyruk' aldı ve felsefi düşünce Orta Çağ karanlığında yeraltına itildi.

"Tanrının çocuğu miti"

'Homo Sapiens'in evrimleştiği eski zamanlarda, çocuğun babası bilinmezdi ve aile anlayışı yoktu. Hatta çocuğun babasının, aylar önce savaştan bir hayvan veya yağın yağmur dolayısıyla gök tanrılarından herhangi biri olabileceği zannedilirdi. Başlangıçta bir meyvenin tohumunun ekine dönüşmesi, topraktan çıkıp çiçek açmasına tanık olmuşlar ve bunu bir yeniden doğuş süreci olarak görmüşlerdi! Bu; ölümlerini, zamanı gelince yeniden doğacaklarını ümit ederek, gömmeye başlamalarının da nedeni olabilir. Bu aynı zamanda tanrılardan gelen sihirli yağmur damlalarının kadınların hamile kalmasını sağladığını zannetmelerinin nedeni de olabilir, baba olan tanrılar!..

Bu düşünce insanoğlunun DNA hafızasında birikmiştir ve daha sonraları Şaman, Hint, Sümer, Mısır, Mitra ve birçok uygarlıkta "Tanrı'dan olan çocuk" efsanesine sıklıkla rastlarız. Mitraizm inancında, peygamber Mitra, normal bir hamilelik sonucu değil, Tanrı'nın üflemesi sonucu bir bakireden doğmuştur. O da öldükten sonra ikinci kez dünyaya gelmiştir! Son akşam yemeğinde, tıpkı İsa'nın son akşam yemeği gibi, Mitra ile birlikte 12 kişi vardı.

Bu ve benzeri mitlerin etkisiyle "Tanrı'nın Oğlu İsa", Hristiyanlığı tanrısalılaştırmak ve kabul edilebilir bir din haline getirmek için oldukça etkili bir teori olmuştur. Oluşturulan "Baba-Oğul-Kutsal Ruh" üçlemesi sayesinde bu yeni din kısa sürede birçok taraftar kazandı. İsa'ya atfedilen bu ve diğer tüm mucizeler, felsefesini geçmiş bilgilerden alan ve diğer tüm dinler gibi sosyal hayatı düzenlemeyi amaçlayan Hristiyanlığın kabulüne vesile olmuşlardır.

Hristiyan askerler

Ancak tüm yeni dinlerin büyümesi ve kabul görmesi için güce, özellikle de askerî güce ihtiyaç vardı. Oluşmakta olan Hristiyanlık dünyasında bu gücü sağlayabilmek için, Roma İmparatoru Konstantin'in birçok Hristiyan askerî kendi yanına çekmeyi başardığı 'Milano Fermanı' ilan edildi. Milano Fermanı, Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığa karşı hoşgörüyü tesis eden bir bildiriydi. Bu, Batı ve Doğu Roma imparatorları I. Konstantin ve Licinius arasında Şubat 313'te Milano'da varılan siyasi bir anlaşmanın sonucuydu. Licinius'un 313 Haziran'ında Doğu Roma'ya duyurduğu ferman ile herkese dilediği tanrıya ibadet etme özgürlüğü verildi. Böylece Hristiyanlar, kiliselerini kurmak da dahil olmak üzere birçok yasal hakka sahip oldular. Fermana göre, devletin el koyduğu mallar derhal Hristiyanlara iade edilecekti. Ve Roma ordusundan kaçtığı ve sürekli savaştığı için zaten eğitimli olan Hristiyan silahlı kuvvetleri, Konstantin için ilave bir askerî güç haline geldi.

Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu tarafından 313 yılında yayınlanan Milano Fermanı ile çok daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştır. Ortadoğu'da yaygın olan semavi dinlerden uzaklaşarak daha çok insana hitap eden Hristiyanlık dini, zamanla, Roma İmparatorluğu'nun resmi dini haline gelmiştir. Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu tarafından resmi din olarak seçilmesi 381 yılında Theodosius döneminde gerçekleşmiştir.

⤴
İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğu fikrinin tarihte birçok versiyonu vardır. En eskisi de Mısırlı İsa olan Thoth'un hikayesidir.

Kutsal kitap, 4 İncil ve I.İznik Konseyi.

St. Paul, M.S. 60 civarında "İsa Peygamber" efsanesini de yeniden inşa etti. Hedefi, diğer havarilerin de yardımıyla yayılmaya başlayan bu yeni dini sağlam temeller üzerine kurmaktır. Ancak daha sonra önemli bir sorun ortaya çıktı: İncil tek bir kitap değildi. Birçok kişi tarafından yazılan 'İncil'ler, farklı ve bazen çelişkili görüşleri dile getiriyordu.

Başta rahip Arius olmak üzere bu yeni dinin ileri gelenlerinden bazıları, Tanrı'nın tek yaratıcı ve İsa'nın bir peygamber olduğunu kabul etmekte, ancak "Tanrı'nın Oğlu İsa" kavramını reddetmekteydiler. Bu ve benzeri görüşlerin taraftar bulması ve çelişkili seslerin çoğalması sonucunda; Milattan Sonra 325 yılında toplanan "1. İznik Konseyi"nden farklı ve çelişkili görüşlere sahip İncilleri yok etme ve sadece, günümüzde de geçerli olan, 4 İncil ile devam etme kararı çıktı. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazılan bu 4 İncil, ilk kabul edilen İncil'i oluşturmuştur.

Hristiyanlık teorisini yaratan St. Paul, görüşlerini ancak, İncil'in ikinci bölümünde mektuplarıyla ifade edebilme imkanı bulmuştur. Aziz Paul'un yazdığı İncil'e ne olduğu, en gizemli soru olarak ortadadır. Kayıp mıdır? Yoksa bulunmuş, ancak hakim görüşe aykırı görüşler içerdiği için gizlenmiş midir? Yeni Ahit, Hristiyanlığın yazarları olan Havarilerin

⤴
Bor'lu (Anadolu'daki Roma eyaleti Kapadokya'nın Tyana kasabası) Apollonius aynı zamanda Anadolu İsa olarak da bilinir.

yazılarında yansıtılan "Tanrı Sözü"nden oluşur. Eğer bir şey eksikse, o zaman bir şeylerin ters gitmiş olduğu veya Tanrı'nın niyetlerinin kasıtlı veya kasıtsız olarak engellendiği düşünülmelidir. Sonuç olarak, "Tanrı'nın Sözü" eksik ve dolayısıyla kusurlu hale gelmiş demektir!

İznik'teki ilk konsey toplandığında St. Paul'un İncil'i mevcut değildi. Başka bir deyişle; Tarsus'ta bulunduğu ve saklandığı düşünülen İncil ve bu İncil'deki görüşleri destekleyen belgeler henüz ortaya çıkmamıştır. Ve 1700 yıl daha bulunamayacaklardır! Tarsus'ta yapılan kazıda ortaya çıkarıldıklarında, acaba, tüm delilleriyle birlikte saklanmaları veya yok edilmeleri mi gerekmişti? Bu kazıdaki bulgular, İznik Konseyi'nin toplanmasına neden olan Arius'un görüşlerini mi haklı çıkarmıştı? Aziz Pavlus'un teorisini geliştirirken kullandığı fikirler ve bunları gösteren belgelerin, İsa hakkında genel kabul görmüş görüşlere aykırı fikirler içeren belgeler olup olmadığını bilemiyoruz.

Tarihte kaç İsa vardır?

Tarihte kaç "İsa" olduğu sorusu çok gizemli ve büyük bir sorudur ve 'kısa cevap' bilinen 4 farklı "İsa" olduğudur. İlk akla gelen ve en eski Mısırlı bilgelik tanrısı olan "Mısırlı İsa" Thoth (M.Ö. 3000) dur. Antik Yunan döneminde Thoth 3 kez kutsanan Hermes (Hermes Trismegistus) olmuştur. Hermetik düşünceye göre o, İsa'nın

⤴
"Les Très Riches Heures du Duc de Berry"de, baba Tanrı'nın İsa'yı oğlu olarak ilan ettiği, İsa'nın Vaftizini tasvir eden minyatür

selefidir. İlk “tek tanrı” inancının Mısır Tanrısı Athon inancı olduğunu biliyoruz, (M.Ö. 1300). Ardından İranlı “Zerdüş İsa” gelmektedir. Zerdüşlük, (M.Ö. 500 – 600). Bakire bir kadından dünyaya gelen kişinin dünyayı kurtaracağı kehaneti “mesih” inancının temeli olarak kabul edilebilir. Hristiyan İsa’nın Anadolu’daki çağdaşının adı Apollonios’tur ve M.Ö. 3 yılında “Bor”da (Anadolu’daki Roma eyaleti Kapadokya’nın Tyana kasabası) doğdu ve M.S. 97’de Efes’te öldü. Nasıralı “İsa”nın ise “I” yılında doğduğu ve M.S. 30 civarında öldüğü varsayılmaktadır. Bu; bildiğimiz İsa’nın Hristiyanlık dininin tamamlanmasından yıllar önce vefat ettiği anlamına gelmektedir.

Kültürlü ve varlıklı bir ailenin oğlu olan Apollonius iyi bir eğitim almış ve 16 yaşında Tarsus’a gitmiştir. Pisagor’un kurduğu, gizem ve felsefeye dayalı yarı dini öğretilerin sunulduğu okulda eğitim gördü. Okul Ofizm (Ophism) ile paralel bir görüşe sahipti. Ofizm’de Hristiyan Peygamber İsa’nın Apollonius’tan başkası olmadığına dair görüşler ifade edilmektedir! ‘Ophians’ olarak da adlandırılan Ofitler, Romalı Hippolytus (M.S. 170–235)’un kayıp bir eseri olan Syntagma’da tasvir edilen bir Hristiyan Gnostik mezhebiydi.

Roma kaynaklarına göre; M.S. 135’te “Tyana” yerine “Apollonia” adı, “Romalılar” yerine de yerel halkı ifade etmek için “Appolonians” kelimesi kullanılmıştır. Bu belgelere göre, Tyanalı Apollonius bir mucize yaratıcısı, şifacı, geleceğin habercisi, büyücü ve “neophytogorian” (Filozof Phytogorian’ın adı ile anılan kentteki akımın takipçisi) bir filozoftu.

İsa peygamberin fenalaşmış bir kadının içindeki şeytanı kovduğu gibi, Appollonius da Efes şehrinde kıtlığa neden olan cinleri kovdu. İsa’nın Lazarus’u diriltmesi gibi, Apollonius da Efesli zengin bir ailenin ölü kızını diriltti. Apollonious, Roma’da yargılanırken, ölüm cezası verilmeden hemen önce mahkeme salonundaki herkesin gözü önünde aniden ortadan kayboldu. Bu durum, tarihi belgeler ve Roma İmparatorluğu’nun tutanaklarında kaydedilmiştir.

Ayrıca kör bir adamı iyileştirdiği ve kara vebayı bitirdiği iddiaları da vardır. Tarihi İznik Konseyi ile Apollonius adı tarihten silinmiş, İsa olduğu iddiası reddedilmiş ve Apollonia yerine Tyana adı kullanılmaya başlanmıştır. Bunların hepsi aynı kişi midir, yoksa aynı amaç için yaratılmış ve ardından üzerlerine birçok efsane ve mucize giydirilmiş figürler midir?

Gizemli kazıda yasaklanmış gerçeğin ipuçları bulunmuş olabilir mi?

Her dinin bir felsefi içeriğe ve inanılabilirliğini artıracak mucizevi hikayelere ihtiyacı vardır. Mısır’dan Zerdüş’e, Eski Ahit’ten diğer kutsal kitaplara, Sümer’den Antik Yunanistan’a, Mitra’dan Stoacılara kadar hep aynı “öz” malzeme ve bilgi üzerinde sürekli oynanmaktadır. Bu “temel öz” malzemenin kutsallığına inanan çok sayıda insan olduğu için; yeni mucizeler yaratmak yerine, inanılan mucizelerin yeni dine uyarlanması tercih edilmiştir.

Bilgi birikimi ve antik çağların aydınlanmasıyla birlikte “düşünen beyin” gerçeği kendi içinde ve çevresinde aramaya başlayıp pagan çoktanrıcılığından felsefi düşüncelere dönüşmüştür. Dogmatik dinlerin öncesinde bilim de henüz yeteri kadar gelişmemişken insanlar çıkış yolunu “düşünmekte” arıyorlardı. Felsefe çağı arayışı sürerken; bir yandan gelişen bilim gerçek aydınlık beyinlerin yolunu açmaya başladı. Öte yandan, ‘çok fazla aydınlanma’ toplumun yönetimini zorlaştırmaya başlayınca, insanları tekrar dogmalara ve tanrı buyruğuna sokmak otoritelerin işine geldi.

Ve böylece dogmatik dinler doğdu... Bu güçlü dinler Rönesans’ın neden olduğu yeni aydınlanma sayesinde bilim yeniden egemen oluncaya kadar toplum üzerinde şimdiye kadarki en büyük etkiye sahip oldular.

Aziz Paul’un kayıp incili bulundu mu?

Aziz Pavlus dini “doktrini” tamamladığında İsa ölmüştü. O zaman; Antakya’da İsa’nın takipçilerine “Hristiyan” denmesine on yıllar vardı. Bugünün “İncil”inin seçileceği ve Hristiyanlığın 3 büyük tek tanrılı dinden biri olarak kitleler tarafından takip edileceği günlere ise yaklaşık 3 asır vardı. Aziz Paul’un sırrı daha çok uzun süre saklanacağı benziyor... Ve, maalesef, birkaç yıl önce Tarsus’ta bulunan deliller de sonsuza kadar sır olarak kalacak...■

Yazarın “Ancient Origins” dergisinde yayımlanan makalesinden özetlenerek çeviri.

Refik Kutluer

Mesa ailesine bağlı Alabanda Turizm A.Ş.’nin ortağı, Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu Başkanı olan Refik Kutluer Tarsus Amerikan Koleji’ni ve ODTÜ Ekonomi ve İstatistik bölümünü bitirdi. 1978 yılında kurduğu Ref Productions isimli bir şirketi de olan Refik Kutluer eşi Flüt solisti Şefika Kutluer ile birlikte, Ankara’da, 12 senedir “Doğu Batı ile Buluşuyor” temalı Uluslar arası bir Festival düzenlemektedir. Türkiye’nin ilk “CTC” (Certified Travel Counselor) ve CTIE (Certified Travel Industry Executive) unvanlı turizm yöneticisidir. Anadolu Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Derneği’nin Başkanı, Türkiye’deki Amerikan Koleji’lerinin sahibi olan Sağlık ve Eğitim Vakfı’nın dönem Yönetim Kurulu Üyesi ve Uluslararası Mevlana Vakfı’nın Mütevelli Kurulu Üyesidir.

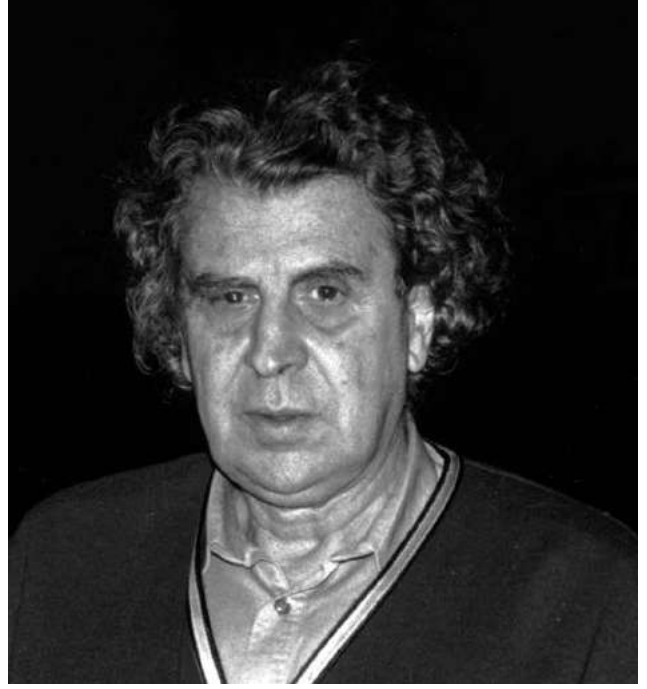
Yurt içi ve yurt dışında makaleleri yayımlanmaktadır. Uluslararası arkeoloji dergisi Ancient Origins’in yazarları arasındadır. Bu dergide yayımlanan, Göbeklitepe’ye farklı bir bakış açısı getirdiği makale ile Tarsus St. Paul’le ilgili yazdığı İngilizce makaleleri çok ses getirmektedir.

AVRUPA'DA "USTALAR"A SON SAYGI DURUŞU

YAZI
ARZU ÇAKIR MORIN

⤴
Jean Paul Belmondo

⤴
Mikis Theodorakis

Avrupa'da son aylarda yaşanan iki cenaze töreni, halkın ve devletin sanatçılara saygı duruşuydu. Fransa ünlü aktör Jean Paul Belmondo'ya, Yunanistan da büyük direnişçi, besteci, şarkıcı Mikis Theodorakis'e devlet töreniyle veda etti.

Bir ülke en çok nesiyle övünür? İnsanlığa katkısıyla bana kalırsa. Elbette bağımsızlık için verilen kurtuluş savaşlarına katılanlar, işgale karşı çıkan sivil direnişçiler bugün ülkelerin tarihini yazıyor. Peki, bir toplumun ruhu, beyni, kalbi nerede atar? Kalbiniz dünyayı değiştirmek için attığında okuduğunuz, çağına tanıklık eden bir kitap, ilk kez aşık olduğunuzda kıpırtılara eşlik eden o şarkı, her izlediğinizde, ilk korkunuzu, ilk kaybınızı, ilk acınızı size hatırlatan film... Kısaca eserleriyle ruhunuza eşlik eden müzisyenler, ressam, yazarlar... Onlar gittiğinde de hayatınızdan bir parça eksiliyor gibi. Belki de onandır,

sanatçıların cenazelerinde arkalarına dökülen onca kalabalık.

Avrupa'da son aylarda yaşanan iki cenaze töreni bana bunları düşündürdü. Fransa geçtiğimiz aylarda ünlü aktör Jean Paul Belmondo'ya, Yunanistan da büyük direnişçi, besteci, şarkıcı Mikis Theodorakis'e veda etti.

Eylül ayında, 80 yaşında hayata veda eden Jean Paul Belmondo'nun ayak izlerini takip ettim. Öldüğü evinden, gittiği kafelere kadar gezindim; Saint-Germain-des-Prés mahallesindeki Kafe

Flore ve Les Deux Magots'da oturdum o gün. Herkes ondan söz ediyordu. 30 yıldır bu kafede servis veren Bertrand gibi, herkes "onun halka ne kadar açık" birisi olduğunu anlatıyordu. Belli ki alçak gönüllülükle ve o kocaman gülümsemesiyle dolaşmış halkın arasında...

Mahalle halkı, onun Saint-Germain-des-Prés'den Saint Sulpice meydanına yaptığı yürüyüş yolunu biliyordu. Yolda selam veren herkesi yanıtladığını, durup sohbet ettiğini anlatıyorlar. Kafamda Belmondo'nun kendi cenazesinde,

tabutu giderken çalmasını vasiyet ettiği "Le Professionel" filmi için Ennio Moriconne'un bestelediği ezgiyle yürüyüş yolunu tutuyorum.

"Serseri Aşıklar", "Aslar'ın As'ı", "Profesyonel", "Beyin", "Şehirde Korku" gibi Fransızlar'ın hafızasına kazınan ve gişe rekorları kıran filmleri geçiyor gözümün önünden. Alain Delon ile paylaştıkları sahneler... Fransız yeni dalgasının öncüleri Jean-Luc Godard, François Truffaut; İtalyan yeni gerçekçilerden Vittorio de Sica, ardından Fransız çağdaş yönetmenler Claude Lelouch, Claude Chabrol, Alexandre Arcady'nin yönettiği onlarca filmdeki rolü... Dile kolay, 80'in üzerinde film...

Telefonuma, "Élysée, Belmondo için devlet töreni düzenleyecek" mesajı geliyor. Bir halkın popüler bir sanatçıyla nasıl vedalaştığını görmek için ertesi gün cenaze törenine de gitmeye karar veriyorum. Devlet törenlerinin yapıldığı Invalides meydanında dev ekranlar kurulmuş. İçeriye yalnızca davetliler, medya, bir de alana gelip sıraya girebilen bin kişi alınıyor. Diğerleri ise sabırla, sessizce dışarıda bekliyor. Cumhurbaşkanı Emmanuël Macron, büyük bir saygıyla Fransızlar'ın "Babel" diye çağırdığı Belmondo'yu selamlıyor, tabutun önünde tek başına, bütün bir ulusu ve devletin en yüksek makamını temsil ederek önünde eğiliyor. Devletten, Chirac için de, Aznavour için de, Belmondo için de hep aynı

saygı... Sanatçısına da sahip çıkan, onun önünde eğilen bir devlet...

Belmondo'nun vasiyetinde belirttiği gibi, "Le Professionel" filminin müziği eşliğinde omuzlarda götürülüyor. Arkamda bizleri gözetlemekle görevli askerlerin içinden genç bir erin tabut giderken göz yaşları içinde asker selamıyla Belmondo'yu uğurladığını görünce şaşırıyorum. Eski Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve dev sanatçıları Charles Aznavour için aynı alanda düzenlenen törenlere de katılmışım. Fakat böylesi bir sahneyle ilk kez karşılaştığımı itiraf edeyim.

Belmondo'nun tabutu Invalides'de kaldı ve gece boyunca halka açıldı. Invalides Meydanı'na gelen onbinlerce kişi içeri girerek bu "serseri, çapkın bakışlı, sempatik" halleriyle gönüllere taht kuran sanatçıyla teker teker vedalaştı. Tıpkı Chirac'ın tabutunun Élysée'de halkın ziyaretine açılması gibi. Ertesi gün çok sevdiği Saint-Germain-des-Près Kilisesi'ndeki törenin ardından Belmondo bu dünyadaki son adresine uğurlandı.

Ege Denizi'nin iki yakası ve Theodorakis

Aynı anda, Belmondo'dan 4 gün önce, yani 2 Eylül'de Türkiye için daha derin anlamlar ifade eden büyük usta Yunanlı sanatçı Mikis Theodorakis 96 yaşında hayata veda etti. Ömrünü diktatörlere,

Nazizme karşı direnişe, hükümetteki bakanlık görevini ise Türk-Yunan dostluğuna adan, o toprakların yetiştirdiği en değerli mücadele insanı ve müzisyenle vedalaşıyordu Yunan halkı. Theodorakis'in ölümü üzerine, her zaman karşısında durduğu iktidardaki sağ hükümet 3 gün yas ilan etti ve resmi cenaze töreni düzenledi.

Mitropolis Kilise'nin içinde Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou, "O ortak hafızamıza kök salacak her zaman bizimle olacak" derken; dışarıda kilisenin önünde dev pankart ve kızıl bayraklarla toplanan halk, hep bir ağızdan onun şarkılarını haykırıyordu.

Törende Yunanistan Başbakanı sağcı Kiriakos Miçotakis, ana muhalefet partisi solcu SYRIZA'nın lideri Aleksis Çipras ve Yunanistan Komünist Partisi (KKE) Genel Sekreteri Dimitri Kutsumbas yan yana... Kutsumbas, "Ağızdan ağıza bir fısıltı dolaşsın: 'Mikis olmadan farklı olurduk'. Ve bu böyle. Sen olmasaydın farklı olurduk..."

Ömrü cezaevi, sürgün ve direnişlerde geçen Theodorakis; hükümetleri, sınırları aşan politik ve sanatsal kişiliğiyle artık evrensel bir değer. Yas sadece Yunanistan'da değil, Theodorakis'in Yaşar Kemal'lerle, Zülfü Livaneli'lerle kol kola verdiği, Ege Denizi'nin öteki yakasında da yoğun bir yas vardı.

Jean Paul Belmondo'nun cenaze töreni

Mikis Theodorakis'in cenaze töreni

Hani toplumların ruhu demiştim ya, Theodorakis'in gidişi ruhlarımızdan da bir parçayı alıp götürdü. Tarih boyunca öğretilen nefretin nasıl dostluğa dönüştürülebileceğini öğretti bize. Kazancakis'in dev romanı Zorba'ya bestelediği o unutulmaz müzikle, her halkın halayına eşlik etme sevinci kazındı ruhlarımıza da...

Bir sanatçının büyüklüğünü elbette onun için devletin resmi tören düzenlemesi belirlemez. O, devletin büyüklüğünü gösterir. Fransa devleti, Büyük Victor Hugo için 1885'te, Pierre Loti için 1923'te, Paul Valéry için 1945'te, Aimé Césaire için 2008'de ulusal cenaze töreni düzenledi.

Victor Hugo, Fransa tarihinde kendisi için devletin ulusal cenaze töreni düzenlediği ilk yazar. O güne kadar hep devlet büyükleri için düzenleniyor. Hugo, 22 Mayıs 1885'te yaşamını yitirdi, cenazeyi 1 Haziran'da, Champs-Élysées'den Pantheon'a getiren geçit töreni iki milyon kişi tarafından takip edildi. Bu, Charlie Hebdo saldırısının ardından düzenlenen saldırı sonrası terörü lanetlemek için 3 milyon kişinin katıldığı 11 Ocak 2015 gösterisinden bu yana ülke tarihinde en büyük kalabalığı toplayan olay.

Hugo, "ölümsüzler tapınağı" olarak tanımlanan Pantheon'a giren ilk yazar oldu. Paris'te Nisan 1975'te yaşamını yitiren siyahi kabare sanatçısı Josephine Baker, devletin ulusal cenaze töreni

düzenlediği ilk kabare sanatçısı oldu. Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un 30 Kasım 2021'de düzenlediği bir devlet töreni ile Pantheon'a giren son sanatçı da Josephine Baker oldu.

Halk töreniyle gömülenler...

Ancak devlet göstermeden, devlete rağmen de büyüklüğünü kanıtlayan, halkı kendiliğinden sokağa döken pek çok sanatçı da geçti bu dünyadan. Onları da hatırlatmadan olmaz. Fransızlar, otoriteleri kızdıran, ona hep karşı çıkan büyük sanatçılarıyla vedalaşmasını da bildi. Edith Piaf, Jean Gabin, Jean-Paul Sartre, Claude François, Serge Gainsbourg, Yves Montand ve hatta yoksullar için kurduğu "Gönül Restorantları" ile bugün dahi sıklıkla anılan büyük komedyen Coluche'nin cenazeleri çok büyük kalabalıklar topladı. Son olarak, Johnny Hallyday'in cenazesi için, ulusal olmayan bir "popüler tören" düzenlendi.

Piaf, 1963'te 47 yaşında hayatını yitirdiğinde, özel hayatı ve ilişkileri nedeniyle Fransız Kilisesi tarafından aforoz edilmişti. Edith Piaf için ne ulusal ne de dini tören yapıldı. Ancak, Boulevard Lannes'daki evinden Père Lachaise mezarlığına uğurlanırken 500 bin kişilik bir kortej ona eşlik etti.

Fransızlar'ın efsane komedyeni Coluche adıyla bilinen Michel Colucci 1986'daki cenaze töreninde, ülkenin

dört bir yanından gelen yıldızlar, sanatçılar, motosiklet klüpleri ve halkın katılımıyla devlet törenini aratmayan bir kalabalıkla uğurlandı.

Josephine Baker, Pantheon'a giren ilk siyah kadın ve ilk kabare sanatçısı oldu. Direnişin ve ırkçılık karşıtı mücadelenin bir figürü olan Fransız-Amerikalı sanatçı, evlenerek geldiği Fransa'da silinmez bir iz bıraktı.

Filozof ve kendini adamış yazar Jean-Paul Sartre'in 19 Nisan 1980'de Montparnasse mezarlığındaki cenazesine de 50 bin kişi katıldı. Ekim 1964'te İsveç Akademisi tarafından kendisine verilen Nobel Edebiyat Ödülü'nü reddeden filozof ve yazar, devlet cenazesi istemedi. Yine de 19 Nisan'daki cenazesine devlet törenini de aşan bir katılım oldu. Hayatının her kesiminden birçok şahsiyetin katıldığı cenaze töreninde gönüllerin Nobel ödülünü almış gibiydi. Mezarına kadar, kendiliğinden toplanan 50 bin kişi eşlik etti. Sartre'in cenazesi, Victor Hugo'dan bu yana bir yazar için yapılan en büyük tören oldu.

Her cenaze törenine neden yüz binlerce insan akar ? Çünkü her kaybedilen yazar, sanatçı, bilim insanı, o ülkenin ruhundan ve beyninden bir parçanın da yok olması anlamına geliyor. Galiba bir halk ve bir devlet, sanatçısına sahip çıktığı kadar asil, değerli ve kalıcı... ■

BÜYÜK KAYBIMIZ

YAZI
ELİF KEY

Harala gürele bir gündem, her ülke, her toprak kendi derdinin en sert, en atlatılmaz kışı geçirdiğini sanıyorken, dünya üzerinde yaşayan 7 milyar insanın hepsinde ayrı bir dert. Kimsenin birbirine gitmez, uğramaz olduğu akşamlarla beraber şehirlerin kokuları da azalmaya başladı. Büyük bir salgın geldi ve önce kokuyu sonra tadımızı aldı.

Kayıplarla geçen bir yıl... Koskoca bir vakit kaybının darlığındayız, ufak masalarda belki birkaç kırıntı kıkırdeme kaldıysa hâlâ bir yerlerde belki birkaç çocuğun hatrınadır. Hiçbir haber bülteninin geçmeyeceği haberlerle dolu içimiz. 'Sayın seyirciler, neşenin azaldığı, vaktin daraldığı, ne yazların yaza, ne kışların kışa benzediği zamanlardan geçiyoruz' demeyecek hiçbir haber spikeri. Ve hatta hiçbir haber kanalı kayıpların çeşidinden, boyutundan, renginden, kokusundan dahi bahsetmeyecek. Harala gürele bir gündem, her ülke, her toprak kendi derdinin en sert, en atlatılmaz kışı geçirdiğini sanıyorken, dünya üzerinde yaşayan 7 milyar insanın hepsinde ayrı bir dert. Halbuki bir kokusu olmalıydı bu hayatın, çöp kokusunda bile sokak

köpekleri için bereket varken, şimdi koku bile gitti. Çünkü insanı ayakta tutan kokulardı. İnsanı aşık eden, başını döndüren, insana kalkıp ocağın altını kapattıran, durduk yere bir ilkbahar akşamı sokağa çıkaran da o yaprakların, ağaçların kokusuydu.

Kimsenin birbirine gitmez, uğramaz olduğu akşamlarla beraber şehirlerin kokuları da azalmaya başladı. Büyük bir salgın geldi ve önce kokuyu sonra tadımızı aldı. Haber bültenlerinin hiçbirini bunu anlatmadı. Koku alamayan insanları kimse akşam haberlerine konuk almadı. Akıllarına gelmedi. Gelseydi anlatırdım, bir senedir koku alamadan nasıl yaşamaya çalıştığımı. Ama kimse duymadı. Bir utanç gibi saklanacak bir şey olduğundan

değil, kimsenin bunu sormak aklına gelmedi. İnsanlara organ nakilleri yapılırken, estetik cerrahların kapılarında kuyruklar uzarken, kimse koku alamayan insanların akıbetini konuşmaya layık görmedi. Şimdi elimde geçmiş hayatımdan kalma bir parça koku hafızası düşünüp duruyorum. Unutursam ölecekmişim gibi. Bütün kokuları tek tek, ufak şişe camlara depolamışım, sonra da ufak çekmecelere saklamışım gibi, koku çağırıyorum geçmiş hayatımdan. Ve elimde tek bir soru: 'Bu nasıl kokuyor, tarif eder misin?' Yol tarifi gibi bir şey olmadığı belli ama ne kadar hatırlarsam o kadar kar kalacakmış gibi. Elimde upuzun bir liste. Her şeyin bir kokusu vardı, gitti.

Sonbaharın, ilkbaharların, yaz akşamlarının, sıcaklığın, soğuşun, ağaçlardan rüzgarlarla düşen ıslak yaprakların üzerinde hisir hisir yürürken, yağmurların hemen ardından yürüyüşe çıkılan parkın, taze biçilmiş çimlerin yeri ayrı bir de üzerinde az evvel köpeklerin koştuğu yaşlı çimlerin kokusu, fırından çıkan bir kek, taze bir ekmek, beş dakika önce beni artık buradan alın diye köpüklerle haber veren kahve cezvesinden mutfağa yayılan koku, yaşlı bir kadından pazar yerinden aldığı kekiğin nanenin kokusu, o Ege denizinin ya da Marmara'da esen ve İstanbul'dan bildiğin lodosun burnunun tam ucunda duran, uzun bacaklı nane bitkilerinin elinde biriken kokusu, akşam serinliğinin bile bir kokusu var değil mi? İnsana sıcaklıklar ve mevsimler hakkında diğer her şeyden daha fazla bir şey anlatan bina bacalarının kokusu veya bir şöminenin akşamdan kalma küllerle sabah yeniden yanarken çıkardığı dumanın kokusunun hepsinin yeri ayrı değil mi? Matbaadan yeni çıkıp gelmiş bir kitabın bile kokusu eski bir kitabın yanında farklı, o yaydığı koku da çiraklığın kokusu. Raflarda kimbilir kaç yıl bekleyecek de öyle ustalık mertebesine erişecek, bekleye bekleye, beklemenin bile bir kokusu var değil mi? Bir kalemin, kalemtraşın içinden gelen kokuları nasıl tarif eder insan? İster şiirsel öğelerle doldur her yeri, koku almayı anlat, istersen insan vücudunu baştan sona dinlediğin bir biyoloji dersi gibi, serebral hemisferlerden başla, koku alma saplarındaki tomurcuklara kadar yolu var. İnsan koku aldığı için düşünen,

kokularla düşünebilen bir varlık, ilkel zihnimizle bize konuşan da kokular. Koku lazer gibi, doğrudan duygularını başka türlü hatırlamak mümkün ama en kestirme yolu kokudan geçmiyor mu? Koku hayatta kalmamızın temellerinden biri çünkü diye boşuna anlatılmadı yıllarca okullarda. Çünkü koku ayrılır diğerlerinden, görme, işitme, tat, dokunma bunlar beyinde dolambaçlı yollar alırlar, bunlara dair anılar bozulmaya ve yeniden programlanmaya tabidir. Ama koku öyle değildir, duygusal hatıralarımızla doğrudan bir bağlantısı vardır. Kokunun hatırası vardır. Çünkü kokunun oksitosini tetiklediğine inanılır ve oksitosin güven aşılar, sadakati artırır. Taze kırılmış cevizlerin kokusu kardeşini, kekin kokusu annenle babanın o sessiz oturduğu bir akşamın hüznünü, yeni bir parfümün şişesi ilk gençlik aşkını hatırlatabilir. Yemeği yediğimiz zaman zevkin büyük kısmı onun kokusundan gelirken, koku aşçıların en gizli silahlarından biridir. Kokular hafızamızı harekete geçirir, yaratıcılığı tetikleyebilir, problem çözmenize yardımcı olur.

Ve ben bir senedir sabırla bekliyorum. Ne bir elma sirkesi şisesinden kaçıyorum ne de tiklim tikiş bir metroda yüzümü ekşiterek yanımdaki adamdan uzaklaşıyorum ne de evsizlerin yanından geçerken o sokakta kalmanın kokusunu duyuyorum. Herkes, her sokak, her şey aynı bana. Kokusuz bir samanlıkta yürür gibiyim. Ayağımın altında hisirtiları duysam da kokusunu alamıyorum. Eski bir sinema salonunda tek başıma film seyrederken koltuklara

oturmadan önce burnumu kontrol ediyorum. Biletin kokusu yok, Paris Sineması'nın o Alkazar'ı andıran kokusu yok, sinemada patlayan mısırı yasaklamışlar salgın nedeniyle, buna bile seviniyorum. Kokusunu alamadığım bir şeyi görmesem de oluyormuş, kalp kırıcı ama insan yavaş yavaş böyle düşünmeye de alışıyor. Gıcır gıcır merdivenlerinden caddeye çıkarken yüzüne çarpan karamelli bademlerin kokusu da yok, metronun o pislik kokan kokusu da yok, hiçbir yok. Sanki sen varsın ama yoksun... Bu salgın bize bir şey anlatmaya çalışıyor ve anlamadan geçip gidiyor. Herkesin kaybı kendine ağır geliyor. Her birimiz bir cumhuriyetmiş gibi, elimizdeki topraklara, kayıplara, kazandıklarımıza bakıyoruz. Ve hâlâ çadırımızı itibarlarımızın, saygınlığımızın, bu hayatta nasıl algılandığımızın üzerine kuruyoruz. Hayatta her şeyin geçici olduğunu atlayanlardan koku gidiyor, her şeye hırsla saldıranlardan tat gidiyor. Kimse demedi bunu ben uyduruyorum. Haber bültenleri nasılsa bunları anlatmıyor. 'Sayın seyirciler, madem kadim zamanlardan geçiyoruz, aklımızı kalbimize toplayalım' demiyor hiçbir spiker. Sabırla bir çiçeği koklamayı, yeni yıkanmış bir çamaşıra burnumu sokup 'oh, mis gibi olmuşlar' demeyi, taze çekilmiş kahve çekirdeği kokusunu, hatta bir ahırın bile kokusunu duyacağım günü bekliyorum. Yazılmamış bir öyküyü, duyulmamış bir şiiri, hiç söylenmemiş bir şarkıyı bekler gibi bekliyorum. ■

TAK GÖZLÜĞÜ DÜNYAN DEĞİŞSİN!

YAZI
HAKAN KARA

Sanal gerçeklik gözlükleri her geçen gün daha da gelişirken, “artırılmış gerçeklik gözlükleri” çıktı! Sanal gerçeklik gözlükleriyle, var olan gerçek dünyayla bağımızı koparıp, dijital bir dünyaya giriyoruz. Artırılmış gerçeklik gözlükleri farklı. Gerçek dünyayla bağımız sürüyor; fakat gözlük bize gerçek dünya ile ilgili bilgiler iletmeye başlıyor. İlginç bir şekilde “sanal dünya” ve “gerçek dünya” iç içe geçiyor.

✓ Artırılmış gerçeklik gözlüğü

Sloganı duyduğumda gülümsemiştim. “Tak gözlüğü dünyanın değişsin” ne anlama geliyor? Bir gözlük dünyamızı nasıl değiştirebilir ki? Gözlüğü taktığımda, kendimi Thomas More’un “Ütopya”sında mı bulacaktım? Ya da Peter Pan’ın “Olmayan ülkesi”ne mi gidecektim?

Yıllar önceydi. Gazeteciler için yapılan bir tanıtıma katılmıştım. Akıllı gözlükleri anlattılar bize. Meğer iki tür gözlük

varmış. Sanal gerçeklik gözlüğü ve artırılmış gerçeklik gözlüğü. Önce bir sanal gerçeklik gözlüğü tutuşturdular elime ve döner bir sandalyeye oturmamı istediler. Niye bir sandalyeye oturuyorum? Ayakta olmaz mı? “Burası uygun değil, denizenizi kaybedebilirsiniz.” dediler. İstediklerini yaptım. Kısaca gözlüğü nasıl kullanacağımı anlattılar. Sıra geldi denemeye. Hantal bir gözlüktü.

Dinozorlar çağı

“Şimdi, 100 milyon yıl öncesine gideceksiniz” dediler. Kendimi bir anda Jurassic çağında, dinozorların arasında buldum. Dinozorların bazılarını ünlü Jurassic Park filminde ve belgesellerde görmüştüm. Fakat sanal gözlüğün yarattığı etki, bir film ya da belgesel izlemekten farklıydı. Çünkü ben de o ortamın içinde yer alıyorum, üstelik tuşlarla da olsa, hareket edebiliyordum.

“

Bilmenin, öğrenmenin,
oynamanın, görmenin
yeni şekli.

”

Gördüğüm dinozorlara dilediğim kadar yaklaşabiliyor, onların çevresinde dolaşabiliyor, onları inceleyebiliyordum. Hatta ağzının içine, dişlerine bile bakabiliyordum. Üstelik bana saldırmıyorlardı. İlginç bir deneyimdi.

Yanımdaki uzmanlardan biri “Eğer 66 milyon yıl önce dünyaya bir gök taşı çarpmamış ve dinozorlar çağını sona erdirmemiş olsaydı, memelilerin çağı başlayabilir miydi? İnsan türü var olabilir miydi?” diye sorunca gülümsedim:

“Bilmem. Ben sadece gazeteciyim. Bunu bilim insanlarına sormalısınız. Ama dinozorlar çağı sona ermeseydi, memelilerin bu ölçüde gelişmesi ve yaygınlaşması muhtemelen daha zor olurdu.”

Hemen ikinci soru geldi:

“Peki, sizce 160 milyon yıl boyunca dünyanın en başat canlı türü olan dinozorlar mı daha başarılı yoksa insanlar olarak biz mi daha başarılı bir türüz?”

Bu soruya nasıl bir yanıt verilebilirdi ki?

Homo Sapiens olarak geçmişimiz 250-300 bin yıl öncesine dayanıyor. Hadi hominidlere kadar geri gitsek, 4-5 milyon yıl öncesine ulaşırız.

“Bilmem” dedim, “Henüz dünya üzerinde 160 milyon yıl boyunca

var olma becerisini göstermiş değiliz. Gösterebilecek miyiz onu da bilemiyorum. Diğer yandan insanlar olarak dünyadaki en dominant tür olduğumuz düşüncesi de biraz tartışmalı. Bana sorarsanız, bakteriler daha dominant.”

Sohbet uzadı gitti. Merak ettim: “Bütün bunları bu sanal gerçeklik gözlüğüyle mi öğrendiniz?”

“Hepsini değil ama sizin de izlediğiniz bu yazılım, bu konularda düşünmemizi ve yeni bilgiler edinmemizi sağladı” dediler. Tanıtımı yapan bilgisayar uzmanları, bilgisayar dergilerinin yanı sıra, bilim, doğa dergilerini de okumaya başlamışlar. En sevdikleri kitap “Dünyanın En Güzel Öyküsü” olmuş. Kitapta özellikle de ünlü astrofizikçi Hubert Reeves’in anlatımını çok sevmişler. Hemen Reeves’in o ünlü sözünü anımsattılar:

“Doğayla savaş halindeyiz. Eğer kazanırsak, kaybedeceğiz.”

Ağırılık oyun sektörü

O yıllar herkes sanal gerçeklik gözlüklerinin özellikle eğitim alanında ciddi bir potansiyele sahip olduğunu düşünüyordu. Ben de öyle. İzlediğim insan anatomisine ilişkin oyun ve eğitim yazılımları ilginçti. Aradan geçen on yıla yakın sürede sanal gerçeklik gözlükleri özellikle oyun alanında çok yaygınlaştı. Oyun severler için yepyeni

bir dünyanın kapılarını araladı. Artık milyonlarca insan bu gözlüklerle oyunlar oynuyorlar. Bazıları sanal seyahatler yapıyor, evlerinde sanal gözlükleriyle film izliyorlar. Elbette eğitim yazılımlarını kullananlar da az değil. Ama ağırılık oyun sektöründe.

Sanal gerçeklik gözlüklerinin yetenekleri bu sürede giderek arttı. Boyutları küçüldü. Görüntü kalitesi düzeldi. Başta, bilgisayara kabloyla bağlanıyorlardı. Kablosuzları çıktı. Cep telefonlarıyla uyumlu olanlar çıktı, bilgisayar ve cep telefonundan bağımsız çalışan türleri de var.

Bugün değişik amaçlar için kullanılabilen pek çok farklı sanal gerçeklik gözlüğü var:

“Oculus Rift S, HTC Vive Cosmos, Samsung Gear Vr, Sony Playstation Vr, LG 360, Valve Index, Vr-Box, Vestel Vr, Turkcell T Vr...”

100 lira olanı da var, beş bin lirayı aşanı da. Dolayısıyla akıllı gözlük almaya kalktığınızda ne istediğinizi iyi bilmeniz ve ona göre bir seçim yapmanız gerekiyor.

Facebook’un hamlesi

Facebook’un son hamlesi sanal gerçeklik gözlüklerini daha da popüler hale getirecek. Facebook adını Meta olarak değiştirdi. Mark Zuckerberg’in

yeni vizyonunu anlattığı konuşma, teknoloji dünyasında geniş yankı yarattı. Artık “Metaverse” kavramını konuşmaya başladık.

Metaverse kavramı ilk kez 1992’de ortaya atıldı. Bilim kurgu yazarı Neal Stephenson bu kavramı “Snow Crash” (Kar Çöküşü) romanında kullandı. Universe ve meta sözcüklerinden türetilmiş bir kavram. “Evrenin ötesi” olarak çevrilebilir.

Bugün kullanılan biçimi de Metaverse ile amaç, sanal dünyalar hatta evrenler yaratmak. Yaratılacak bu dünyalarda bizler de sanal gerçeklik gözlüklerimizi takıp “Avatarlarımızla” (sanal karakterlerimiz) yer alacağız. İş toplantılarına, konserlere katılacağız, arkadaşlarımızla buluşacağız, sosyalleşeceğiz.

Zuckerberg, “yeni bir dönemden” söz ediyor. Üç boyutlu görüntülerin yer aldığı bir interneti hayal ediyor. “Gelecek hayal edebileceğimiz ötesinde olacak.” diyor.

Aslında sanal dünyalara çok da yabancı değiliz. Örneğin zamanında çok ses getiren “Second Life” uygulamasını anımsayın. 2000’li yıllarda ciddi bir etki yaratmıştı Second Life. Kimileri kendini bu sanal dünyaya öylesine kaptırmıştı ki, zamanlarının büyük çoğunluğunu o dünyada geçirmeye başladılar. Olumsuz etkileri de yoğun olarak konuşuldu.

Bugün üzerinde konuşulan Metaverse bunun çok daha ötesinde.

Mark Zuckerberg’in hayaline ilişkin yoğun eleştiriler olduğunu da vurgulamakta yarar var. Fakat bu başlı başına bir yazı konusu. Metaverse’ü en iyi anlatan filmlerden biri olarak Steven Spielberg’in ünlü “Ready Player One” filmi gösteriliyor. Gerçi bugün bize sunulan örnekler Spielberg’in anlattığı dünyanın çok uzağında. Ama film Metaverse’ün nasıl bir şey olabileceği konusunda bir fikir edinmemizi de sağlıyor. Matrix’i de unutmamalı tabi.

Bu yıl sonunda dünyada oyun için kullanılan sanal gerçeklik gözlükleri satışlarının 21 milyar dolara ulaşması bekleniyor.

Araştırma şirketi Statista’nın açıkladığı teknoloji raporuna göre, akıllı gözlük endüstrisinin değeri 2022 yılında ciddi bir yükselişle 200 milyar doları aşacak ve bu pek çok sektörün yatırım planlarını doğrudan etkileyecek. Facebook’un yeni hamlesi bu sayısal değerleri daha yukarı çekecek gibi görünüyor.

Gerçeği “artırmak”

Akıllı gözlükler denediğimde beni asıl etkileyen “artırılmış gerçeklik gözlükleri” oldu.

Sanal gerçeklik gözlükleriyle var olan gerçek dünyayla bağımızı koparıp,

dijital bir dünyaya giriyoruz. Artırılmış gerçeklik gözlükleri farklı. Gerçek dünyayla bağımız sürüyor. Fakat gözlük bize gerçek dünya ile ilgili bilgiler iletmeye başlıyor. İlginç bir şekilde “sanal dünya” ve “gerçek dünya” iç içe geçiyor.

Artırılmış gerçeklik gözlükleri, yaşamlarımızda köklü bir dönüşüm yaratacak gibi görünüyor. Bazıları bu gözlüklerin devrimsel bir etki yaratabileceği görüşünde.

Anlatılanlar ve geleceğe yönelik ortaya konan vizyon etkileyici. Google, Microsoft, Facebook, Apple gibi dev şirketlerin bu alana ilgi göstermesi boşuna değil.

Doğayı daha iyi tanımak

Diyelim bir doğa yürüyüşündesiniz. İlginç bir bitkiyle karşılaştınız ve adını bilmiyorsunuz.. Doğaldır. Çevreci, doğa dostu bile olsanız bilemeyebilirsiniz.

Anadolu’daki 12 bin bitki türünün tümünü -ki bunların 3 bini sadece bizim topraklarımıza özgü-, kim bilebilir ki? Tümünü bilebilmek için hayatınızı bu işe adanmış bir uzman olmanız gerekir. İşte burada artırılmış gerçeklik gözlükleri devreye girecek.

“Bu nedir?” diye sormanız yeterli olacak. Hani küçük çocuklar kimi zaman arka arkaya “bu ne, bu ne?” diye sorularıyla

Facebook tarafından geliştirilen Metaverse tabanlı çevrimiçi video oyunu.

ve anne babalarını bunaltırlar ya. İşte aynen öyle.

"Bu bitkinin adı Atkuyruğu. 360 milyon yıldır dünya üzerinde var. Bu bitki, günümüzde yaşayan fosillerden biridir." diyecek.

İsterseniz sorularla daha derinlikli bilgilere de ulaşabileceksiniz. Sadece bitkiler mi? Elbette hayır. Gördüğümüz kuşlar, ağaçlar, kelebekler, böcekler, memeliler, sürüngenler hakkında da bize bilgi verecek. Tıpkı çocuklar gibi olacağız. *"Bu ne?"* diye sormamız yeterli olacak. Öğrendikçe ve anladıkça, doğayı daha iyi tanıyacağız.

Artırılmış gerçeklik gözlükleriyle gördüklerimizin fotoğrafını ya da videosunu da çekip dostlarımıza da gönderebileceğiz. Teknolojiye pek sıcak yaklaşmayan kimi doğa severleri bile cezbedebilecek bir özellik bu. Sadece doğayı değil, içinde yaşadığımız kentleri de daha iyi tanıyacağız.

Hatta ilk defa gittiğimiz bir kentte artırılmış gerçeklik gözlüğü rehberimiz olacak. Bize binaları, sokakları anlatacak. Hatta ilgi alanımıza uygun bir gezi rotası çizecek.

Sahi Attilâ İlhan İzmir'de nerelerde gezirdi? Nereleri severdi? Şiirlerini nerelerde yazdı? Ya da İstanbul'da, *"Ben Sana Mecburum"* şiirini yazdığı dönemde nereleri dolaştı? Yahya

Kemal'in *"Sessiz Gemi"* şiirinin öyküsünü dinleyerek o şiirin yazıldığı dönemde Heybeliada dahil onun gezdiği mekanları gezmek nasıl olurdu?

Kentlerimizi farklı gözlerle görme olanağına kavuşacağız. Örneğin şairlerin gözüyle ya da aşk öyküleriyle İstanbul'u dolaşmak nasıl olurdu? Belki bazıları gelecekte sanal gerçeklik gözlüğüyle Orhan Pamuk'un *"Kara Kitap"*ının içinde İstanbul'u gezmeyi isteyecektir.

Fakat artırılmış gerçeklik gözlüklerinin yetenekleri bize çevremizle ilgili bilgileri iletmekle sınırlı değil. İlginç ve önemli bir özelliği daha var: Gözlükler çevrede gördüğümüz gerçek nesnelerin arasına *"sanal nesneler"* de yerleştirebiliyor.

Microsoft'un geliştirdiği artırılmış gerçeklik gözlüğü Hololens buna iyi bir örnek. Microsoft'çular basit bir oyun tasarlamışlar. Gözlüğü takıyorsunuz ve bulunduğunuz odanın değişik bölümlerinden ortaya çeşitli yaratıklar çıkıyor. Siz de elinizde beliren silahla onları vurmaya başlıyorsunuz. Gerçi oyun pek ilgimi çekmedi. Oldum olası vurdulu kırdılı oyunları sevmem; fakat ilginç olan sanal nesnelerin, odada var olan koltukların üzerine çıkabilmeleri. Yani sanal figürler gerçek dünyadaki nesnelerle etkileşim kurabiliyorlardı. Etkileyici.

Bilgisayar dünyasında sıkça kullanılan o sloganı bilirsiniz. Artırılmış gerçeklik gözlükleriyle ilgili de aynı sloganı

kullanıyorlar: *"Yapabilecekleriniz hayal gücünüzle sınırlı"*.

Tüm zamanlarda Efes

Benimse aklıma hemen antik Efes kenti geldi. Bu kenti Halikarnas Balıkcısı'nın manevi evladı Prof. Dr. Şadan Gökovalı'yla da defalarca gezmiştim. Harika gezilerdi. Bazen bu muhteşem kentin o parlak dönemlerindeki halini gözümde canlandırmaya çalışırdım.

Daha yenilerde Efes'in üç boyutlu sanal bir modeli de oluşturuldu. Macar sanatçı Adam Nemeth'in çalışması gerçekten ilginç.

Her ne kadar bu modelde seçilmiş renkleri pek beğenmesem de kabul etmek gerekir ki etkileyici bir çalışma olmuş. Daha önce National Geographic için de kimi çalışmalar yapan Nemeth'in Efes çalışması bir yıl sürmüş. Hâlâ daha bitmiş değil, çünkü şimdi de *"sanal gerçeklik"* gözlükleriyle gezilebilecek bir uygulama üzerinde çalışıyor Nemeth. Yani yakın bir zamanda evimizde oturup Efes'i sanal gerçeklik gözlüğüyle gezebileceğiz.

Belki de bir gün artırılmış gerçeklik gözlüğüyle burayı gezebileceğim diye düşünüyorum. Dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis Tapınağı'nı karşımda görebileceğim. Çok etkileyici olacağını düşünüyorum.

»
Ray-Ban ve Facebook işbirliğiyle
üretilen Ray-Ban Stories

“

Bu nedir? diye sorduğumuzda artırılmış gerçeklik gözlüğü bize yanıt verecek.

”

Ama eminim ki hiçbir yapay zeka yazılımı Efes'i bize Şadan Gökovalı gibi yüzyıllar arasında bağlantılar kurarak, masallar ve öykülerle süsleyerek, şiirsel diliyle anlatamayacak.

Yükselen beklentiler

Artırılmış gerçeklik gözlüklerinde başta Google Glass vardı. Ürünün tanıtımını 2012'de yaptılar. Ardından Microsoft'un Hololens ve Magic Leap'in tanıtımlarını izledik. Bu ürünler beklentileri fazlasıyla yükseltti. Çok iddialıydılar.

Hedeflerini tam olarak gerçekleştiremediler. Gerçi hedeflerinden vazgeçmediler; ama Microsoft ve Google bizler gibi son kullanıcıya yönelmek yerine şirketlere, kurumlara yönelik çözümlere ağırlık vermeye başladılar. Ürettikleri gözlükler; tasarımcılar, mimarlık firmaları, hastaneler, üniversiteler, otomotiv şirketleri ve sanayide kullanılıyor. Amerikan Ulusal Havacılık Dairesi (NASA) da bu gözlükleri kullanan kurumlar arasında yer alıyor.

Google Glass Enterprise'ı bireysel olarak alamıyorsunuz ama kurumunuz için 999 Dolara almak mümkün. Microsoft Hololens'in fiyatı 3 bin 500 ile 5 bin dolar arasında değişiyor. Magic Leap 2 bin 300 dolar, duyurusu yapılan Magic Leap 2 ise henüz piyasaya çıkmadı.

Bu arada pek çok şirket artırılmış gerçeklik gözlükleri piyasaya sürmeye başladı.

Örneğin Facebook, bu yıl Ray-Ban iş birliğiyle geliştirdiği akıllı gözlük Ray-Ban Stories'i çıkardı. Gözlükle fotoğraf ve video çekip paylaşılabiliyorsunuz. Snapdragon, Epson Moverio, Everysight Raptor, Vuzix Blade, Optinvent Ora-2 gibi markalar da var.

Fakat bu ürünler yüksek beklentileri karşılamaktan uzak. North firmasının Focals ürünü dikkat çekici. Xiaomi'nin duyurusunu yaptığı akıllı gözlüğü de ilgi çekti; fakat 2022 yılında asıl beklenen Apple'ın artırılmış gerçeklik gözlüğü...

Apple'ın yıllardır artırılmış gerçeklik gözlüğü üzerinde çalıştığı biliniyor. 2022 yılında bu gözlüğün piyasaya çıkacağı konuşuluyor. Resmi bilgi yok. Apple, yıllar önce iPhone ile yaptığı hamleyi artırılmış gerçeklik gözlükleriyle de yapabilir mi, merak konusu.

Elbette gözlükte hangi teknolojilerin kullanılacağı, gözlüğün ne gibi yetenekleri olacağı, hangi fiyattan satılacağı da merak konusu. Dedikodulara göre gözlükte "lidar" tarayıcı yer alacak. Böylece bulunan ortam 3 boyutlu olarak algılanacak ve içerisine başka sanal nesneler yerleştirilebilecek.

Orduya satış

Bu arada Microsoft, Amerikan ordusuyla 22 milyar dolara yakın bir sözleşme imzaladığını ve 10 yıl boyunca binlerce askere 'artırılmış gerçeklik' (AR) gözlüğü sağlayacağını açıkladı.

Microsoft'un açıklamasını okurken Türkiye'de internetin babası olarak anılan Bilkent Üniversitesi'nden Mustafa Akgül ile yaptığımız sohbeti anımsadım birden. Akgül, Türkiye'de internetin yaygınlaşması için en çok çaba harcayan insanlardandı. İnternetin ve dijitalleşmenin sağladığı olanaklar üzerine konuşuyorduk. Birden olası riskleri de tartışmaya başladık.

"Bu teknolojiler bize daha güzel dünyalar kurmamıza olanak sağladığı gibi hayatlarımızı kaba da dönüştürebilir. Bir gözetim toplumuna yol açabilir" dediğimde şöyle karşılık vermişti:

"Bizim görevimiz bu teknolojilerin insanlığın iyiliği için nasıl kullanılabileceğini, olanaklarını anlatmak, tehlikeler konusunda da insanlığı uyarmak" demişti.

Ne yazık ki 2017 yılında Akgül'ü kaybettik. Belli ki akıllı gözlükleri gelecek yıllarda daha yoğun bir şekilde tartışmaya başlayacağız. *"Tak gözlüğü dünyan değişsin"* sloganı belki de gerçeğe dönüşecek. Peki, o değişen dünya neye benzeyecek? ■

✂ Adam Nemeth'in oluşturduğu üç boyutlu sanal Efes Modeli

BİR DİNOZOR BİZİ UYARIYOR: “YOK OLUŞU SEÇMEYİN”

YAZI
DENİZ DOĞALI

Yok oluşu seçme
Don't choose extinction, 2021

BM, zirve öncesi “Yok Oluşu Seçme” kampanyası başlattı. Hazırladıkları videoda BM genel kurulunun kapıları açılıyor ve içeriye birden bir dinozor giriyor.

“Ey insanlar beni dinleyin. İklim felaketine doğru gidiyorsunuz. Yok oluşu seçmeyin.” diyor.

İklim kriziyle ilgili son dönemde yayınlanan raporlarda, yapılan açıklamalarda ilginç ifadeler yer almaya başladı.

Temmuz ayında pek çok ülkeden yaklaşık 13 bin bilim insanı, "iklim için küresel acil eylem çağrısı" yaptı.

Gezegennemizde iklimle ilgili felaketlerde **eşi benzeri görülmemiş bir artış** yaşandığına dikkat çektiler.

Fakat benim asıl dikkatimi çeken, ortak bildiriyi hazırlayanlar arasında yer alan Exeter Üniversitesi'nden iklim bilimci Tim Lenton'ın sözleri oldu. Şöyle diyordu Lenton:

"Gezegen şoke edici ve beklenmedik şekillerde davranmaya başladı."

Muhtemelen şoke edici sözünü bilinçli olarak kullanıyordur. Fakat gezegennemizden sanki canlı bir organizmaymış gibi söz etmesi ilginç.

Dr. James Lovelock'un 70'li yıllarda ortaya attığı "Gaia Hipotezi"ni akla getiriyor.

Lovelock'un görüşleri o yıllar çok tartışıldı. Bana sorarsanız çok da eğlenceli tartışmalardı. Lovelock'un hipotezine Gaia adını vermesi boşuna değil. Gaia, Yunan mitolojisinde yeryüzünü temsil eden ana tanrıça. Yani doğa ana. Oğlu "Kronos"u yani "zamanı" bağrında saklayan tanrıça. İlginç bir yaratılış öyküsü.

Lovelock dünyayı bir tür süper organizma olarak görüyordu. Dünyanın canlı bir organizma gibi hareket ettiğini, hatta yaşam için en uygun fiziksel ve kimyasal ortamı oluşturmaya yöneldiğini söylüyordu. Biz de tartışıyorduk:

"Madem dünya, doğa ana ve üzerinde yaşayan canlıları umursuyor, o zaman dünya üzerinde bugüne kadar var olan tüm canlı türlerinin neden yüzde 99'unu yok etti? Bir anne bunu yapar mı?"

80'lerde bazı çevreci grupların, Lovelock'un hipotezinden yola çıkarak, doğa ananın bir gün gelip kendisini acımasızca sömüren insandan intikamını alacağını söylemeleri de epey tartışma yaratmıştı. Bugün buna benzer açıklamalar artık pek

yok. Hatta bilim dünyasında çokça eleştirilen Lovelock'un bazı kavramları ve tespitleri iklim bilimciler ve dünya sistemi üzerine çalışanlar tarafından dikkate alınıyor ve inceleniyor.

Tim Lenton'ın da Lovelock'un tezleri üzerine çalışan iklim bilimcilerden olduğu anlaşılıyor.

Lovelock'un kendisi bugün 102 yaşında. Son olarak 1998'de BBC Today programındaki sözleriyle yeniden gazetelere haber oldu. Dünya'nın büyük bir sıkıntı içinde olduğunu ve kısa süre içinde iklim değişikliği kaynaklı felaketlerle karşı karşıya kalabileceğini anlatan Lovelock sonunda şöyle dedi:

"İnsanların dünya üzerindeki vakti dolmuş olabilir."

Belirsizlik vurgusu

İklim bilimci Tim Lenton'un "Gezegen beklenmedik şekillerde davranmaya başladı" ifadesi gibi dikkat çeken bir başka açıklama Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) tarafından yapıldı:

"İklim değişikliği gezegensemizi henüz keşfedilmemiş bir belirsizliğe sürüklüyor."

Ne anlama geliyor bu belirsizlik? Bilim insanları kırılma noktalarına, domino etkisine daha çok dikkat çekmeye başladılar. Neden? Guardian'ın iklim zirvesi öncesi verdiği haberde şöyle deniyordu:

"Sıcaklıklar belirli bir seviyeye ulaştığında kırılma noktaları tetiklenir ve geniş yankıları olan bir dizi ardışık olaya yol açabilir."

Küresel değişim bilimi profesörü Simon Lewis durumu "domino taşlarının devrilmesi"ne benzetiyordu. AFP haberindeyse, "Yıllardır, küresel sıcaklıkların artışının insanla ilgisi yok. Bu doğal bir süreç. Ayrıca doğa bu sürece nasıl olsa uyum sağlar" diyenlere şöyle yanıt veriyordu:

"Dünyadaki yaşam, yeni türlere evrilerek ve yeni ekosistemler yaratarak sert bir iklim değişikliğinden kurtulabilir. Ama insanlar başaramaz."

Endişelenmeli miyiz?

Bazıları topluma verilen mesajların ters etki yaratabileceği endişesinde. Çernobil nükleer santralinin patlamasından sonra Türkiye'de gerçekleştirilen uluslararası bir konferansta, Alman bir bilim insanıyla yaptığım sohbeti anımsıyorum. Konuyla ilgili yaptığı araştırmayı anlatan bilim insanı şöyle diyordu:

"Bir konuyla ilgili uyarı mesajları belli bir frekansın üzerine çıktığında, bu mesajlar insanlar üzerinde ters etki yaratmaya başlıyor."

"Nasıl ters bir etki?" diye sormuştum. "Etkiler çeşitli. Örneğin, bu uyarıları artık dikkate almıyorlar. Uyarılar davranış değişikliğine yol açmıyor. Eski davranış tarzlarına dönüyorlar" diye yanıtladı.

Türkiye'de radyasyonlu çayın yoğun olarak konuşulduğu bir dönemdi. Bir süre sonra bir bakan televizyonda herkesin gözünün içine bakarak çayını yudumlamıştı. Benzer bir durum bugün Covid19'da yaşanıyor sanki. İlk dönem sosyal mesafeye özen gösteren ve maske takan insanlar, ölüm sayılarındaki artışa karşın bugün aynı ölçüde duyarlı değiller. Neden?

İklim krizi konusunda medyada yayınlanan haberlerin insanları endişeye sürükleyebileceği ve umutsuzluk yaratabileceğini düşünen Oxford Üniversitesi'nde jeosistem bilimi profesörü olan Myles Allen şöyle diyor:

"İnsanların 'biz zaten mahvolduk, neden uğraşalım ki?' mesajını almamaları önemli. Bu düzeltilebilir bir sorun. İstersek küresel ısınmayı, bir nesil içinde durdurabiliriz."

Haksız mı?

BM'den kırmızı alarm

İklim zirvesi öncesi, Birleşmiş Milletler bünyesindeki Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) hazırladığı rapor büyük etki yarattı. İklim konusunda dünyanın önde gelen uzmanları, 66 ülkeden 243 bilim insanı hazırladılar raporu. 14 bin araştırma makalesinden yararlandılar. Medya "tarihi rapor" başlığını attı. Gerçekten de bugüne dek iklim değişikliği üzerine yazılmış en kapsamlı rapor.

Peki, neler diyor raporda? Daha girişte "İnsan etkisinin atmosferi, okyanusu ve karayı ısıttığı kesindir" ifadesi yer alıyor. Malum dünyada hâlâ iklim değişikliğine inanmadığını söyleyenler var. Onlara bir yanıt verilmiş oldu. Raporda, "Küresel ısınma 2040 yılında 1.5 dereceye ulaşacak. Karbon salınımları önümüzdeki birkaç yılda azaltılmazsa bu daha erken gerçekleşecek" deniliyor. Yani yüzyılın sonunda beklenen şey çok daha önce gerçekleşecek.

Neydi Paris anlaşmasıyla belirlenen hedef? Küresel ısınmayı 2 °C'ın çok altında, mümkünse 1.5 derecede sınırlamak. Ne oldu şimdi hedefe? IPCC raporunda dikkat çekici bazı başlıklar özetle şöyle:

- İnsanlık bir dönüm noktasında.
- Dünyada CO₂ seviyesi son 2 milyon yıldır görülen en yüksek seviyeye ulaştı.
- Aşırı iklim olayları giderek artıyor.
- Son beş yıl, 1850'den bu yana kaydedilen en sıcak dönem oldu.
- Son zamanlarda deniz seviyesindeki yükselme oranı, 1901-1971 ile karşılaştırıldığında neredeyse üç katına çıktı.

- Deniz seviyelerindeki yükseliş yüzyılın sonuna kadar yaklaşık 2 metreye ulaşacak. 2150 yılına kadar 5 metreye çıkacak.
- İklim değişiminin bugün yarattıklarının geri dönüşü yüz yıllar, belki bin yıllar alacak.
- Okyanuslar ısınmaya devam edecek ve asidik hale gelecek. Dağ ve kutup buzulları on yıllar veya yüzyıllar boyunca erimeye devam edecek.

Açıklamada küresel ısınmanın önüne geçilemezse bazı bölgelerin "yaşanılmaz hale gelebileceği" uyarısında bulunuldu. Maldivler'in de aralarında olduğu 50'ye yakın ülkenin, önlem alınmadığı takdirde "yeryüzünden silinebileceği" açıklandı. Bu ülkeleri temsil eden eski Maldivler Devlet Başkanı Muhammed Naşid, "Başkalarının saldırdığı karbonun faturasını biz kendi hayatımızla ödüyoruz" dedi. BM Genel Sekreteri António Guterres "rapor insanlık için kırmızı bir alarmdır" dedi. Dünyanın 2,7 santigrat derecelik sıcaklık artışına giden felaket bir yolda olduğu uyarısında bulundu.

Verilen sözler ve gerçekler

Paris anlaşmasını 197 ülke imzaladı. Belirlenen hedefe ulaşmak için yapılması gereken açık: Fosil yakıtları önce sınırlandırmak. Sonra tümden vazgeçmek. Peki, hükümetler ne yapıyor? Birleşmiş Milletler Çevre Programı öncülüğünde hazırlanan raporda şöyle diyor:

"Hükümetlerin 2030'a kadarki fosil yakıt üretim planları küresel ısınmayı 1,5 dereceyle sınırlandırmak için olması gereken seviyeden %110 daha fazla. Hükümetler, 2030'da olması gerekenden %240 daha fazla kömür, %57 daha fazla petrol ve %71 daha fazla doğalgaz üretimi hedefliyorlar."

Peki, nasıl durduracağız iklim krizini? 16 araştırma kuruluşunun ortak hazırladığı İklim Şeffaflık Raporu'na göre; G20 ülkelerinin karbondioksit salımları, bu yıl %4 civarında yükselecek. Raporda "fosil yakıt kullanımı böyle sürerse, küresel ısınmayı kontrol altına alma çabaları boşa çıkar" deniyor.

Bu arada BBC, Suudi Arabistan, Japonya ve Avustralya'nın da aralarında

“

BM genel kurulunda konuşan dinozor "Yok olmak gerçekten çok kötü bir şey. Ya kendini yok etmek? Bu, 70 milyon yıldır duyduğum en saçma şey" diyor.

”

“

Kömür,
yıllık CO₂
emisyollarının
yaklaşık yüzde
40'ından
sorumlu.

”

bulunduğu bazı ülkelerin, BM'nin iklim kriziyle ilgili raporunu değiştirmek ve fosil yakıt kullanımından uzaklaşma fikrini "önemsizleştirmek" için lobi yaptığına dair belgeler yayımladı.

İklim Zirvesi'nden çıkan sonuç

İki hafta süren zorlu müzakerelerin ardından zirveye katılan ülkeler bir metin üzerinde uzlaşmayı başardılar. Liderler 1.5 derece hedefine bağlı kaldılar. Bu önemliydi. Kömür kullanımının aşamalı olarak azaltılması kararı da önemli. Fakat taslak metindeki bir ifade son anda değiştirildi. Taslakta kömürün "aşamalı olarak sonlandırılması" şeklinde yer alan cümledeki "sonlandırılması" sözcüğü "azaltılması" diye değiştirildi. Burada özellikle Hindistan ve Çin'in itirazları etkili oldu.

Zirveye başkanlık eden Alok Sharma gözyaşlarını tutamadı. Değişiklikten ötürü üzgün olduğunu söyledi. Hindistan Çevre ve İklim Bakanı Bhupender Yadav ise "Biz gelişmekte olan ülkelerin sesi oluyoruz" dedi. Anlaşmada kömürden bahsedilip petrol ve doğalgazdan söz edilmemesini de eleştiren Bhupender, geçmişten bu yana sera gazı emisyonundan en fazla sorumlu olan ülkelerin zengin devletler olduğuna dikkat çekerek, "Makul bir konsensüse varmak için çaba gösterdik" dedi.

Kömür çağının sonu mu?

Yine de, Glasgow İklim Anlaşması, kömür kullanımını azaltmayı hedefleyen ilk anlaşma olarak tarihe geçti. Greenpeace Direktörü Jennifer Morgan, "Bir kelimeyi değiştirdiler ama COP'un, kömür çağının bittiği

mesajını değiştiremezler. Şu anda hâlâ kömür yakanlar da dahil olmak üzere temiz, yenilenebilir enerjiye geçiş, tüm ülkelerin çıkarına." açıklamasını yaptı.

Metinde yer alan kömür ile ilgili ifade önemli. Çünkü kömür, yıllık CO₂ emisyonlarının yaklaşık yüzde 40'ından sorumlu. 1.5 derece hedefine ulaşmak için kömür kullanımının azaltılmasından başka çare yok. Muhtemelen dünyada var olan kömür santrallerinin yüzde 40'ının kapatılması gerekecek.

Mali yardımlar arttı

Anlaşmayla, en yoksul ülkelere yönelik daha fazla finansal destek sözü verildi. Fakat 2009'da da benzer sözlerin verildiği ve tam olarak yerine getirilmediğine dikkat çeken gözlemciler, "Bu sefer verilen sözlerin yerine getireceği ne malum?" tarzı

“

Dağ ve kutup
buzulları on
yıllar hatta
yüzyıllar
boyunca erimeye
devam edecek.

”

yorumlarda bulundular. Diğer yandan, 100 milyar dolarlık finansman 2023 yılından itibaren verilebilecek. Ayrıca söz konusu para, ülkelerin gerçek gereksinimlerini de karşılamıyor. Yapılan incelemelere göre, bu finansmandan yoksul ülkelerin sadece yüzde 20'lik pay alabilmeleri de diğer bir sorun. Zirvede iklim finansmanı konusunun 2022'de yapılacak zirvede yeniden ele alınmasına karar da verildi.

Bazen bu tür parasal ifadeleri anlamlandırmakta zorluk çekiyorum. Çünkü çok büyük rakamlardan söz ediliyor. Tam o sırada Almanya'da Tageschau'nun web sitesindeki haber dikkatimi çekiyor. Meğer bu yıl Almanya'da Ahrweiler'da yaşanan sel felaketinin maliyeti 23 milyar Euro olarak hesaplanmış. Dünyada Ahr'da yaşanan felaketten çok ama çok daha büyükleri yaşanıyor. Kayıp ve zararın karşılanması konusunda umulan gelişmenin sağlanamamasının nedeni de bu. İklim değişikliğinin neden olduğu felaketlerden zarar gören ülkelerin bu zararlarını karşılayabilecek ayrı bir finansman mekanizmasının kurulması kabul edilmedi. Zengin ülkeler bu konuda temkinli. Çünkü bu konu bir tazminat olarak anlaşılırsa, sonrasında bir yasal sorumluluğa dönüşebilir. Tazminatlar gündeme gelebilir.

Sonuç ne?

Zirvede önemli adımlar atılsa da ortada temel bir sorun var. Hükümetler vaat

ettiklerinin tümünü yapsalar bile, dünya yine de 2,4 derecelik feci bir sıcaklık artışıyla karşı karşıya kalacak. Ulusal katkı beyanlarının gözden geçirilmesi lazım. Bu konuda da zirvede bir karar alındı. Hükümetlerin verdiği beyanların tartışılması üç yıl öne çekildi. Önümüzdeki yıl Mısır'da gerçekleşecek zirvede hükümetlerin ulusal katkı beyanları yeniden tartışmaya açılacak. 2022 zirvesinde neler çıkacak hep birlikte göreceğiz.

Bu arada zirve sırasında yapılan açıklamalar da medyada geniş yer aldı. 100'den fazla ülkenin lideri 2030 itibarıyla ormansızlaşmayı durdurma ve geri çevirme sözü verdi. Buna Amazon yağmur ormanlarının ev sahibi Brezilya da dahil. 28 ülke palmiye yağı, soya, kakao ve diğer tarım ürünlerinin küresel gıda ticareti nedeniyle yol açtığı ormansızlaşmayı ortadan kaldırmayı taahhüt etti.

ABD ve Çin'in iklim değişikliğine karşı mücadeleyi hızlandırmak için anlaşması da medyada birinci sırada verilen haberler arasında yer aldı. Bu iki ülke dünyanın en büyük iki karbon emisyonu üreten ülkesi. Çin, atmosferdeki CO₂'nin yaklaşık yüzde 30'undan sorumlu. ABD yüzde 13'ünden. Dolayısıyla Çin'in desteği olmadan hedeflerin tutturulması mümkün değil. Bu arada G20 ülkeleri dünyadaki karbon salınımının yüzde 84'ünden sorumlu. Yani iklim krizinin sorumluları ortada. Diğer yandan AB ve ABD, metan salımını 2030 itibarıyla azaltmak için

küresel bir ortaklık kurduklarını duyurdu. Atmosferdeki metan gazını azaltmak, küresel ısınmayı hızla azaltmanın en iyi yöntemlerden biri olarak görülüyor.

Türkiye, Hollanda, Avusturya, Kanada gibi 13 ülke ve Unilever, IKEA, Volvo gibi şirketler, 2040'tan itibaren tüm yeni kamyon ve otobüslerin karbondioksit salınımının sıfıra indirilmesi konusunda uzlaştı.

Tepkiler

Zirveyi başarılı bulanlar da var, zirvenin hayal kırıklığı yarattığını söyleyenler de. Bugün iklim krizi en çok ada devletlerini etkiliyor. Çünkü ülkeleri yok olma tehdidiyle karşı karşıya.

O yüzden bu devletlerden biri olan Marshall Adaları'nın iklim Elçisi Tina Stenge'in açıklaması önemli. Şöyle diyor Stenge: "Bu mükemmel bir anlaşma değil. Kömür ifadelerindeki değişim önemli bir darbe. Ancak yine de gerçek bir ilerleme. Anlaşma, ülkem için hayata tutunacak bir dal niteliğinde."

BM Genel Sekreteri António Guterres, iklim zirvesinin başında "Ya biz onu durduracağız ya da o bizi durduracak. Artık yeter deme vakti geldi. Kendimizi karbon ile öldürdüğümüz, doğaya tuvalet muamelesi yaptığımız, daha derinlerden maden çıkarıp yaktığımız yeter. Kendi mezarımızı kazıyoruz." dedi.

Bilim insanları,
Temmuz ayında
Avrupa'da ölümlere
yol açan sellere
karbon salınımından
kaynaklanan iklim
değişikliğinin yol
açtığını söylüyor.

Yaşanan sel felaketi sonrası
Almanya, Ahrweiler »

“

İşte size zirvenin kısa bir özeti: Bla, bla, bla... Gerçek çalışma bu salonların dışında devam ediyor. Ve biz asla ama asla vazgeçmeyeceğiz.

”

Guterres, iklim zirvesinin sonunda zirvenin bir başarısızlık olarak tanımlanamayacağını anlattıktan ve bardağın dolu tarafını gösterdikten sonra “Ama hâlâ iklim felaketinin kapısını çalıyoruz.” dedi.

Gençler ne diyor?

Bu yıl tüm dünyada gerçekleştirilen “8. Küresel İklim Grevi”ne katılan gençler ne diyordu: “Zaman kalmadı”.

Gençler siyasetçilerin fazla ağır kalmasını eleştiriyorlar. İklim zirvesinin ardından İsveçli iklim aktivisti Greta Thunberg, Twitter’den paylaştığı mesaj da gençlerin bakış açısını ifade ediyordu:

“İşte size zirvenin kısa bir özeti: Bla, bla, bla... Gerçek çalışma bu salonların dışında devam ediyor. Ve biz asla ama asla vazgeçmeyeceğiz.”

Şimdi ne olacak?

Dünya ülkeleri uzlaşmakta sıkıntı yaşıyor. Çünkü farklı çıkarlar söz konusu. Konsensüs sağlamanın ne denli güç olduğu son zirvede de ortaya çıktı.

İklim krizinin baş sorumlusu ülkeler, neden oldukları sorunun bedelini ödemeye çok da yanaşmıyorlar. Bedelin paylaşılmasını istiyorlar. Ekonomileri fosil yakıtlara dayanan ülkeler petrol ve kömürden vazgeçmek istemiyorlar. Az gelişmiş ülkeler de

doğal olarak, gelişmiş ülkeler gibi milli gelirlerini artırmak ve refah içinde yaşamak istiyorlar.

Ne olacak peki? Kriz derinleşiyor. Aşırı iklim olayları yoğunlaşıyor. Dünya ciddi bir kuraklık sorunuyla karşı karşıya. Kimi bölgelerde gıda üretimi şimdiden kuraklık nedeniyle önemli ölçülerde düştü. Tatlı su sorunu büyüyor. Orman yangınları yayılıyor. Fırtınalar, hortumlar, seller yaşıyoruz. Deniz seviyesindeki yükseliş hızlanıyor. Kimi bölgelerde göçlerin yoğunlaşacağı ortada.

Son anketler tüm dünyada iklim değişikliğine ilişkin duyarlılığın hızla yükseldiğini gösteriyor. Durum on yıl öncesinden çok farklı. Yaşanan aşırı iklim olayları birçok ülkede halkın yoğun tepkisine neden oluyor. İklim felaketleri arttıkça tepkilerin de yoğunlaşacağını tahmin etmek zor değil.

Peki, toplumun tepkisi yoğunlaşınca siyasetçiler ne yapacak? Diğer yandan ekonomi dünyasında da ciddi bir hareketlenme var.

Fosil yakıtlardan uzaklaşıyor. Alternatif enerji kaynaklarına bir yönelim söz konusu. Sistem dönüşüyor. Fakat en önemli sorun zaman. Dönüşüm hızlandırılabilir mi?

Bir dinazorun sözleri

İzlediniz mi bilemiyorum. BM iklim zirvesi öncesi UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) “Yok

Oluşu Seçme” kampanyası başlattı. Çok güzel bir web sayfası hazırlamışlar. Fakat hazırlanan video muhteşem. Youtube’da izleyebilirsiniz.

Videoda BM genel kurulunun kapıları açılıyor ve içeriye birden bir dinazor giriyor. Oysa biliyoruz ki hepsinin türü tükendi.

Dinazor, insanların ve BM üyelerinin şaşkın bakışları arasında kürsüye çıkıp konuşmaya başlıyor. Özetle şöyle diyor:

“Ey insanlar beni dinleyin. Türlerin yok oluşuyla ilgili az çok bilgim var. Şimdi size söylediğimde zaten biliyoruz diyeceksiniz ama yok olmak gerçekten çok kötü bir şey. Ya kendini yok etmek? Bu, 70 milyon yıldır duyduğum en saçma şey. Bizimkinde en azından bir göktaşı vardı. Sizin mazeretiniz ne? İklim felaketine doğru gidiyorsunuz. Buna rağmen hükümetler her yıl halkın parasından yüz milyarlarca doları fosil yakıtları desteklemek için harcıyor. Yok oluşu seçmeyin. Çok geç olmadan türünüzü kurtarın. Siz insanların bahane üretmeyi bırakıp gerçekten değişmeye başlamasının zamanı geldi.”

Dinazor, söylenmesi gerekeni söylemiş aslında.

Gelecek nesillere nasıl bir dünya bırakıyoruz diye düşünmemiz gerek. Ne diyeceğiz çocuklarımıza? Size bir enkaz bıraktığımız için özür dileriz mi diyeceğiz? Peki, onlar bize nasıl yanıt verecekler? Hiç düşündünüz mü? ■

BAŞKENTTE KÜLTÜR ADASI

YAZI
DERVİŞ ERDEM

Başkent Ankara, pek çok alanda hayatın durduğu pandemi döneminde, kültür ve sanat alanına yapılan büyük yatırımlarla dikkat çekiyor. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) 25 yıl sonra modern bir konser salonuna kavuşurken, Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nin tarihi binası ve eserleri ise üç yıllık kapsamlı bir restorasyonun ardından yeni bir yüze sahip oldu.

Son yıllarda ülkede kültür sanat alanında yapılan en büyük yatırım, projelendirmesi 1993'te ortaya konan, temeli 1995'te atılan CSO binasının 25 yıl sonra, geçen Aralık ayında tamamlanması oldu. Yapı, Ankara'nın tam kalbinde, Ankara Kalesi ve Anıtkabir arasında görüş ekseninde yer alıyor. 154 bin 500 metrekarelik bir arazinin içerisinde, 62 bin 500 metrekare kapalı alandan ve üç bölümden oluşuyor. 2023 koltuk kapasiteli "Büyük Salon", 500 koltuk kapasiteli "Mavi Salon" ve 600 kişilik "Tarihi CSO Salonu", restoranları, müzesi ve açık hava alanlarından oluşan bir müzik kampüsü niteliği

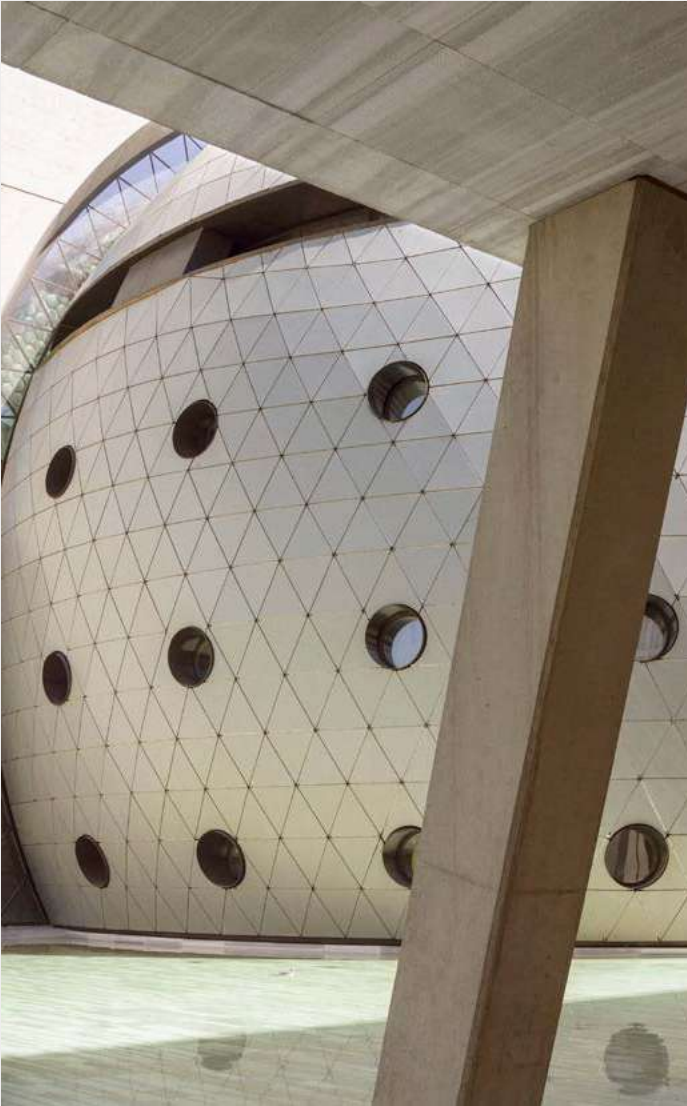
taşıyor. Kompleks, sembolik bir mimari ortaya koyuyor. Bir su kütlesinin ortasında bulunan, aralarında keskin bir cam üçgen bulunan iki opak cam kaplı küreden oluşan mimari formu dikkat çekiyor.

Paris Filarmoni Orkestrası örnek alındı

Profesyonel idari kadrosuyla 1826'da kurulan ve dünyanın en eski orkestralarından bir olan CSO, yenilenen yapısıyla dünyanın dört bir yanından en saygın orkestraları ve solistleri ağırlamayı da hedefliyor.

Bunun için komplekste yeni bir yönetim planı da oluşturuldu. Yönetim yapısı için Paris Filarmoni Orkestrası örnek alındı. Kompleksin içerisinde eğitim sorumlusundan, iletişim sorumlusuna, uluslararası pazarlama sorumlusuna kadar özel bir ekip yapılandırıldı. Konser salonunun CSO dışında diğer özel sanat kurumlarının etkinliklerine de açılması planlanıyor.

Proje kapsamında CSO'nun tarihini anlatan bir müze de yapıldı. Açık alanda ise özellikle festivaller için 10 bin kişilik müzik yolu inşa edildi. CSO'ya yeni sanatçıların katılması sağlanırken, yurtdışında çalışan

“

CSO binasının bir su
kütlesinin ortasında,
aralarında keskin bir
cam üçgen bulunan iki
opak cam kaplı küreden
oluşan mimari formu
dikkat çekiyor.

”

sanatçıların Türkiye'ye dönmesinin de yolu açıldı. Ayrıca Merkezde, üniversite mezunlarına tecrübe kazandırmak için Cumhurbaşkanlığı Senfoni Akademisi de kurulacak. Burada genç yeni mezun sanatçılar yetiştirilerek, sertifika verilecek. Geleceğin müzisyenleri için CSO Çocuk programı da hayata geçirilecek.

Deliorman: Orkestraların şampiyonlar ligindeyiz

CSO'nun yeni binası, şef Cemi'i Can Deliorman yönetiminde, geçen Aralık ayında unutulmaz bir konserle kapılarını açtı. Dünyaca ünlü soprano Angela Gheorghiu ve dünyanın en iyi piyano ikilileri arasında gösterilen Güher ve Süher Pekinel kardeşler seyirci ile buluştu. CSO Genel Müzik

Direktörü Cemi'i Can Deliorman, en büyük hedeflerinden birinin bu konser salonunu diğer majör konser salonlarıyla iş birliği haline getirmek olduğunu belirterek duygularını şöyle aktarıyor:

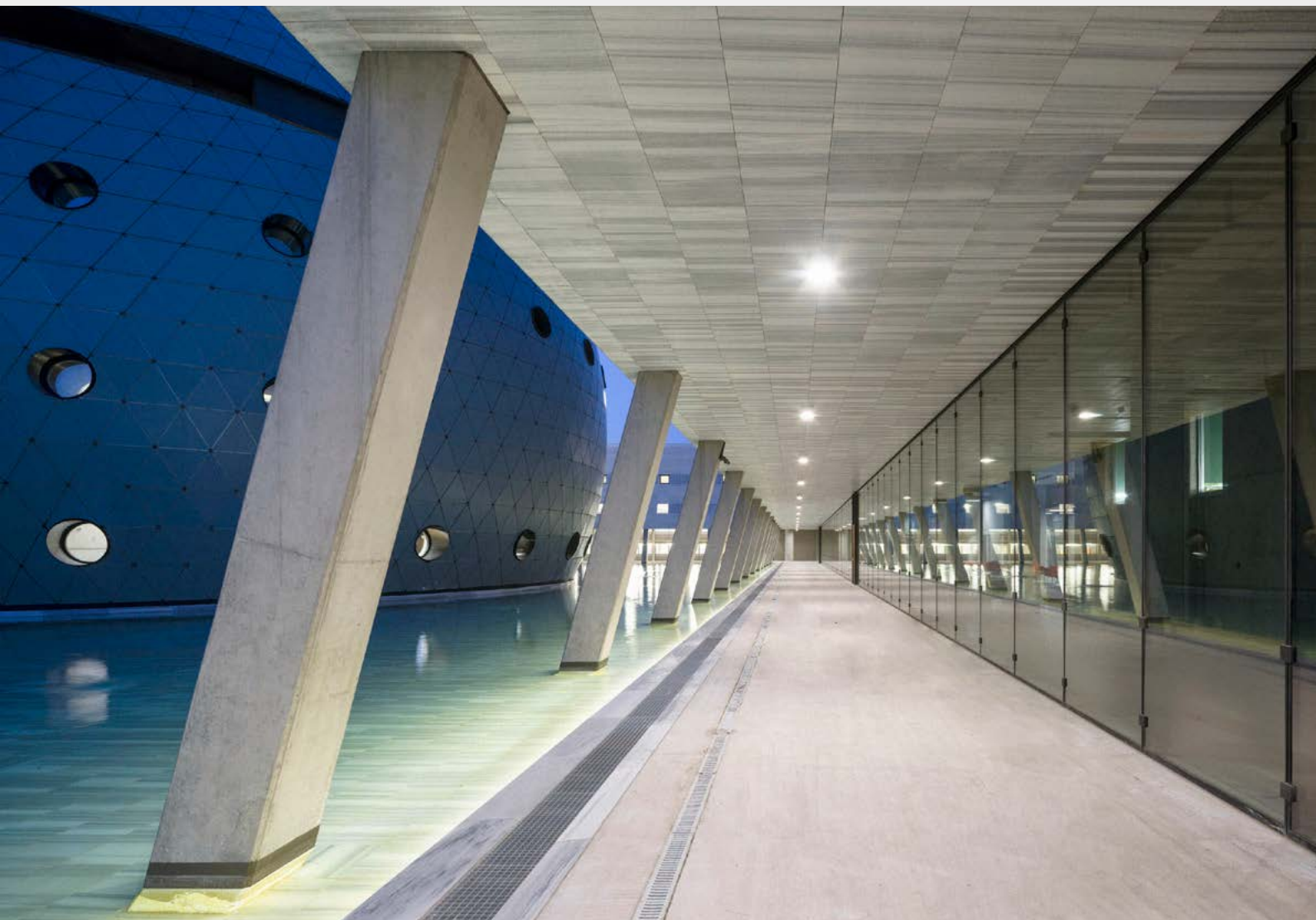
"Yani bizler bu salonlarla artık iş birliği yapacak konumdayız, çünkü biz artık orkestraların şampiyonlar ligindeyiz yeni salonumuzla. İnanın salon daha bitmeden en az Avrupa'dan 20 tane menajerlik ajansı bizimle irtibata geçti sanatsal projeleri ortak üretebilmek için. Yani bu sadece Ankara için değil, bu sadece CSO için değil, bu inanın Türkiye için ikonik bir yapı olacak ve Türkiye'yi çok nitelikli, güzel bir vitrinle temsil edecek diye düşünüyorum."

CSO, pandeminin ardından hafta içi ve hafta sonu vereceği düzenli konserlerle yeni kompleksinde sanatseverlerle buluşmanın planını yapıyor. Etkinlik bilet

fiyatlarının 50, 70 ve 100 lira arasında değişmesi planlanırken, öğrenciye ise yüzde 50 indirim uygulanacak.

Restorasyonu üç yıl sürdü

CSO kompleksinin açılmasının ardından başkentin sanat hayatı için ikinci müjde de Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nden geldi. Birinci Ulusal Mimarlık Döneminin en görkemli yapılarından olan Müze'nin tarihi binası ve eserlerine ilişkin üç yıl önce başlayan restorasyon çalışması, Bakanlık uzmanları ve üniversitelerden akademisyenlerin katkılarıyla tamamlandı. Küratörlüğünü Prof. Dr. Kıymet Giray'ın üstlendiği Müze, 28 Aralık 2020'de kapılarını yeniden açtı. İnşası 1927'de Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın emrine dayanan bina, adeta ülkenin sanat tarihine ev sahipliği

yapıyor. Yapı, Atatürk'ün binada Türk motifleri kullanılması isteği doğrultusunda dekore edilmişti. Bu amaçla, dış cephesi, salonu ve Türk odasında geleneksel Türk, Osmanlı ve Selçuklu figürlerine yer verilmişti. İlk Türk operası "Özsoy" burada sahnelenirken, 1975'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na devredildikten sonra Osmanlı Devleti'nin son döneminden Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanan modern resim koleksiyonu sergilenmeye başlandı.

Tüm koleksiyon dijital arşivde

Yıllar içinde çok sayıda restorasyon çalışmaları yapılan binada, en kapsamlı yenileme ise son üç yılda hayata geçirildi. Bina ilk olarak çok ciddi bir güçlendirmeden geçti. Bütün yapı çelik kafeslerle tekrar örülerek, depreme karşı güçlendirildi. Türk Ocağı Salonu, aslına uygun bir şekilde restore edildi. Koltukları onarıldı ve yeniden müzik ve diğer sahne sanatlarının kullanımına hazır hale getirildi. Müzenin depolama bölümünde yapılan çalışma ile de eserler, ileri teknolojiye sahip, yanmaz özellikli, yeni nesil akıllı depo sistemi ile korumaya alındı. Eserler

dönemlerine, resim sanatında temsil ettikleri akıma göre, tarihsel bir akış içerisinde yerleştirildi. Çok sıkı bir güvenlik sistemi kuruldu. Müzenin tüm koleksiyonu dijital envantere geçirildi. Her salonun girişinde o dönemi ve salonda bulunan sanatçıları ve eserlerini anlatan bilgilendirme kartları hazırlandı.

3 bin 600 esere ev sahipliği

Bakanlığın en önemli resim ve heykel koleksiyonu Ankara Devlet ve Resim Heykel Müzesi'nde yer alıyor. Müze, Türk resim ve heykel sanatının en nadide örneklerinden toplam 3 bin 600 esere ev sahipliği yapıyor. Restorasyonun ardından sanatçılar ve akımların isimleri salonlara verildi. Binanın ilk katında Türk Ocağı Salonu ve sergi salonu ile ikinci katında Türk Odası ile Şeker Ahmet Paşa Salonu, Osman Hamdi Bey Salonu, Hoca Ali Rıza Salonu, İbrahim Çallı Salonu, Nuri İyem Salonu, Ali Çelebi Salonu, Refik Epikman Salonu, Zühtü Müridoğlu Salonu, Bedri Rahmi Eyüboğlu Salonu, Fikret Mualla Salonu, Abidin Dino Salonu, Neşet Günel Salonu, Erol Akyavaş Salonu, Ferruh Başağa Salonu ve Orhan Peker Salonu bulunuyor.

Müzenin ilk salonlarından İbrahim Çallı Salonunda, Çallı kuşağının sanatçılarından Hikmet Onat, Hüseyin Anvi Lifij, Ali Sami Yetik, Namık İsmail gibi sanatçıların eserlerine yer veriliyor. Burada ressamların manzara, portre ve Milli Mücadele dönemini anlatan eserleri sunuluyor. Modernizm akımının temsilcilerinin yer aldığı eserleri ağırlayan salona ise "Nurullah Berk Salonu" adı verildi. Refik Epikman Salonu'nda ise 1930'lardan itibaren sanatçıların yaptığı eserler sergileniyor. Salonda, Anadolu manzaraları ve soyut resimler yer alıyor. Bedri Rahmi Eyüboğlu Salonu'nda da sanatçının yedi eserini görebilmek mümkün. Ayrıca Fahrünnisa Zeyd, Eren Eyüboğlu gibi önemli sanatçıların eserleri de bu bölümde yer alıyor. Ferruh Başağa Salonu ise dönemin önemli sanatçılarından Devrim Erbil'in eserlerine ev sahipliği yapıyor.

Müze, açılışını da "Başyapıtlar" adı verilen bir sergi ile gerçekleştirdi. Müzenin ikinci katında Osman Hamdi Bey Salonu'nda hayata geçen sergide, koleksiyonunun 258 nadide eseri teşhire çıkarıldı. Bir yıl boyunca ziyarete açık kalacak olan "Başyapıtlar" sergisinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaşayan önemli ressamların eserlerini görmek mümkün. ■

✓ Restorasyonu üç yıl süren Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

CSO TASARIMINA FEYZ VEREN SİMGE ANITKABİR

YAZI
DERVİŞ ERDEM

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) binası, Semra Uygur ve Özcan Uygur tarafından Ankara’da kurulan Uygur Mimarlık imzasını taşıyor. Uygur çifti, Türk Serbest Mimarlar Derneği’nin geçen Ekim ayında organize ettiği “TürkSMD 14’üncü Mimarlık Ödülleri”nde “Büyük Ödül”ü aldı.

»
Mimar Semra Uygur

Mimari projesi 1992’te çizilen ve 2020’nin Aralık ayında tamamlanan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) binası, Uygur Mimarlık imzasını taşıyor. Semra Uygur ve Özcan Uygur tarafından Ankara’da kurulan Uygur Mimarlık, yaklaşık 35 senedir kentsel ve mimari tasarımlar yapıyor. Uygur çifti, Türk Serbest Mimarlar Derneği’nin geçen Ekim ayında organize ettiği “TürkSMD 14’üncü Mimarlık Ödülleri”nde “Büyük Ödül”ü alarak da dikkatleri üzerine çekti. CSO Binasının yanı sıra Gelibolu Tarihi Alanı Yeni Şehitlik Tasarımları, TBMM Milletvekili Çalışma Binası, TED Ankara Koleji Yumrabel Yerleşkesi, CER Modern Sanatlar Merkezi gibi çok sayıda önemli projelerin altına da imzalarını attılar. Yaklaşık 80 mimari proje yarışmasına giren Uygur Mimarlık, sekizi birincilik olmak üzere 39 yarışmada da ödüle değer görüldü.

Uygur Mimarlık’ın başarılı ismi Semra Uygur ile “En önemli projemiz” dediği CSO Binasını konuştuk. ODTÜ Mimarlık Fakültesi mezunu Uygur, 36 yaşında genç bir mimar iken çizdiği ve 28 yıl sonra tamamlanabilen bina ile ilgili duygularını samimiyetle aktardı. Yapı bittiğinde “oh” diyemediği serzenişinde bulunan Uygur, eseri Anıtkabir ile Ankara Kalesi arasında duygusal bir aks üzerinde inşa ettiklerini de coşkuyla vurguladı. Uygur, sorularımızı şöyle yanıtladı:

36 yaşındaydık tasarladığımızda

Projeleriniz arasında en değerlisi hangisi?

En önemli projemiz CSO’dur. Bir de Çanakkale Gelibolu Şehitlikleri bizim için önemli. Gelibolu’nun önemi tabi Çanakkale savaşlarındaki şehitlerin ruhunun bizi halen aydınlatıyor olması. CSO ise 1992’de başlamış 2021’de tamamlanan projede şurayı da şöyle yapsaydık diye düşünmeden, bu 28 seneyi eskimeden bugüne getirmiş olduğu için önemli. Bazen biz de buna hayret ediyoruz.

Peki CSO’yu bugün tasarlasaydınız, yine aynı çizimi mi yapardınız?

Proje, kesinlikle onu düşünmeye başladığınız anki kesit aslında

Bizim 1992’deki dünyaya bakışımız, deneyimimiz, heyecanımız dünyadaki olup bitenlerden etkilenmemizin kesiti. Türkiye’de iş yapmanın zorluğuna o zaman hakim değildik. Daha 10 senelik mezunduk. Ama zor olduğunu giderek görünce bu kadar cesaretli davranır mıydık emin değilim. Ama halen diyoruz ki, iyi ki o zaman böyle düşünmüşüz. Anıtkabir’i Kale’yi o bakışmayı farkediyor olmamız önemliydi. Yarışmanın şartnamesi de çok iyi hazırlanmıştı ve ne istediğini çok iyi tarif ediyordu.

Anıtkabir ile aynı çizgide olduğunu farkettilik

Projede Anıtkabir ile Ankara Kalesi aksını dikkate aldığınız doğru mu?

Bu projeyi gönlümüzü vererek yaptık. Çalışırken, büyük kent planına bakarken, Ankara Kalesi gözüküyor, Anıtkabir görünüyor ve bizim arsa planı burda. Bir çizgiyi çekince bizim arsanın burç ve Anıtkabir’in lahdin olduğu kısmıyla aynı çizgi üzerinde olduğunu farkettilik. Bu gerçekten böyle mi? Bilinçli mi yapıldığını o zamana kadar bilmiyorduk. Öyleyse Anıtkabir’de bir şeyler buluruz dedik. Anıtkabir’e gittik. Kütüphanesinde mimarlarından Orhan Arda’nın yazdığı ama henüz ciltlenmemiş, üzerinde düzenlemeler olan bir kitap bulduk. Ondand fotokopi çektirdik. Anıtkabir yarışmasında Emin Onat ve Orhan Arda’nın projesinde

mozoleyi Kale aksına yönlendirmesi için bir öneri istiyorlar. Biz bunu keşfedince büyük bir aydınlanma yaşadık. Çalıştığımız alan 145 dönüm Ankara Adliyesi ile Talatpaşa, Mehmet Altınsoy ve Atatürk Bulvarı arasında kalan bütün alan. Böyle bir alanda bir yapıyı yerleştirmek için kentsel verileri iyi bilmek ve oraları anlamlandırabilmek gerekir. Bizim yaptığımız işin aslı da bulunduğu yere değer kazandırabilmek. Şartnamede Atatürk Bulvarı'nın Gençlik Parkı ile birleşimini de istiyor. Bu bize duygusal bir aks, gelecek ile geçmiş arasında bir durak. Atatürk'ü 'gelecek' olarak gördüğümüz için, bizim projemiz de Kale ve Anıtkabir arasında yani geçmişle gelecek arasında bir es, bir durak oldu. İçine girdiğinizde Anıtkabir'i görüyorsunuz, Kale'yi görüyorsunuz. Ona çok dikkat ettik.

Binanın aşağıya gömülmesi de mi bu bakış açısıyla alakalı...

Atatürk Bulvarından Anıtkabir'in görülebildiği tek açık alandır orası. Anıtkabir oradan başka bulvardan görünmez. Bu büyük bir yapı. Aşağıya çöktürmemizin nedeni bulvardan Anıtkabir görüntüsünü kaybetmemek. Bütün bunları birleştirdik. Fuayedeki taşların arasında upuzun giden taşlar görürsünüz. O çizgi Anıtkabir ile Kale'nin hattını gösterir. Bir tarafı mozoleye diğer tarafı burca gider. Bir de orası o bölgenin en çukurda kalan yeridir. Çukurda kalmasından dolayı da etraftan hep gözüktür. Gözüktüğü için burada topraktan çıkmış gibi ve hiç çatı ile cephenin ayırımını görmediğin tekil formlar oluşu da onun içindir. Yapı aynı zamanda suyun içindedir. O da müzisyenlere daha sessiz bir ortam sağlar. Aşağı kotta gezdiğiniz zaman Atatürk Bulvarı'nın gürültüsünü duymazsınız. Havuzdan da yapının yansımaları ile orası daha bir zenginleşir. Sanki bir göktaşı düşüp de krater gölü oluşturmuş gibi.

'Oh' diyemedik, çünkü bitti gibi yapıldı

28 sene sonra bitmesi sizde nasıl bir his uyandırdı. Bir 'oh' çektiniz mi sonunda?

Bittiği zaman ne yazık ki 'oh' diyemedik. Çünkü bitti gibi yapılmıştı. 2020 Aralık'ta bitti gibi yapıldı. Zaten bir açılış konserinden sonra da kapatıldı. Bizim için bittiğinde, bu kadar sene uğraşılan şey böyle mi bitmeliydi.

Altı ay daha çalışılıp her şey çok daha düzgün projesine uygun gerekli titizlik gösterilerek yapılabilirdi. Bunun neden bu binadan sakınıldığını çözemedim. Yapılar evet bir siyasi erki ifade ederler. Ama yapıların gerçekten iyi olması beklenir. İyi olması için uğraşılır. Acele yapıldığında elbette eksik ve hataları barındırmasından kaçınılamaz. O yüzden bittiği zaman ona bitti gibi bakamadık. Bir 'oh' çekemedik. Ama şu gerçek ki yapılar yapılır biter gider evet siyasiler ona emek vermek zorundadırlar görevleridir; ama onu yapanlar unutulmaz. O hep mimarı ile anılır. Bunu unutmamak gerekiyor. Yok varsaysalar da yok edemeyecekleri bir varlıktır emek verenler. Keşke 'oh be' deseydik. Çok gruplar gezdiriyorum ama gözüm hep eksiklere takılıyor. 'Keşke öyle olmasaydı' diyorum. Bunu ülke için diyorum. Milyonlarca insan orayı kullanacak.

En çok nelere takılıyor gözünüz. Altı ay daha olsa neler yapardınız?

Dışardan bakanların çok da farketmeyecekleri detaylar var. Mesela org yapılmadı. Yapının akustik hesapları 'org var şekliyle' yapıldı. Kaplamaların detayları yeteri kadar düzgün yapılmadı.

Orada pop müzik konseri yapılmaz klasik müzik içindir

Akustiği sizi tatmin etti mi?

Akustik uzmanı değiliz. Ancak akustik uzmanının bize yönlendirmeleriyle, yol göstermesiyle oluşturduk. Bazı eleştiriler geliyor ama benim bunu yorumlayabilme şansım yok. Ben sadece şunu diyebiliyorum; Org yapılmadı o nedenle bir şey olabilir. Bütün kotlar düzgün yapıldı mı bilmiyorum. Akustik olarak projede olup da orada yapılmamış olanlar var. Ancak bu her tarafa alet koyarak test edilip ölçüldüğünde söylenebilir. Benim kulağım onu ölçecek nitelikte ve birikimde değil. Onun için bir şey söyleyemiyorum. Ama şu laflar çıktı. Mesela bir pop müzik konseri yaptılar. Duyulmamış. Evet orada pop müzik konseri yapılmaz. Çünkü oranın akustiği doğal akustiktir. Pop müziğe göre ayarlanmamıştır, klasik müzik içindir orası. Önemli olan bu yapıya dünya çapında iyi orkestraların gelip etkinlik yaptıklarında, Türkiye için buranın aydınlık yüzünü göstermesidir. Umuyorum ki akustiği iyi olsun eksiklikleri de zaman içerisinde giderilsin.

Akustiği kimin imzasını taşıyor?

Akustik danışmanlığını Almanya'dan Fraunhofer Bina Fiziği Enstitüsü yaptı. Esas olarak hacim akustiği dediğimiz, kapalı mekandaki akustik önerilerini Profesör W. Fasold yaptı. Çok muhterem bir kişiydi. Geçen yıl vefat etti. Binayı görme şansını olmadı maalesef. Onun yönlendirmeleriyle düzenledik.

Projenin hiç tamamlanamayacağını düşündünüz mü, aradan 28 yıl geçince?

Yok düşünmedik; çünkü şu andan sonra düşünmedik. Eski Kültür Bakanı Ertuğrul Günay zamanında fuayenin piramitlerinin betonları ayağa kalkıp, 2014 senesinde de balonlar şişirildikten, Ankara'ya bir top bir yumurta hediye edildikten sonra geri dönülmesi çok mümkün olmadığını düşündük. Ama onlar çıkmadan önce her an başına bir şey gelebilirdi. Ondan sonra bir şekilde biter dedik.

Mimari yapısından bahsedebilir misiniz?

Çatısı, cephesi olmayan tekil ikonik formda yapıldı. Bu büyüklükte bir konser salonunun planına baktığımızda, sahneyi her taraftan görülebilir şekilde teraslama yaptığımızda, bu terasların çevresinden alınan çizgi bir yumurta kesitini oluşturuyor. Biz o yumurta kesitini üçüncü boyuta da aktarıp tekil hale getirdik. O yumurtanın kesitteki yükselmesi şunu da sağladı: Konser salonları kişi başına düşen hacim olarak en büyük hacme sahip olan kapalı mekanlar. Kişi başına 10-11 metre küp hacim gerekir. Yumurta bizi onu da sağlayan bir hale getirdi.

Kültür sanat yapılarını tasarlayanın ek zorlukları var mı?

Her yapı yapan mimarın ideolojisidir. Yani mimari yapılar ideolojik dışı durumlarıdır. Böyle baktığımızda da kültür yapılarının kolay ulaşılabilir olması, bulunduğu alana değer kazandırması, o alana ait problemleri çözebilmesi, etrafla maksimum iletişim kurup kullanılabilirliğini arttırması ve de yalın olması gerekir. Kullanıcıyı değerli kıldığınız, iyi hissettirdiğiniz sürece, orada çalışanların da performansları artar, gelenler de bir daha gelmek ister. ■

“BANA BİR MÜZE VER, İÇİNİ DOLDURURUM” Pablo Picasso

YAZI
BERAL MADRA

Picasso, 12.000’i desen, 2000’i resim ve binlerce heykel, seramik, özgün baskı, halıdan oluşan 50.000’in üstünde sayıda yapıt üretti; Paris’teki müzesi de bu yapıtlarla dolu.

Picasso Müzesi, Paris

Küreselleşme sürecini geride bırakıp Tekno-Kapitalizmin yarattığı Meta-Evren sürecine girerken insanın dünya üstündeki varlığının belleğini saklayan müzeler nasıl bir işlev kazanacak? Meta-Evren bilimin bilişim, bilgisayar, internet alanında ulaştığı en üst aşamayı oluştururken, aynı bilim ölümcül bir virüsle başa çıkamıyor. Aynı bilim Kapitalizm’in yaşamsal kaynağı olan sınırsız tüketici insan özelliğinin değişmesini engelleyemiyor; bunun yerine insan ve doğa odaklı bir ideoloji sağlayamıyor. Pandeminin kapanma sürecinde söz konusu belleği koruyan müzeler kapılarını kapadı ve izleyicisiz kaldı; bu süreçte de bilim çevrimiçi olanağı devreye sokarak, belleğin

etkinliğini korudu. Gururlu müzeler koleksiyon ve arşivlerini internete yükleyip, kitlelere ücretsiz açtı.

Küreselleşme sürecinde (1990’lardan günümüze) ülke kimliğinin görsel ve nesnel kanıtını ve etkinliğini oluşturan müzeler arasında, en ön sırada yer alan çağdaş sanat müzeleri, geç kapitalist ülkelerin gösteriş ve gurur simgeleri olmaktan öte, bu ülkelerin halkları için geçmişteki katedrallerin yerine “kültürel kutsal mekan” işlevini taşıyorlar. Bu denli yücelik taşıyan varlıklar gittikçe uzmanlaşan mega sistemler olarak, devlet bütçelerini ve sanat politikalarını zorluyor.

Kapitalizm ve demokraside üstünlük taşıyan ülkelerin çağdaş sanat müzeleri, kapitalist sistem içinde de bağımsızlık ve bağımlılık arasındaki kaçınılmaz bir ikilem üstünde oturuyor. Müzelerin, sanatın gelişimine koşut sağlıklı bir ortam yaratabilmeleri için, özgür ve bağımsız olmaları önemli bir koşul olarak öne sürülürken, bu bağımsızlığın sınırları da yönetim kurulları, maliye-turizm-kültür bakanlıkları, yerel yönetimler, bürokratlar, denetçiler, hesap uzmanları, bağışçılar ve sponsorlar ile çevrilerek, kısıtlanıyor. Kuşkusuz geç kapitalist ülkelerde bu ilişki ağı nesnel ve bilimsel kurallar ile işlerliği bozmayacak bir sisteme oturtularak kuruluyor. Türkiye gibi, siyasal, ekonomik ve

kültürel sorunları olan ülkelerde, aynı sistemin kurulması ve işletilmesi ise sorunlu oluyor ve beklenen sonuçlara ulaşılamıyor. Ancak, çağın kültürünün gerektirdiği ileri demokratik süreçleri yaşayamayan, finansal kaynakları ayrıcalıklı bir sınıfın elinde olan Arap ülkelerinde Louvre ve Guggenheim gibi Avrupa'nın ve ABD'nin ikonik müzelerinin şubelerinin açıldığını da hatırlatalım.

Küreselleşmede önde gelen ülkelerde müze mimarisi 1975'ten bu yana büyük gelişmeler göstermiştir. Danimarka'da Louisiana Modern Sanat Müzesi, Paris'te Pompidou Sanat Merkezi, Bordeaux Çağdaş Sanat Müzesi, Nice Çağdaş Sanat Müzesi, Grenoble Magasin/ Çağdaş Sanat Merkezi, Lyon Elac Çağdaş Sanat Merkezi, St. Etienne La Terrasse Modern Sanat Müzesi, Berlin'de Hamburger Bahnhof ve Martin Gropius Bau, Köln'de Ludwig Müzesi, Münih'te Neue Pinakothek, Floransa'da Prato Müzesi, Torino'da Casteilo di Rivoli, İspanya'da Bilbao, Roma'da MAXXI, gibi 1980-2010 arasında Arota İzosaki, Frank Gehry, Zaha Hadid, Herzog & de Meuron, Renzo Piano, Jean Nouvel Architects, Tadao Ando gibi ünlü mimarlar tarafından yapılmış birçok müze Avrupa'daki müze mimarisinin önemli örnekleridir. 2000 öncesinde kurulmuş Çin'de Himalayas Art Museum (HAM), Sifang Art Museum (Steven Holl

Mimarlık tasarımı), Meksiko'da Museo Universitario Arte Contemporaneo (MUAC) (Teodoro González de León tasarımı) ve Museo Tamayo (Teodoro González de León ve Abraham Zabludovsky tasarımı) hem içerikler ve etkinlikleri hem de mimari açıdan öncülükleri bağlamında dikkat çekicidir.

2009'da Abu Dabi'de kurulan Louvre Müzesi ve 2022'de yine Abu Dabi'de Saadiyat adasında açılacak olan Guggenheim Müzesi bu müze ihtirasının Arap coğrafyasındaki örnekleridir. 2021'de açılan müzeler ise şunlardır: Bourse de Commerce – Pinault Collection, Paris; The Cent Quatre, Paris; Frick Madison, New York; Humboldt Forum, Berlin; Museum of North Vancouver (MONOVA), Vancouver; Grand Egyptian Museum, Giza; The New Munch Museum, Oslo; Pudong Museum of Art, Shanghai; GES-2 Arts Center, Moscow; Matadero, Madrid; Radial System, Berlin.

1990'lardan günümüze sanat ve kültür müzelerinin mimarisi ile güncel yaratıcılık ve estetik gelişmeler arasında örgensel ve bilimsel bir bağ olduğu varsayılır; sanat yapının özellikle 1960'dan sonra uzaysal bir mekana, 1980'den sonra da uzayın ötesindeki kara delik mekanına talip olması, müze mimarisindeki mekan anlayışını da belirlemiştir. Ancak kimisinin mimarisi, mimarın ünü bağlamında müzenin

işlevinin önüne geçer. Sanat yapıtları ile müze mekanı arasındaki ilişki, yapının mekanın boyutlarını hiçe sayması ile mekanın yapının kavramsal boyutlarını içermesi arasındaki gerilimde yaşamaktadır. Bu bağlamda, mimarın günün sanatıyla derin bir hesaplaşmaya girişmesi kaçınılmazdır.

Bu ünlü müzeler arasında seçim yaparak ayrıntılı olarak anlatmayı seçtiğim müze Roma MAXXI 21. yy Sanatları Ulusal Müzesi, İtalya'nın çağdaş yaratıcılığına adanmış ilk müzesidir. Tarihsele yapısı yeterince korunamayan İstanbul'da Post-modern gökdelenler kentin tarihsele yapısına müdahale ederken, köktenci biçimde korunmuş olan Roma'da ultra modern bir müzenin varlığının nedeni karşılaştırma açısından ilginçtir. Ayrıca, 2010 Avrupa Kültür Başkenti Görsel Sanatlar yönetmeni olarak müzenin mimarı Zaha Hadid (1950-2016) tarafından açılışına katılma olanağı bulmuştum.

Roma'nın Tiber kıyısındaki eski sanayi ve erken modern apartman alanının ve eski ordu barakalarının bulunduğu Flaminio ilçesinde yer alan MAXXI binası Zaha Hadid'in en cesur mimarlık eserlerinden birisidir. Bu yapılması 10 yıl süren ve 150m Euro'ya mal olduğu söylenen binanın devasa yılankavi beton kıvrımlardan oluşan yapısı oldukça şaşırtıcı olmuş ve muhafazakar çevrelerce kuşkuyla

Matadero Madrid, Madrid

Radial System, Berlin

karşılanmıştır. Eleştirmenler de MAXXI tasarımının, müzenin işlevlerinin ve yapıt sergilerinin önüne geçtiğini söylemekten kaçınmadılar. Görkemli hacimlerin kıvrımlı karmaşıklığının ziyaretçinin ilgisini kavradığını ileri sürdüler. Gerçekten de kıvrımlı duvarlar, kat seviyelerin çeşitliliği ve kesişmeler ziyaretçilerin her zamankinden farklı ve beklenmedik koridorlardan geçebilecekleri çok zengin bir mekânsal ve işlevsel yapılandırma oluşturur.

Ancak MAXXI bugün Roma'da önemli koleksiyonları ve sergileri içeren bir müze olmaktan öte binası açısından da en çekici turistik yatırımdır. Müzenin projesi 1998'de iki bölümlü bir uluslararası yarışma açılarak seçilmiştir. Yarışmayı 273 aday arasından seçilen Irak-İngiliz kökenli mimar Zaha Hadid kazanmıştır. Bu proje jüriyi şu açılardan ikna etmiştir: Kentin bu 20.yy siyasal ve ekonomik izlerini taşıyan ilçesinin dokusuna uyum sağlaması, görkemli ve atak mimari tasarımı, toplumsal gereksinimlere hizmet eden işlevsel mekânların akılcı düzenlemesi.

2010'da açılışı Kültürel Miras ve Etkinlikler Bakanlığı tarafından yapılan müze bakanlığın bir vakfı tarafından yönetilmektedir. 2013 Aralık ayında küratör Ho Hanru müzenin artistik direktörlüğünü üstlenmiştir. MAXXI Architettura bölümü Margherita Guccione ve MAXXI Arte Bartolomeo

Pietromarchi tarafından yönetilmektedir. Müzenin kuruluş amacı ve işlevi yapıt koleksiyonlarının ve arşivin korunması ve sergilenmesi yanında kültürel deneyimlerin ve yeniliklerin yaşanması, zamanımızın estetik içeriklerinin araştırılması ve üretilmesini içermektedir. 13.500 metrekarelik yapı alanında MAXXI ARTE konseptiyle 20. ve 21.yy yapıt koleksiyonu korunmakta ve bu koleksiyonun sergileri yapılmaktadır. Bu yaklaşık 400 yapıtlık çağdaş sanat koleksiyonu ve 75.000 mimari çizim içeren arşiv birikimi yanında tiyatro, dans, müzik, moda, grafik, film ve gösteri gibi güncel estetik değerler içeren etkinlikler de gerçekleştirilmektedir. Koleksiyonda Alighiero Boetti, Francesco Clemente, William Kentridge, Mario Merz, Gerhard Richter gibi sanatçıların çok değerli yapıtları yer almaktadır.

Pandemi öncesinde, 2019'da müzenin küratörü Ho Hanrou ilginç bir proje yaptı. MAXXI yöneticileri ve mevcut sergilerin küratörleri ile The Street. Where the World is Made (Sokak. Dünyanın Yapıldığı Yer) başlığıyla bir diziyi gerçekleştirdi. Bu ekip uzman rehber olarak ziyaretçilere müzedeki koleksiyon ve sergilerdeki yapıtların, mimari tasarımların, fotoğrafların ve yerleştirmelerin oluşturduğu onlarca metrelik sokağın ayrıntılarını ve arka alan gizemini anlattı. Bu, kuşkusuz, müze kavramının geçmişteki durağan yapısına karşın günümüzde benimsemesi

gereken toplumla etkin iletişim yöntemi için bir modeldi.

Türkiye'de çağdaş müze mimarisi deneyimi İstanbul Arter ve Eskişehir Odun Pazarı Modern ile görünür olmuştur; bu iki müze yabancı mimarların eseridir. Arter çağdaş sanat koleksiyonu ve sergi içeriğiyle ve Post-modern mimarisiyle ikinci sınıf sanayi alanı olan Dolapdere bölgesinin soylulaşma sürecini hızlandırdı. Kengo Kuma and Associates (KKA) tarafından tasarlanan Odun Pazarı Modern de koleksiyonu ve sergileriyle Eskişehir'i kültür ve sanat kimliği açısından Ankara ve İzmir'in önüne geçirdi.

Türkiye'nin hiper-distopik gökdelen mimarisi içinde günümüz sanat olgusunun örneklerine de belirgin bir yer verilmediği için, mimarların günümüz sanat gelişmeleriyle de ilgilerinin geliştirilmesi gerekir. İyimserlik göstererek, sanat yapıtları bu yapıların içine bir ölçüde giriyor, desek bile -ki bu çok küçük ölçüde gerçekleşmektedir- bu rastlantısaldır ve dekoratif amaçlar içermektedir. Mimarların, sanat yapıtı ile mimari arasında daha tasarım aşamasında bir ilişki kurmaya çalıştıkları henüz görülmemiştir. Açılması beklenen iki müze; Galata Port'daki MSGSÜ Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi ve İstanbul Modern'de bu deneyimi görebileceğiz. ■

Odunpazarı Modern Müze, Eskişehir

SAHİCİ BİR KADIN, “KEŞKE”SİZ BİR HAYAT

YAZI
ZEYNEP ARGUVAN

Arzu Okay Keşkesiz Bir Kadın kitabı yayımlandı. Kitapta, gazeteci Türey Köse'nin sorularını yanıtlayan Arzu Okay'ın hayatından sayfalar çevriliyor. Bu hayat; Bir Yeşilçam hikayesi gibi, bir roman gibi. Arzu Okay, kendisinden beklenen pişmanlık açıklamalarına prim vermeyen, “kurban” rolüne teslim olmayan, hayatına sahip çıkan, güçlü, sahici bir kadın.

Türey Köse ve Arzu Okay Paris'te bir kafede

Arzu Okay *Keşkesiz Bir Kadın* kitabı İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. Kitapta gazeteci Türey Köse'nin sorularını yanıtlayan Arzu Okay'ın hayatından renkli sayfalarla bir Yeşilçam hikâyesi anlatılıyor. 1970'li yılların seks komedi filmleriyle anılan, anımsanan Arzu Okay'ın görmezden gelinen “diğer” hayatı mercek altına alınıyor. Arzu Okay'ın Nişantaşı'ndaki

evindeki yatağının bazasından çıkan evrak-ı metrukesinden derlenen gazete kupürleri, fotoğraf ve afişler de okuru hem bir kadının hayatının hem de bir dönemin içine çekiyor.

Türey Köse, Cumhuriyet Gazetesi'nde uzun yıllar siyaset ve parlamento muhabiri olarak çalıştı. Daha önce *Yargılı İnfazlar ve Edebiyat Parçalayan*

Nutuklar kitapları yayımlandı. *Keşkesiz Bir Kadın*, Türey Köse'nin Foça'da tanışıp arkadaş olduğu Arzu Okay ile Foça, Paris, İstanbul ve İzmir'de yaptığı söyleşilerden oluşuyor. Kitabın hikâyesinin anlatıldığı “sunuş” yazısının başlığı “En İyi Başrolü Hayatı Olan Kadın”. Bu yazıdan bir bölüm, kitap hakkında fikir verebilir:

Arzu Okay, adı hep önünden giden bir kadın. O adın arkasında iki farklı hayat var oysa; iki farklı varoluş hikâyesi, iki farklı mücadele, iki farklı kadın... 15 yaşında başlayan sinema hayatı 23'ünde bitmiş, 23 yaşından sonra Fransa'ya yerleşmiş, "iş kadını" olmuş, kendine yepyeni bir hayat kurmuş. Okay'ın o dönemde çevirdiği 100'ü aşkın filminden sadece 24'ü dönemin seks-komedi filmlerinden olmasına rağmen Yeşilçam günlerinden sonra ne yaptıysa görmezden gelinerek, o 24 filminden başlıyor sorular, sorgular, önyargılar, damgalamalar. (...) Arzu sahici bir kadın, arkasında inişlerle çıkışlarla dolu zengin bir hayat var. Hayatının bir dönemi için kendisinden beklenen 'pişmanlık' açıklamalarına asla prim vermiyor, zaaflarına, yenilgilerine ve zaferlerine bütünüyle sahip çıkıyor. Hata yapmayı, affetmeyi ve bazen de affetmemeyi biliyor. Belki de en iyi filmi hayatı, en iyi başrolü kendisi!

Arzu Okay'ın adı 1970'lerin seks komedi filmlerine atfen "Yeşilçam'ın lanetli kadınları" listelerinde geçiyor. Oysa, o dönem birlikte film çevirdiği erkek oyuncuların adı hiç anılmıyor, "Yeşilçam'ın lanetli erkekleri" diye listeler falan yok ortada! Ayrıca, Arzu Okay'ın hayatı sadece bu dönemden ibaret değil. *Keşkesiz Bir Kadın*'da "oyuncu" "ev kadını" "iş kadını" "anne" "aktivist" "şair" Arzu Okay'ın hayat öyküsüne tanıklık ediyoruz. Bazen iki kadının sohbeti gibi ilerliyor sayfalar, bazen birlikte yemek yapıyorlar, araya bir yemek tarifi giriyor, bazen de sinema tarihinden eğlenceli anekdotlar okuyorsunuz. Örneğin, bir set anısını anlatırken, kahkahalara gülüyorsunuz:

Dönemin seks komedi filmlerinde oynamaya başlama kararının ardında da "ekmek parası" var:

Erotik filmler başlamıştı, teklif geliyor, "Yok, yok" diyordum. Sanıyorum o kırmızı ayakkabı başımı yedi benim!

Bir kırmızı ayakkabım var, hep onu giyiyordum. Herkes, "Başka ayakkabın yok mu?" diyordu. Yok! Bir gün ayakkabıyı giydim, elektrik parası ödemeye Elektrik İdaresi'ne gittim. O günkü parayla 100 lira var elimde diyelim, 105 lira çıktı fatura. "Yok valla, üstümde bu kadar para var" dedim. "Tamam, üstünü bir dahaki aya ekleriz" mi dediler, ne oldu tam hatırlamıyorum, oradan beş kuruşsuz ayrıldım. Elektrik İdaresi'nden Topağacı'ndaki ev yürüyerek dönülecek bir yer. Harbiye Orduevi'nin önünde topuğum kırıldı. Apartman topuklar, dolgu. Takmaya çalıştım, olmuyor. Cinnet geçireceğim, ağlıyorum, bu kadar mı parasız kalınır, diye. (...) Ağlaya ağlaya eve yürüyorum topal topal böyle. Bir kız arkadaşım bana gelmiş bulamamış, taksiyle geçerken beni gördü, "Ne yapıyorsun? Gel, atla" dedi. Geldik eve, "Ben artık bütün filmlerde oynuyorum" dedim.

"Derimod'un modellerini çalışıyordum"

Arzu Okay "Geçmişine dönüp baktığında oyuncu mu yoksa iş kadını kimliğini mi daha baskın hissediyorsun?" sorusuna "İş kadını daha önemli gibi geliyor. O da şundan ötürü: Çok başarılı oldum iş hayatında, o başarının verdiği keyif olabilir. Sinemada da başarılı başladım, sonra düşüş başladı. O bir uzaklaşma, kırılma noktası yarattı. İş hayatında sıfırdan başlayıp 'top' noktaya geldim. Tamam, iflas ettim, şu oldu bu oldu, işlerim

bozuldu ama hep ayakta kalabildim ve hep o saygınlığı koruyarak ayakta kaldım" karşılığını veriyor. Ne de olsa; bir tekstil şirketi kurmuş, 600'den fazla kişi çalıştırmış ve Devlet Bakanı İşin Çelebi'nin elinden ihracat ödülü almış bir iş insanı. Kitapta bu dönemi anlattığı bölümde çok renkli anılar var:

Derimod'un sahibi Ümit Zaim'in modellerini çalışıyordum! Onun modelleri çok güzel satıyordu, ben de çalışıyordum onları. Yurt dışında fuarlarda stantlara, kocaman afişler koyuyorlardı, bizdeyse para yok, kıytırık bir stant. Müşteriye onların stanttaki afişleri gösterip diyordum ki, "Şu fotoğraftakinin aynısından yapıyorum, bak orada kaç para, bende kaç para?" Sonra "Ümit Abi" diyordum, "beni uğraştırma şunun kalıbını, modelini ver. Onu bulacağım, alacağım, çalacağım, yapacağım diye perişan oluyorum. Ver, nasılsa çalacağım ben bunu çaresi yok, Allahın emri!"

Arzu Okay, kitabın sonunda "Geriye baktığında "keşke"ler var mı içinde? Seçme şansın olsaydı, nasıl bir yolda yürümek isterdin?" sorusuna şu yanıtı veriyor:

"Hayır, hiç "keşke"m olmadı! Çok iddialıyım. Ne yaptıysam iyi yaptım; ben yaptım, oldu işte! O kadar! Sonra da varsa bir bedeli ben ödüyorum zaten, niye "keşke" diyeyim ki? Benim sevdiğim bir lafım vardır: Ben hep bildiğim yolda yürüdüm; birileri bana aşağıdan baktı, birileri de yukarıdan baktı... Doğrularım neyse onlara göre yaşadım. Bazıları yukarıdan baktı düşmüş gördüler, bazıları aşağıdan baktı yukarıda gördüler. Kendi doğrularımı yaşadıklarım."

Arzu Okay, kendisinden beklenen pişmanlık açıklamalarına prim vermeyen, "kurban" rolüne teslim olmayan, hayatına sahip çıkan, güçlü, sahici bir kadın. Hayatının bir Yeşilçam melodramına dönüşmesine izin vermemiş... Belki de o nedenle "en iyi başrolü hayatı"! ■

BİR SİNEMA YILINDAN GERİYE KALANLAR

YAZI
VECDİ SAYAR

2021 yılı sinema dünyası için zor bir yıl oldu. Yapımcılar bazı projelerini ertelerken, bitirdikleri bazı filmleri gösterime sokmak istemediler.

Sinema salonları ayakta kalma savaşı verdi.

Birkaç kapanma-açılmadan sonra Temmuz 2021'de sinemalar açıldı, ama seyirciyi salonlara çekmek hiç kolay olmadı.

2021 yılı sinema dünyası için sorunlu bir yıl oldu. Film sayısı pandemi öncesinin çok gerisinde kalırken, nitelikli filmlerin sayısı geçen yılları aratmadı. 2020 yılında festivallerin bir kısmı hiç yapılamamış, bazıları ise sanal ortamda gerçekleşme olanağı bulmuştu. 2021 festivallerin yeniden açıldığı yıl oldu.

Dünyanın önde gelen film festivalleri Cannes, Berlin, Venedik, Toronto, Moskova, San Sebastian, Locarno, Rotterdam, New York, Londra, Şangay, Pusan başta olmak üzere neredeyse tüm film festivalleri pandemiye rağmen etkinliklerini canlı olarak gerçekleştirdi. Bir kısmı Film Pazarı gibi katılımcı sayısı yüksek bölümlerini çevrimiçi olarak düzenledi. Ülkemiz açısından da durum farksızdı. İstanbul, Adana, Antalya, Ankara, Ayvalık, İzmir başta olmak üzere çok sayıda film festivali yapılabildi. Bu festivallerde öne çıkan yılın en önemli yapımlarını sıralamadan önce, sinema sektörünün genel durumuna bir göz atmakta yarar var.

Yapımcılar, sinema salonu işletmecileri ve dağıtımcular için, 2020 kadar olmasa da, zor bir yıldır. Yapımcılar bazı projelerini ertelerken, bitirdikleri bazı filmleri gösterime sokmak istemediler. Dağıtımcular için de aynı şey geçerliydi. Özellikle büyük bütçeli filmlerini bekletmeyi tercih ettiler. Sinema salonları ise ayakta kalma savaşı veriyordu. Birkaç kapanma-açılmadan sonra Temmuz 2021'de sinemalar açıldı, ama seyirciyi salonlara çekmek hiç kolay olmadı. Yıl sonuna doğru yeni varyantlarla vaka sayıları yeniden yükselişe geçtiğinde, seyirci yeniden ayağını çekti sinemalardan. Ama, yerli yapımcıların beklemeye tahammülü yoktu. Sembolik rakamlara razı olup, filmlerini bir haftalığına da olsa gösterime sokmaya çalıştılar. İlk gösterimlerini festivallerde yapan filmlerin bir kısmı sinema salonları yerine platformları tercih etti.

En çok iş yapan filmler

Pandemi öncesi Box Office listelerinin başını genellikle yerli filmler çekmişti (Recep İvedik'ler, Düğün Dernek'ler v.b.), ama yapımcılar iş şansı yüksek filmlerini bekletmeye karar verince, yabancı filmler liste başına oturdu. 2021'in en fazla hasılat yapan filmleri; "Hızlı ve Öfkeli 9", "Shang-Chi ve On Halka Efsanesi", "Luka", "Gerçek Kahraman" "Venom Zehirli Öfke",

"Black Widow", "Patron Bebek 2", "James Bond: No Time to Die" gibi aksiyon ve süper kahraman filmleri oldu. Çok 'iş yapan' filmler arasında nitelikli yapımlara pek rastlanmaz. Bu yıl da öyle oldu. İlk ona girmeyi başaran Denis Villeneuve'un "Dune: Çöl Gezegeni" bu başarıyı hak eden bir bilim-kurgu yapımıydı. Amerikan yapımlarının yanı sıra bu listeye girebilen tek yerli yapım, Mehmet Akif Ersoy'un yaşam öyküsünü anlatan "Akif" oldu.

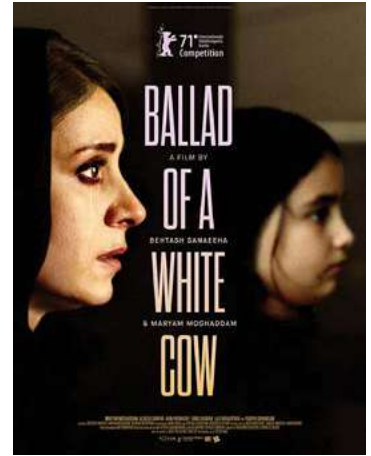
En çok hasılatı getiren "Hızlı ve Öfkeli 9"un ulaştığı seyirci sayısı yarım milyona bile ulaşamadı. "Akif" 238.000 seyircide kaldı. Oysa, pandemi öncesi yıllarda "Düğün Dernek"ler, "Fetih 1453", "Müslüm", "Ayla", "7.Koğuştaki Mucize", "Aile Arasında" gibi filmler 5 milyon üzeri seyirci sayılarına, "Recep İvedik"ler ise 7,5 milyon seyirciye ulaşıyordu.

Dünyada 2021'in en çok iş yapan filmi Simu Liu'nun başrolü üstlendiği, aynı anda hem sinema salonlarında hem de dijital platformlarda gösterime giren "Shang-Chi ve On Halka Efsanesi" oldu. Filmin toplam hasılatı 359 milyon dolara ulaşmış. Onu, 187 milyon dolarla "Black Widow" izliyor. Ardından "Free Guy", "Candyman" ve yeni Clint Eastwood filmi "Cry Macho" izliyor.

Festivallerin En İyileri

Seyirci sayısı açısından ticari filmler başı çekerken, sanatsal başarısı ile dikkat çeken filmler, önce dünya festivallerinde boy gösterdiler, ardından -ülkemizde çok sınırlı olan- 'sanat sinemaları'nda (arthouse) ya da dijital platformlarda gösterime girdiler. Yılın ilk önemli festivali olan Berlin Festivali'nde 'Altın Ayı'yı' Romen yönetmen Radu Jude'un "Kaçık Porno" (Bad Luck Banging or Loony Porn)" adlı filmi kazandı. Toplumdaki iki yüzlü ahlak anlayışını eleştiren cesur ve yaratıcı bir çalışma olan film, içerdiği porno sahneler yüzünden, sanırım ülkemizde ancak dijital ortamda izlenebilecek. Berlin'de ilk gösterimini yapan önemli filmler arasında, Alman yapımları "I'm your Man", "Fabian: Going to the Dogs", İran filmi "Beyaz İnek Baladı", Japon filmi "Şans Çemberi ve Fantezi" ile Fransız filmi "Küçük Anne"yi sayabiliriz.

Tarihi biraz ileri alınarak yaz başında gerçekleştirilen Cannes

Film Festivali'nin Altın Palmiye'si, cinsellik ve şiddet içeren sahneleri ile seyirciyi şoke eden Fransız kadın yönetmen Julia Ducournau'nun "Titane" adlı filminin oldu. Festivalin 'Grand Prix'si İranlı yönetmen Asghar Farhadi'nin "Kahraman" adlı filmine giderken, Fransız yönetmen Leos Carax "Annette" adlı müzikali ile En İyi Yönetmen seçildi. Jüri Özel ödülü iki film arasında paylaştırıldı: Taylandlı yönetmen Apichatpong Weerasethakul'un "Memoria" filmine, En İyi Senaryo ödülü Japon yönetmen Ryusuke Hamaguchi'nin "Drive My Car" filmine, En İyi Kadın Oyuncu ödülü Alman filmi "Dünyanın En Kötü İnsanı" filmiyle Renate Reinsve'ye, En İyi Erkek Oyuncu ödülü ise Justin Kurzal'in "Nitram" filmiyle Caleb Landry Jones'a verildi.

Festivallerin en kıdemlisi Venedik'te ise büyük ödül 'Altın Arslan' Fransız yönetmen Audrey Diwan'ın "Kürtaj" (Happening) filminin oldu. Gerçekçilikte aşırılıktan kaçınmayan film, her gösterildiği salonda bayılan seyircilerle medyaya haber oldu, ama bu haberlerin filmin gişesini olumlu yönde etkileyip etkilemeyeceği meçhul. Pedro Almodovar'ın son filmi "Paralel Anneler"le açılan festival programında, ülkemizde de gösterilen, yılın en başarılı yapımlarından Jane Champion imzalı "The Power of the Dog", Edgar Wright'ın "Soho'da Dün Gece" filmleri de yer alıyordu. Festivalde Jüri Büyük ödülü İtalyan yönetmen Paolo Sorrentino'nun "Tanrının Eli", Jüri Özel Ödülü İtalyan yönetmen Michelangelo Frammartino'nun belgeseli "Delik" filmlerinin, En İyi yönetmen ödülü ise Jane Campion'un oldu. En İyi Kadın Oyuncu "Paralel Anneler"le Penelope Cruz, En İyi Erkek Oyuncu "On the Job: The Missing 8" filmiyle John Arcilla seçildi. Amerika kıtasının en prestijli festivallerinden Toronto'da Büyük ödül Kenneth Branagh'ın "Belfast"ının oldu. Sundance ise, Sian Heder'in "CODA"sının zaferi ile sonuçlandı. Sözünü ettiğim filmlerin büyük kısmını salonlarda olmasa da dijital platformlarda, özellikle MUBI'de izleyebileceğiz.

Oscar'ları beklerken

Bu üç festivalin programları, dünyanın dört bir yanından itinayla seçilmiş filmlerden oluşur. Nitekim yıl sonunda 'Avrupa Film Akademisi' üyelerinin

oylarıyla belirlenen yılın en iyi Avrupa filmi ve sanatçılarının genellikle bu festivallerde gösterilmiş filmlerden biri olması sürpriz oluşturmaz. Amerikan stüdyoları, Cannes'dan çok Venedik'te göstermeyi yeğliyorlar her nedense. Ama, Cannes ve Berlin'deki yarışmalarda da az sayıda Amerikan filminin yer aldığını görüyoruz. Nitekim 2022 Oscar adayları arasında adı anılan bazı filmler bu festivallerde ilk gösterimlerini yapmış (The Power of the Dog, Paralel Anneler, Dune). Kadın Oyuncu dalında Oscar'ın en iddialı adayı olan Kristen Stewart'ın Prenses Diana rolünü üstlendiği Pablo Larrain'in "Spencer"ı da öyle... Ama, Avrupa'daki yarışmalara katılmayıp, ilk gösterimlerini Amerika'da yapan çok sayıda film var.

Bu yılın Oscar tahminlerinde adı çokça geçen filmler arasında Steven Spielberg'in "Batı Yakasının Hikayesi", Kenneth Branagh'ın "Belfast", Guillermo del Toro'nun "Kabus Vadisi", Ridley Scott'un "Son Düello", Joel Coen'in "Macbeth'in Trajedisi", Clint Eastwood'un "Cry Macho", Lin-Manuel Miranda'nın "Tick, Tick... Boom", Rebecca Hall'un "Passing", Liesel Tommy'nin "Respect", Maggie Gyllenhaal'ın "Kayıp Kız" filmleri yer alıyor. Tabi, Sorrentino ve Jane Campion'un yanı sıra... Bu filmler farklı dallarda adaylık kazanabilir gibi görünüyor. En İyi Uluslararası Yapım dalında ise 200'e yakın aday aday arasında Almodovar (Paralel Anneler), Farhadi (Kahraman) ve Trier'in (Dünyanın En Kötü İnsanı) şansı fazla görünüyor. Kadın yönetmen olarak pozitif ayrımcılık desteğini alma ihtimali de olan Julia Ducournau'yu (Titane) da hesaba katmak gerek. Oscar adayları Ocak ayında açıklanacak; kazananlar ise Mart ayında belli olacak.

Yılın yerli yapımları

Sinemamız, pandemiye rağmen üretimini kesmedi. Pandemi öncesinin 150'ye ulaşan film sayılarına ulaşamasa da 60-70 filmin yapılmış olması muhtemel. Kesin rakam veremiyoruz, çünkü önemli bir kısmı gösterilecek salon bulmakta zorlanacak gibi. Ne yazık ki, üretimin büyük bölümünü düzeysiz aksiyon filmleri, romantik güldürüler, korku filmleri oluşturuyor. Özellikle, 'cin'li yapımların ciddi bir izleyici kitlesi var. Gene de, umutsuz değilim, çünkü genç kuşak içinde ticari hedefleri öncelemeyen, sanatsal

kaygılar taşıyan yönetmenlerin sayısı az değil ve her yıl yeni isimler ekleniyor listeye. Bu yönetmenleri festivallerde tanıyıp seviyoruz. Keşke, seyircimiz de onları merak etse demekten başka bir şey gelmiyor elimizden.

Yılın ilk yerli festivali, İstanbul Uluslararası Film Festivali'nde yarışan filmlerin hepsi de genç yönetmenlerin imzasını taşıyordu. Büyük ödül, 'Altın Lale' Emre Erdoğan'ın yönettiği "Beni Sevenler Listesi"nin oldu. En İyi Yönetmen ve En İyi Senaryo ödülleri "Çatlak" filmiyle Fikret Reyhan'ın olurken, Onat Kutlar anısına verilen Jüri Özel Ödülü Tufan Taştan'ın Sen Ben Lenin'e verildi. En İyi Kadın Oyuncu ödülü "Dirlik Düzenlik" filminin oyuncusu Asiye Dinçsoy ile "Sardunya" filminin oyuncusu İlayda Elif Elhih arasında paylaşıldı.

En İyi Erkek Oyuncu olarak da "Beni Sevenler Listesi"ndeki rolüyle Halil Babür seçildi.

Adana Film Festivali'nin En İyi Film ödülü 'Altın Koza' Ahmet Necdet Çupur'un "Yaramaz Çocuklar" adlı dramatik belgeseline giderken, Nisan Dağ "Bir Nefes Daha" ile En İyi Yönetmen ve En İyi Senaryo ödülleri kazandı. Mehmet Ali Konar'ın "Zin ve Ali'nin Hikayesi" Yılmaz Güney Ödülü'nün yanı sıra sinema yazarları (SİYAD) ödülünü aldı. İzleyici ödülü ise "Sen Ben Lenin"nin oldu. Festivalde En İyi Kadın Oyuncu ödülü "Koridor" filminin iki oyuncusu Emel Göksu ve Ayşe Demirel'e, En İyi Erkek Oyuncu ödülü ise "Cemil Show" filminin başrol oyuncusu Ozan Çelik'e verildi.

Antalya'da da genç yönetmenlerin filmleri ağırlıktaydı. Ferit Karahan'ın

"Okul Tıraşı" Altın Portakal'ın yanı sıra En İyi Senaryo ve Kurgu ödülleri kazandı. Sinemamızın ustalarından Tayfun Pirselimoglu "Kerr" adlı filmiyle En İyi Yönetmen seçilirken, En İyi Müzik ve Film-Yön ödülleri de bu filmin oldu. Aynı kuşağın yönetmenlerinden Semih Kaplanoğlu'nun "Bağlılık Hasan"ı ise En İyi Görüntü Yönetmeni ödülünü aldı. Diğer ödüller ise gençlere gitti: Dr. Avni Tolunay Jüri Özel Ödülü Selman Nacar'ın -Yardımcı Kadın ve Erkek Oyuncu ödülleri de kazanan- "İki Şafak Arasında" filmine, Behlül Dal En İyi İlk Film ödülü Emre Kayış'ın "Anadolu Leoparı"na verildi. "Zuhal" filmindeki rolüyle Nihal Yalçın En İyi Kadın Oyuncu, "Kafes"teki rolüyle Tarhan Karagöz En İyi Erkek Oyuncu seçildi.

Ankara Film Festivali'nde yarışma seçkisinin büyük çoğunluğunu diğer üç festivalde izlediğimiz filmlerin

oluşturması, yılın nitelikli yapımlarının sayısına ilişkin bir fikir veriyor. Ankara’da, benim de içinde bulunduğum jüri, En İyi Film, En İyi Kadın Oyuncu (İpek Türktan) ve En İyi Erkek Oyuncu (Uğur Polat) ödüllerine “Anadolu Leoparı”nı layık görürken, “Çatlak”la Fikret Reyhan’a En İyi Yönetmen ve SiYAD, “Sen Ben Lenin”le Barış Bıçakçı ve Tufan Taştan’a En İyi Senaryo, Çağıl Bocut’un “Sardunya” filmine En İyi İlk Film ödüllerini verdi. “Okul Tıraşı” En İyi Kurgu ve En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu (Ekin Koç), “Lacivert Gece” En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu (Güliz Gencoğlu) ödüllerini, Erdem Tepegöz’ün “Gölgeler İçinde”si ise En İyi Müzik ve En İyi Sanat Yönetmeni ödüllerini aldı.

Yılın son festivallerinden Uluslararası Boğaziçi Film Festivali’nde zafer, Semih Kaplanoğlu’nun “Bağlılık Hasan” filminin oldu. Malatya Film Festivali bu satırları

yazarken henüz sonuçlanmamıştı. Yıl içinde ilk kez düzenlenen ‘İzmir Uluslararası Film ve Müzik Festivali’nde ise büyük ödül ‘Altın Flamingo’yu Reis Çelik’in “Ölü Ekmeği” kazandı, Jüri özel ödülü ise, Serdar Kökçeoğlu’nun belgeseli “Mimaroğlu”nun oldu. Tematik festivallerin (Kadın filmleri, Suç ve Ceza filmleri, Çevre ve Ekoloji filmleri, Engelsiz filmler, Çocuk filmleri v.b.) sayılarının artması, aynı filmlerin farklı jürilerce değerlendirilmesi kısır döngüsünden kurtulmamız adına önemli bir gelişme.

Ulusal festivallerimizde ödüllendirilen filmlerin bir kısmı (Çatlak, İnsanlar İkiye Ayrılır, Hayaletler, Gölgeler İçinde, Bir Nefes Daha, Sen Ben Lenin, Bağlılık Hasan) yıl içinde vizyon yaparken, bir kısmı ise yeni yılı bekliyor. “Çatlak”, “Gölgeler İçinde”, “Okul Tıraşı”, “Anadolu Leoparı” gibi filmlerimiz çeşitli

uluslararası festivallerden ödüllerle döndüler. Peki, 2022 Oscar’larında ‘En İyi Uluslararası Film’ kategorisi için ülkemiz hangi filmi aday gösterdi? Semih Kaplanoğlu’nun “Bağlılık Hasan” filmini... Bu tercihte siyasal bir yönlendirme var mıdır, bilemem... Günahı, seçici kurulun çoğunluğunu oluşturan sinema örgütlerimizin başına. Keşke, haklı çıksalar, filmimiz bu kategoride aday adaylığından adaylığa yükselebilse, ilk beş arasına girebilse...

Festivallerde ilk gösterimini yapan yerli ve yabancı yapımlar ne yazık ki ülkemizde sınırlı bir seyirci kesimine ulaşabiliyor. Bunun nedeni, seyircinin kolay tüketilen filmlere alıştırılmış olması ve sinema kültürünün eğitim programlarımız içinde yer almayışı ve medyanın sanatla ilişkisinin yetersizliği olsa gerek. Çare bulmak adına kafa yormanın zamanıdır. ■

DİJİTAL DEVRİM VE SİNEMA

YAZI
YASEMİN
SAYAR

Koronavirüs'ün hayatımıza girmesiyle sinema salonları kan kaybederken, dijital platformların abone sayılarında rekor artışlar gerçekleşti. Sinemanın, sinema tekellerinin egemenliği altında bir sanat alanı olmaktan çıkıp, bir 'ürün'e dönüşmesi tehditinin giderek yoğunlaştığı şu günlerde, dijital platformların tekelleşmesi değil çeşitlenmesi bir çözüm olabilir.

Dünyada ve Türkiye'de dijital platformlar son yıllarda hızlı bir büyüme kaydetti. Ülkemizde 15 ücretli platform bulunuyor, BluTV, Netflix, Amazon Prime Video, MUBI, Puhutv, Exxen, Gain, Youtube Premium, Bein Connect, D Smart Go, Tivibu Go, S Sport Plus, Turkcell tv Plus, Spotify, Film Box Live. Dünyaca ünlü dijital medya üreticilerinden HBO Max ve Disney Plus da bu yıl Türkiye'ye gelmeye hazırlanıyor. İlerleyen günlerde bunlara yenilerinin eklenmesi sürpriz olmaz.

Bir kapanıp bir açıldığımız ve kapalı ortamlara girerken hâlâ tedirginlik yaşadığımız günlerde evlerimizde

geçirdiğimiz vakti eğlenceli hale getirmek ve moralimizi yükseltmek için yeni arayışlara girdik. Ulusal kanalların tekdüze yayın akışları ve uzun reklam süreleri nedeniyle cazibesini yitirmesi ile bir süredir hayatımızda olan dijital yayın platformlarına pandemi sürecinde daha çok yönelir olduk. İstedığımız zaman, istediğimiz yerde ulaşabildiğimiz bu platformlar bize neler sunuyor?

Türkiye'de hizmet veren dijital yayın platformlarının içeriklerini tek tek anlatmaya yerim yetmez. O nedenle ülkemizde en fazla abonesi olan BluTV ve Netflix'ten kısaca bahsedip, bağımsız filmlere ve sanat filmlerine

odaklanan farklı bir platform olan MUBI'ye geçeceğim.

Türkiye'nin en eski ve en çok kullanıcıya sahip platformu BluTV 2015 yılında kuruldu ve sadece Türkiye'de yayın yapıyor. 2021 yılının Ocak ayında ABD merkezli medya şirketi Discovery, dijital yayın platformu BluTV ile anlaştı. Platformun % 35 hissesini bünyesine katan şirket, Discovery Plus'ı da BluTV'ye entegre etme kararı aldı. Orijinal yapım dizilerin (Sıfır Bir, Pavyon, 7YÜZ, Yeşilçam, Saygı) yanı sıra hali hazırda çok beğenilen yabancı dizileri (Friends, The Handmaid's Tale, Game of Thrones), belgeselleri, yerli ve yabancı filmleri aboneleriyile

buluşturdu. Ayrıca, BluTV'nin ilk sinema filmi Tunç Şahin imzalı 'İnsanlar İkiye Ayrılır' pek çok önemli festivali ziyaret ettikten sonra sinemalarda vizyona girdi.

1997'de DVD kiralama şirketi olarak kurulan Netflix, internet kullanımının artması ve gelişen teknolojiyle birlikte bugünkü gücüne ulaştı. ABD'de internet kullanıcıları tarafından yaygın olarak kullanılan Netflix, 2016 yılında Türkiye'ye geldi. 'Netflix Originals' olarak adlandırılan dizilerin ve belgesellerin yanı sıra eski ve yeni birçok filmi izleyicisine sunuyor. Platform, yayın yaptığı ülkelere özel yapımlarla daha fazla aboneye ulaşmayı hedefliyor. Türkiye'de Hakan Muhafız, Atiye, 50m2, Bir Başkadır, Fatma, Kulüp gibi diziler ve Azizler, Kağıttan Hayatlar, Yarına Tek Bilet gibi filmler platformun öne çıkan işleri arasında bulunuyor. Son günlerin en çok konuşulan dizilerinden biri olan Squid Game bir Güney Kore yapımı.

The Crown, Trial of the Chicago 7, I Care A Lot, Ma Rainey's Black Bottom ve The Queen's Gambit yapımları 2021 Altın Küre'de farklı dallarda ödüller kazanmış yapımları. Bu yıl 78.si gerçekleştirilen Venedik Film Festivali'nde Netflix filmlerinden Paolo Sorrentino'nun yeni filmi The Hand of God (Jüri Büyük Ödülü), Jane Campion imzalı The Power of the Dog (Gümüş Aslan) ve Alexandre Moratto'nun yönettiği 7 Prisoners gösterildi. Bu gerçek, dijital platformların sinema sanatı üzerindeki etkisini giderek artırdığını gösteriyor.

Festival kapılarının açılması

Dijital platformların film festivallerinde yarışmaya seçilmesi kolay olmadı. Netflix yapımı "Okja", Cannes Festivali'nde gösterildiğinde sinema yazarlarının tepkisiyle karşılanmıştı. Sonraki yıllarda Cannes kapılarını

dijital yapımlara açmakta tereddüt etti, ama Venedik Festivali bu alanda öncülük yaptı. "Roma"nın Altın Aslan'ı almasından sonra, dünyadaki pek çok festival bu katı tavrından vazgeçti. Ülkemizde de yönetmenler dijital ortamı kullanmaya başladılar. Pandemi nedeniyle yeni filmi vizyona sokma imkanı bulamayan Ezel Akay, "9 Kere Leyla" filmi sinema salonları yerine dijital bir platformda gösterime soktu.

2007'den bu yana izleyiciye kaliteli içerik sunmayı hedefleyen MUBI, yöntem ve içerik bakımından diğer platformlardan ayrılıyor. Platformda, her gün klasiklerden ya da günümüz sinemasından seçilmiş yeni bir film gösterime giriyor; filmlerin izlenebilmesi için 30 günlük süre veriliyor. Toplu gösterimler, yönetmen retrospektifleri, film festivallerine bakış ve daha fazlasını izleyicilerine sunuyor. Ayrıca liste oluşturma, paylaşma ve tartışma ortamlarıyla kullanıcıları platformun bir parçası

<<

Okja, 2017

hâline getiriyor. Federico Fellini, Wong Kar Wai ve David Lynch'ten Yılmaz Güney, Zeki Demirkubuz, Ümit Ünal'a dünya ve Türkiye sinemasından usta yönetmenlerin filmlerine istediğiniz zaman, istediğiniz yerden ulaşabiliyorsunuz. 19 Kasım'da ön gösterimi yapılan, son Cannes Festivali'nde Altın Palmiye kazanan ve Fransa'nın Oscar adayı seçilen 'Titane', 28 Ocak'ta MUBI'de gösterilecek. MUBI yalnızca bir gösterim platformu olmakla yetinmiyor bağımsız filmlerin yapımına ve film festivallerine destek veriyor. Diğer platformların da benzer işbirlikleri yaptığını biliyoruz. BluTV, sinemaların kapalı olduğu dönemde ülkemizdeki tek sanat filmleri ağı 'Başka Sinema'nın filmlerine platformunda yer verdi.

Pandeminin kazananı dijital platformlar

Koronavirüs'ün hayatımıza girmesiyle pandemi önlemleri kapsamında alınan kapanma kararları, durdurulan setler, ertelenen vizyon tarihleri nedeniyle sinema salonları kan kaybederken, dijital platformların abone sayılarında rekor artışlar gerçekleşti. Sinema salonlarının kapalı kaldığı dönemde pek çok yeni yerli ve yabancı yapım vizyonlarını bu platformlar üzerinden gerçekleştirdi.

ABD'de film şirketlerini temsil eden "Motion Picture Association of America"nın Mart 2021'de yayınladığı rapora göre, tüm dijital yayın platformlarının 2020'de dünya genelindeki abone sayısı 1.1 milyarı aştı. Netflix, 190 ülkede 213,6 milyon abonesi ile listenin ilk sırasında yer alıyor.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) yaptığı bir araştırma, 2018 yılında %5,7 olan Türkiye'de dijital platform kullananların oranının 2021'de %24,4'e yükseldiğini gösteriyor. JustWatch'ın Türkiye pazarında yaptığı araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de en çok kullanıcıya sahip dijital içerik platformları BluTV (%43), Netflix (%26) ve Amazon Prime (%18) olarak sıralanıyor. Dijital yayın platformlarının bu kadar çok ve çeşitli olması sinema ve dizi sektörü çalışanlarını memnun etse de sinema salonları sahipleri açısından bakıldığında durum farklı bir boyuta taşınıyor.

Sinema salonları zor durumda

Ekonomik sorunlar, teknolojinin sürekli gelişmesiyle artan yatırım maliyetleri ve dijital dönüşüm ile zaten zor durumda olan sinema salonları COVID-19 pandemisi ile bir darbe daha aldı. Bilet fiyatlarının yüksekliği bir kısım izleyiciyi

sinema salonlarından koparıp dijital platformlara yöneltmeye başlamışken, pandemi önlemleri kapsamında sinema salonlarının kapatılması daha fazla sayıda izleyicinin alışkanlıklarının değişmesine neden oldu.

Vaka sayılarının ısınan havalara birlikte düşmesiyle geçilen yeni normalleşme sürecinde Temmuz ayında tekrar açılan sinemalar yaz döneminin zaten 'ölü sezon' olması nedeniyle umduklarını bulamadı. TÜİK'in 2021'de yayınladığı verilere göre 2020 yılında 128 salon kapandı ve seyirci sayısı yaklaşık 7 milyon azaldı. İstanbul'un yarım asırlık bağımsız sineması Reks yeni adıyla Rexx kapanan salonlardan sadece biri.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, koronavirüs salgını nedeniyle kapılarını kapatmak zorunda kalan sinema salon işletmecilerine, 'Yerli Film Gösterim Desteği' kapsamında 15,9 milyon liralık destek aktardı. Küçük ölçekli işletmeler için can simidi olan bu tutar büyük ölçekli işletmeler tarafından yetersiz bulundu. En yoğun sezon olan sonbahar-kış döneminin başında salonlarda bir hareketlilik yaşansa da, işletmeciler yeni çıkan 'Omicron' varyantı nedeniyle yeni kısıtlamaların gelmesinden endişe ediyorlar.

“

Ekonomik sorunlar, teknolojinin sürekli gelişmesiyle artan yatırım maliyetleri ve dijital dönüşüm ile zaten zor durumda olan sinema salonları COVID-19 pandemisi ile bir darbe daha aldı

”

Beyazperdeye alternatif

Dijital platformların sinema sektöründeki pazar payı gün geçtikçe büyüyor. Pandemi öncesinde başlayan dijitalleşme, pandemi ile birlikte daha belirgin bir hale geldi. Bu süreçte salon işletmecileri kendilerini güvence altına alabilmek için gişe yapacağı kesin olan ‘Süper Kahraman’ filmlerine yöneldiler. Bu yöneliş bir takım sinema izleyicisini salonlardan uzaklaştırdı. Bu gidişatın sinema sektörünü olumsuz yönde etkileyeceğini düşünen yönetmenlerden Martin Scorsese, “Marvel filmleri sinema değil dedim. İzin verin açıklayayım.” başlığıyla The New York Times’ta yayınlanan bir makalede, sinemanın bir sanat dalı olduğuna vurgu yaparak, ‘Marvel’ filmlerinde bir keşif ya da bir gizem olmadığını, bu filmlerin belirli talepleri karşılamak üzere tasarlanmış, pazar araştırmasına dayanan ‘ürün’ler olduğunu belirterek, gerçek sanat eserlerinde bulunan keşif duygusundan uzak olduklarını söylüyor.

Scorsese, sinema sanatının sığındığı bağımsız sinemaların giderek azalmasından yakınarak, yeni seyir alışkanlığının dijital platformlara yöneldiğini belirtiyor. İrlandalı filmindeki deneyiminden örnek vererek, yapımcı platformun (Netflix)

filmi sinemalarda da göstermesinin önemli olduğunu, ama karşısındaki ‘marka’ (franchise) ürünlerle rekabet etmek gibi bir durumla karşı karşıya kaldıklarını anlatıyor. “Eğer, ‘bu bir arz-talep meselesidir’ dersiniz, size itiraz ederim; bu bir yumurta-tavuk meselesidir, size yalnızca o türden ürünler sunulursa, sizin o tür ürünleri tercih etmeniz kaçınılmaz” diyor ve ekliyor:

“Diyebilirsiniz ki, ‘o zaman eve gidip herhangi bir platformda istediğinizi seyretme özgürlüğüne sahipsiniz.’ Evet, ama yönetmen beyazperdede seyredilmesi için yapmıştır filmini. Son yirmi yılda sinema alanında çok büyük değişimler yaşandı. Ama en önemli değişim, risk faktörünün ortadan kalkması olmuştur. Günümüzde yapılan filmlerin çoğunluğu anında tüketim için üretilmiş mamüllerdir. Evet, yetenekli sanatçılar vardır bu ürünü yapan, ama eksik olan şey sanatçının özgün vizyonudur, ki bu da en büyük risktir.”

Yönetmen, sinema tarihi boyunca yapımcı ile sanatçı arasında bu gerilimin var olduğunu, ama bu gerilimin verimli bir gerilim olduğunu savunarak, Bob Dylan’ın sözlerine

referans veriyor. “Kahramanca ve vizyoner işler” yapıldığını söylüyor ve bugün birbirinden çok farklı iki alan olduğunu belirtiyor: odiovizüel (görsel-işitsel) eğlence ve sinema sanatı. “Çok nadir de olsa yan yana varolabilen iki alan... Ve korkarım, birinci alan finans gücü ile diğerini marjinalize etme hatta yok etme eğiliminde”. Scorsese, “Korkarım bugün sinema yapmak isteyen bir kimse, karşısında bu korkunç gerçeği bulacak” diyerek bitiriyor yazısını.

Sinemanın, sinema tekellerinin egemenliği altında bir sanat alanı olmaktan çıkıp, bir ‘ürün’e dönüşmesi tehditinin giderek yoğunlaştığı şu günlerde, dijital platformların tekelleşmesi değil çeşitlenmesi bir çözüm olabilir. Yapımcıların ve dağıtıcıların seyirciyi ‘müşteri’ olarak gördüğü bir dünyada, dijital platformların seçkilerini algoritmalarla değil, gerçek sinemaseverlerin beklentileri doğrultusunda yapmalarını istemek hayalcilik olabilir, ama nitelikli sinemanın yaşaması için başka çözüm de görünmüyor ufukta. Tabii, bunları söylerken “film sinemada seyredilir” sözünü de unutmayalım, nitelikli platformlar kadar nitelikli filmler gösteren sinema salonlarına da ihtiyacımız var. ■

ARTİSTLER KAHVESİ

YAZI
GÖKHAN AKÇURA

Eski İstanbul'da hemen her meslek dalının bir kahvesi vardır. Biz bu yazımızda, özellikle tuluat oyuncularının gittiği Artistler Kahvesi'nin öyküsünü aktarmaya çalışacağız.

Bu kahve gazetecilerin sık sık ilgisini çekmiş ve röportajlarına konu olmuştur. Kılavuzumuz da bu yazılar olacaktır.

Karşımıza çıkan ilk röportaj, bir dönemin popüler röportaj yazarlarından Hikmet Feridun. Hikmet bey 1930 yılında konu bulmak için dolaşırken, Karaköy’de bir kahve görür. Tabelasında “Artistler Kahvesi: Bar ve tiyatrolar için matlup olan her nevi evsafi haiz artistler bulunur” yazmaktadır. Merak edip içeri girer: “Sağlı sollu iskemlelere oturmuş yirmi otuz kadın... Bilâistisna hepsinin de saçları oksijenle boyanmış... Benim içeriye girdiğimi görünce derhal iskemlelerinin üstünde toplandılar. Görücüye çıkan eski zaman kızları gibi kendilerine çeki düzen verdiler, oturdukları yerde kırım kırım kırıtmaya, göz süzüp kaş oynatarak artistik pozlar almaya başladılar.”

Altın dişli oyuncu

Hikmet Feridun burada, bir alım-satım işlemine de tanık olur. Tiyatro sahibi bir zat içeri girer, içeri bakınır. Şişman bir kadın ona yaklaşır:

- Ne arzu ediyorsunuz efendim? Bar artisti mi, varyeteci mi, dansöz mü, aktrist mi?

- Eh, bir tane tiyatro aktristi çıkarın bakalım..

Hikmet Feridun “amma garip pazarlık ha?” diye şaşırır, “Bir top ipek kumaş çıkarın.” der gibi... Şişman madam sorar:

- Ne cins olsun? Kanto için mi, dans için mi? Varyeteci mi? Düetto mu? Yoksa oyuncu mu?

- Oyuncu olsun..

Madam sağa dönüp seslenir:

- Altın diş buraya gel!!

Altın diş geldi, Altın diş de altın dişti hani... Ağzında tek bir beyaz diş yok, hepsi sarı ve pırlı pırlı...”

Hikmet Feridun üç yıl kadar sonra, 1933 yılında yine aynı yere gider. “Bugün Galata’da üç tane ‘artistler ve tiyatro esnafı’ kahvesi vardır,” diye girer söze. “Dün yolum düşmüştü, önünden geçtim... İki kahve yanyana...” Önce birinin önünde çivili tahta üzerinde çıplak yatan Ali Rıza ile konuşur. Bu adamın “fevkalade numaralarına” rağmen iş bulamadığını anlatır. Ardından Aziz Pehlivan isimli bir kuvvet şampiyonu ile tanışır. Sonra bu tür ilginç figürleri bir yana bırakıp işin tiyatro kısmını anlatmaya koyulur:

“Bu kahvede daha neler var, neler... En güzel Napolyon Bonapart oynayanlar mı? Otello oyunlarında en fazla muvaffak olanlar mı? Ne isterseniz, nasıl sanatkar arıyorsanız bu kahvelerde istediğinizden alasını bulabilirsiniz..”

Hikmet Feridun kahvede eski tuluatçıların olduğunu da söyler bize.

35 yıllık bir tuluat artisti olan Saffet Beyle (Darülbeyaz’deki Saffet Baba değil) konuşur. Ona, buraya ne kadar tiyatro artisti gelir, diye sorar. Saffet Bey gülümseyerek cevap verir: “Pek çok... Yalnız komiğe çıkan 200 aktör var. Drama çıkanlar başka.”

Artistler borsası

Görüldüğü gibi Hikmet Feridun kahvemizin peşini bırakmıyor, biz de onun... İki yıl sonra, bu kez zamanın çok popüler yayını Yedigün dergisi için ziyaret ediyor Artistler Kahvesi’ni. Kahveyi “artistler borsası” olarak adlandırıyor. İçeri girince bir sıkı bir pazarlığa tanık olur:

“- Zorla değil ya... 25 kuruş var... Otello olacaksın.

- Etme yahu. 25 kuruşa Otello? Gel şunu 40 yap...

- Haydi canım... Ben 30’u verdikten sonra kralı oynatırım kralı! 25 kuruşa kralı buluyorum.

- 25’şe ben de kralı oynayacağım. Oynayayım ama Otello bu... İnsaf artık, 25 kuruşa oynanır mı?

- Ne olacak canım... Suratını karaya boyayıp çıkacaksın... Bir kadını yalancaktan kıskanacaksın... Bir bağırıcaksın, beş çağırıcaksın...

Perde inince 25 kuruş cuup cebe.” Bu pazarlıktaki müstakbel Otello, o ünlü Otello Kâmil olmasın sakın?

Kahvede herkes birbirine sahnedeki asalet isimleriyle hitap etmektedir. Baron, kont, marki, düğ, kontes, markiz, düşes, prens, prenses, kral vb. O sırada içeri giren bir “patron” hemen isteklerini sıralar: “Bu gece Dolapdere’ye gidiyoruz. Bir baba, bir soytarı, bir kız, bir kont, bir de katil lazım.” Bir anda etrafı sarılır. Sıkı pazarlıklar edilir. Kim ucuza oynarsa o sahneye çıkacaktır. Aslında sahne de yoktur, çadır tiyatrosudur söz konusu olan. 30 ila 20 kuruş arasında yevmiyelerde anlaşılır. Yola çıkılır...

Hikmet Feridun kahveyi bu ziyaretinde pandomimacı Vahram’la (Papazyan değil) tanışır. Vahram bey kendini şöyle tanıtır: “Kırk senelik aktörüm. Hem de kendimi methetmek gibi olmasın, adam akıllı aktör... Ama gelgelelim şimdi sahne ile geçinmek mümkün değil. İyi kral oynarım... Oynarım ama 20 kuruş veriyorlar. 20 kuruşla gel de geçin birader. Bunun için kendimize başka bir meslek daha bulduk. Köprü altında balık tutuyorum. Bununla geçiniyorum. Ama tuhaf oluyor azizim... Bütün gece kral oyna, kral olarak emret, bütün gece kes as, adam tayin et, adam azlet. İsteddiğini sür, istediğine milyonlar ver. Sonra sabah olunca balıkçılık et!”

1936 yılında bu kez Haber (Akşam Postası) gazetesi için bir röportaj

yapmak üzere kahvemize giden kişinin adı N. Yoksul. Röportajcımız mekanın iç manzarasını da aktarıyor bize: “Tahta masalar, duvarlarda eski filmlerden alınma büyük resimler, artistlerin ‘hatıra’ diye sattıkları kartpostallar ve en üstte, renkli iki büyük tablo. Bunlardan biri Komik Kel Hasan ile Abdürrezzak, öteki de ortaoyununun meşhur Kavuklu ile Pişekâr’ı. Resimlerin ikisi de itina ile asılmış, camlarının parlaklığı, yeni temizlenmiş olduklarını anlatıyor.”

Yüzümü istediğim adama benzetirim

Yoksul bey sohbete başlıyor. Arada kulağına fısıldıyorlar, şurda oturan meşhur aktör Rasih’dir. Yani bizim Sarhoş Rasih diye adını bildiğimiz aktör. Röportajcımız “siz taklitçiniz öyle mi?” diye sorar. Rasih cevaplar: “Evet Türkiye’nin ilk imitatorü ve ilk solo komik’i benim! Yüzümü istediğim adama benzetirim! Napolyon, Mussolini, Hitler, Loyd Corc, eski Mardin nazırı Kadro Kordato Efendi olurum!” Sonra sahneye ilk çıkışını da anlatır bize: “[Sahneye ilk defa] Meşrutiyet ilan edildiği zaman [çıktım]. İlk olarak ‘Heveskâran Cemiyeti’ ile Vatan veya Silistre piyesini oynadık. O zaman meşhur Benliyan ve aktör Burhanettin vardı. Bayazıt’da Serasker Meydanı’nda temsiller verirdik, şimdiki Darülbedayi’nin ilk temsilini biz verdik.”

Yine Rasih beyin anlatımından,. Artistler Kahvesi’nin nasıl çalıştığını da öğreniriz: “Burada bir gruba angaje olmayan serbest tuluat artistleri toplanırlar. İsteyen gelir, buradan artist toplayarak bir grup yapar ve Anadolu’da yahut İstanbul’da temsiller verir. Buraya bazan amatör artistler de gelir, içlerinde mektep kaçağı talebelerden tutun da zengin ailelerin çocukları, kızları bile bulunur ve esasen buradakilerin işlerini bozan da bu gibilerdir. Çünkü bedava çalışırlar.”

Sırada bir dönemin önemli gazetecilerinden Said Kesler var. 1938 yılında Modern Türkiye dergisi için röportaj yapmak üzere kahvemizi ziyaret ediyor. Ama önemli bir engel var önünde. Mekanın müdavimleri gazetecilerden yılmışlar. Hele adını vermedikleri bir gazeteciden yaka silkiyorlar. Sait Bey röportajın neredeyse tamamını bu şikayete ayırır. Anlatılanlardan söz edilen gazetecinin Hikmet Feridun olduğunu anlıyoruz. “25 kuruşa krallık” meselesi bir onun röportajında vardı, ayrıca Hollywood ile karşılaştırmalar yapmak da (aynı sıralarda Hollywood’a gidip röportajlar da yapmıştı Hikmet Feridun) yine onun marifeti... Şikayetlere tercüman olan genç artist, Sait Beye kahvedekileri de tanıtır: “Falan bey Ankara Şehir Tiyatrosu, şu bay İstanbul Şehir Tiyatrosu, bu bay sabık Darülbedayi Sahnesi, filan bey Naşit, feşmekan bey Ertuğrul Sadî’nin

Sahnesi artistlerindendir. Şu zat elyevm [halen] Ambasador'de çalan saz heyeti meyanında, şu bayan da meşhur solist falandır." Ardından ekler "Görüyorsunuz ya, ismi ilan kağıtlarında ve duvar afişlerinde birer kıymet olan ve sahnede kıymet olarak seyredilen bizler, arzettiğimiz gazeteciye göre bu kahveye girince çamur ve leke olan, çamur ve leke bırakan bedbahtlar oluyoruz. Biz hürmet beklemiyoruz. Fakat rahatsız edilmek de istemiyoruz. Ne bizi, ne de oturduğumuz şu köşeciğimizi yermeyiniz, rica ederim."

Adres: Kasaplar Sokağı

Türkiye'nin ilk kadın gazetecilerinden Neriman Hikmet, kahvenin adresini de kayda düşer. Buna göre Artistler Kahvesi Galata Mumhane Caddesi, Kasaplar Sokağı'nda yer almaktadır (Hikmet Feridun Es'in kaleme aldığı düşündüğüm bir yazıda bu kahvenin "vaktiyle Eğlencehane-i Osmanî diye tanınan tiyatro binasının arkasında" yer aldığı da belirtiliyor). Ardından ekler: "Bu civarda daha bir çok artist kahveleri varmış. En meşhurları Manol ile Ahmed Karaman'ın kahvesi imiş." Neriman hanımın girdiği kahve Manol'un ki imiş ve sonunda kahvenin sahibi Manol'u masasına oturtmayı başarır ve sorar: "Kahvenizde bulunan artistler içinde bugün hâlâ meşhur olanlar var mı" diye. Manol "Olmaz olur mu" diye başlar

✂ Otello Kamil

ve sıralar: Merhum Fahri, Eyüb Sabri, Otello Kâmil, Cemal Sahir, Kamel Sahir, Ardaş..."

1944 yılında bu kez adını belirtmeyen bir Akşam gazetesi muhabiri kahveyi ziyaret eder. "Daha önce de burayı anlatmıştım" dediğine göre, yazı imzasız olduğu için kesin konuşamıyorum ama, bu yazı da Hikmet Feridun'a ait olabilir:

"Vaktiyle Eğlencehane-i Osmanî diye şöhret salan tiyatro binasının arkasında karşılıklı iki kahvedir. Masalarda teatral hareketlerle konuşan erkeklerle ve boyalı genç kadınlara rastgelirsiniz. Çoğu tuluat sahnelerinde çalışan bu tiyatro artistleri oynadıkları rollere göre sınıflara ayrılırlar ve gene erbabi tarafından buna göre aranılır. Katil rollerine çıkanlar ötekilerine nazaran yevmiyesi daha fazla olan kimselerdir. Artistler Kahvesi'nin müdavimleri biraz fazla çokkun, fakat umumiyetle iyi insanlardır.

Artistler kahvelerinin 1958 yılındaki istimlaklar sırasında ortadan kalktığını biliyoruz. Bu son dönemlerini ziyaret için 1949 yılına doğru uzanalım. Son Posta gazetesinin muhabiri Faik Bayramoğlu tesadüfen önünden geçerken kahvemizi keşfeder. İçeri girer sohbet başlar. Elli senelik emektar Niyazi Baba manzarayı umumiyeyi şöyle aktarır: "Burada gördüğünüz 70-80 kişilik kalabalığın hepsi çalgıcı, oyuncu, monolog dedikleri komikler ve bu işin komisyoncularıdır. Bunlar gibi daha yüzlerce arkadaşımız gruplarla Anadolu turnesine çıkmışlardır. Şehir Tiyatrosu ve Beyoğlu'nda iş yapan tiyatrolar bizleri sanatkârlardan saymıyorlar. Yeni kurdukları cemiyete her nasılsa bizleri de davet ettiler. Fakat kaydolmak için 425 kuruş istiyorlar. Halbuki bizim topumuzu birleştireniz 425 kuruşumuz çıkmaz! Eskiden eğlence yerleri pek azdı, o zamanlar işlerimiz yolunda gidiyordu, şimdi ise hepimiz açız."

Belli ki bu işlerin sonu gelmiştir. Artistler Kahvesi'nin arkasından bir mersiye niyetine, Afif Yesari Hengâme adlı romanında anlatıyor: "Dışarda yağmur yağıyordu ve Artistler Kahvesi tıklım tıklım artist doluydu. İçlerinde bayanlar da vardı, cıgara cıgara üstüne içiyor ve rol bekliyordular. Rol yapmak, bir işin yalanına girmekti. Ya da hiç değilse en az böyle yapmaya çalışmak, öyle davranmak ve iyi kötü ve yeteneği ölçüsünde, yapay da olsa bir yaşantı meydana getirmek demektir. Hangi

açıdan ve ne yönden bakarsan bak, zor bir iş. Bu kolay olmayan işi yapabilme yeteneğindeki kişiler kahveler dolusu ve işsizdiler. Belki de biz farkında olmadan tiyatro kalkmıştı yeryüzünden. Tiyatroya gerek kalmamıştı ve tüm insanlar oynar olmuşlardı. Bi kahve dolusu işsiz, işlerini ellerinden alan bi dünya dolusu insana karşı ne halt edebilir?" Afif Yesari bir başka kitabında da buranın zamanında bir "bahçeli kahve" olduğunu belirtir ve artık "yerinde bir boşluk, ya da bir garaj veya oto yıkama-yağlama istasyonu filan gibi bir şey" bulunduğunu söyler. Ardından buranın eski zamanlarıyla ilgili duyduklarını aktarır: "[Buraya] o dönemin operet sanatçıları, kuklacı ve Karagözcüler, hokkabazlar gelirmiş. Aralarında ihtilâlden sonra Rusya'dan kaçan ve soylu Beyaz Ruslardan olduğu söylenen ve 'Davay Davay' diye bir şarkıyla (ne demekse) sahnelerde komiklik yapan ünlü Boris de varmış."

Eski zamanlarda, eski kahveler, eski kahvelerde eski artistler varmış. Bir varmış, bir yokmuş...

Ben Otello Kamil'im

Otello Kamil (ya da tam adıyla Kâmil Rıza) ömrünün son demlerinde hâlâ tuluat tiyatrolarının ilanlarında yer alabiliyordu. Örneğin 24 Nisan 1930 tarihli bir gazete ilanında "sanatkâr Kamil Beyin iştirakile' Pangaltı Sinema ve Tiyatrosu'nda Komik Şevki Bey trubunun Otello piyesini oynadığını görürüz. Burhan Arpad da, Kâmil Rıza'ya bu son döneminde Artistler Kahvesi'nde rastlar: "Galiba, 1930 yılındaydı. Bir işim düşmüş Esnaf kahvesine [Artistler Kahvesi] uğramıştım. Mevsim bahar ve hava sıcaktı. Kahvenin dışına sıralanan sandalyelere oturmuş, bir arkadaşla konuşuyordum. Bir aralık, elindeki şapkanın içine para toplayan ve bir kağıda da, verenleri işaret eden bir genç gözüme ilişti. Merak edip sordum ve şu cevabı aldım: "Otello, son yaptığı turneden, ceketini satarak dönmüş, toplanan parayla ona bir ceket alacağız. Başımı çevirip baktım ve sakalları uzamış Otello Kâmil'i gördüm. Sırtında ceket yoktu. Bir vakitler, sahnemizin pek şöhretli bir siması olan ve Otello rolünde pek beğenildiği için bu lakapla anılan Kâmil Rıza; Galata'nın şu çamurlu sokağında ceketsiz oturuyor ve toplanacak ianeyi bekliyordu." Daha sonraki yıllarda, Kâmil Rıza'nın iki bacağı birden, kangren olduğu için kesilecekti.

MESAJANDA

12 Ocak

Farklı dillerden geleneksel türküler

Kardeş Türküler, Anadolu'nun farklı kültür, inanç ve inanışlarını tanıtmaya ve farklı kültürdeki insanları bir araya getirmeye devam ediyor. Topluluk, Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Arapça, Rumca, Süryanice ve daha birçok dildeki geleneksel türkülerden oluşacak bir konser programıyla sevenlerinin karşısına çıkacak. Konserde Anadolu ve çevresinde yaşayan farklı dil ve inançlara sahip halkların şarkıları, orijinal dilleriyle yorumlanacak. Çok geniş bir coğrafyada kardeşlik, barış ve bir arada yaşama arzusunu söyledikleri türküler ile dile getiren Kardeş Türküler, 25 yıldır barış için söylediği şarkıların en güzel örneklerini seslendirecek. Konser, Yenimahalle Nazım Hikmet Kültür Merkezi'nde saat 20.00'de başkentli müzikseverlerle buluşacak.

13 Ocak

Zuhal Olcay ile nostaji

Müzik çalışmalarına önce Vedat Sakman, daha sonra Bülent Ortaçgil ile başladı. 'Küçük Bir Öykü', 'İyisin' gibi parçalarla müzik listelerine girdi. Küçük Bir Öykü (1989), İki Çift Laf (1990), Oyuncu (1993), İhanet (1998), Başucu Şarkıları (2001), Başucu Şarkıları-2 (2005), Aşk'ın Halleri (2009) ve 'Hiçbir yerde' isimli albümlere imzasını attı. 2008 senesinde "Mevzuhal" adıyla canlı performans programını sundu. Son olarak 2015 senesinde de "Başucu Şarkıları 3" albümünü yayınladı. Yaptığı çalışmalarla tiyatro ve müzikseverlerin gönlünde taht kuran Zuhal Olcay, yeni yılın ilk günlerinde sevenleriyle buluşmaya hazırlanıyor. Sanatçı, Caddebostan Kültür Merkezi Büyük Salon'da saat 20.30'da sahne alacak.

21 Ocak

Cem Adrian'dan seçkiler

Tarzını "özgür bir müzisyen" olarak tanımlayan Cem Adrian, sevenleriyle buluşmaya devam ediyor. Son olarak unutulmaz türkülerini yorumladığı "Seçkiler 2"yi çıkartan Adrian; Türkiye'nin dört bir yanında ve yurt dışında konserlerine de devam ediyor. Sanatçı, 10 yıldır, sadece çok renkli sesi değil, çok renkli müziği ile yorumcu, besteci ve söz yazarı olarak müziğin çok farklı dallarında çok farklı eserlere imza atıyor. Aynı zamanda, bölge ayırt etmeksizin Türkiye'nin her şehrinde, en fazla konser veren canlı performans sanatçıları arasında ön sıralarda yer alıyor. Müzikseverler Adrian'ın "Ben Bu Şarkıyı Sana Yazdım", "Aşk Bu Gece Şehri Terk Etti" "Şeker Prens ve Tuz Kral" gibi sevilen şarkılarını dinleme fırsatı bulacaklar. IF Performance Hall Beşiktaş'ta gerçekleşecek olan konserin başlama saati 19.30.

23-26 Şubat Barselona'dan gitar üçlüsü

Barselona Gitar Üçlüsü ve Dans Gösterisi, dünya turnesi kapsamında Ankara ve İstanbul'da sahne alacak. Grup, uluslararası alanda yer etmiş üç müzisyen olan Manuel Gonzalez, Xavier Coll ve Luis Robisco'dan oluşuyor. Üçlü, gitarlarını İspanya'daki en parlak Flamenko dansçısı çiftlerinden Carolina Morgado ve José Manuel Álvarez ve İspanyol vurmali çalgılarının önemli isimlerinden biri olan Paquito Escudero ile bir araya getiriyor. Gösteri, Manuel de Falla, Federico García Lorca, Chick Corea ve Paco de Lucía gibi bestecilerin eserlerini içeriyor. Grup, 23 Şubat'ta Ankara'da MEB Şura Salonu'nda, 26 Şubat'ta ise İstanbul'da Fişekhane Ana Sahne'de sevenleriyle buluşacak. Konserlerin başlama saati ise 21.00 olarak belirlendi.

27 Mart Melankolik İskandinav metali

"Winter Metal" tarzının yaratıcısı Wolfheart, "Wolves of Karelia" albümü turnesi kapsamında ilk kez Türkiye'ye geliyor. Grup 2013 yılında Finlandiya'nın en önemli metal müzisyenlerinden Tuomas Saukkonen'in mevcut tüm projelerini tamamen bitirmesi sonrasında Tuomas tarafından tek başına kuruldu. 2014 yılında yeni müzisyenlerin katılımıyla sahneler adınımlı sağlam bir şekilde atan grup, 2015 yılında "Shadow World" ve 2017 yılında "Tyhjys" albümlerini yayınladı. Bu albümlerin de başarılı olması sonrasında, grup kendi anavatanı Finlandiya olmak üzere Avrupa ve Kuzey Amerika'da bir dizi turneye çıktı. Ayrıca Birleşik Krallık, Rusya, Japonya'da başarılı konserler veren grup, bir çok düzenli metal festivalinde de sahne aldı. Melankolik İskandinav Metali'ni kompleks ve Melodik Extreme Metal sounduyla harmanlayan Wolfheart, Moda Kayıkhanе'de sevenleriyle buluşacak. Konserin başlama saati 19.00.

17 Mart Notre Dame'ın zangocu başkentte

Victor Hugo'nun ölümsüz eseri, "Notre Dame - Quasimodo Musical", başkentte MEB Şura Salonu'nda seyirci ile buluşmaya hazırlanıyor. Oyunda çirkin ve kambur Kilise zangocu Quasimodo ile Fransa'nın ruhani ve dini lideri Claude Frollo'nun ve Kral'a bağlı komutan Phoebus'un semtte yaşayan Çingene Kızı Esmeralda'ya olan aşkları aktarılıyor. Eserde, Zangoç ile Papaz'ın ruhlarında oluşan ikilemler ve tepkiler romantik yaklaşımla danslarla ele alınıyor. Vural Bingöl'ün yönettiği oyunun koreografisi Ali Kemal Aydın'a ait. Dekor ve kostüm Andrea Primavera ile Sırrı Topraktepe'nin ses ve ışık ise Ömer İzzin'in imzasını taşıyor. Müzikalde rolleri ise Vural Bingöl, Kamala Mustafayeva, Andrea Primavera, Erhan Yaman, Murat Yaşar Özdemir, Bahtiyar Tamer Aksu, Alaattin Bahar, Ayça Azize Ergün, Nilüfer Ömürlü, Göker Yıldız, Can Öz ve Özden Uslusoy paylaşıyor. Gösteri saat 20.30'de seyirci ile buluşacak.

22 Nisan Monica Bellucci ilk kez Türkiye'de

Dünyaca ünlü yıldız Monica Bellucci, Tom Volf'un yazıp yönettiği Maria Callas'ın hayatına dair bilinmeyen detayların ve ilginç hikayelerin yer aldığı tek kişilik tiyatrosuyla ilk kez Türkiye'de olacak. Sinema kariyerindeki başarısını birkaç defa seçildiği "dünyanın en güzel kadını" unvanıyla taçlandıran Bellucci, uluslararası sinemanın en ünlü yüzlerinden biri haline geldi. Bu başarılı kariyerin devamında ise yeni projesi olan "Lettres et Mémoires by Maria Callas" okumalarını sahneleyecek. Gösteride Callas'ın New York'taki mütevazı çocukluğundan Atina'daki savaş yıllarına, operadaki ihtiyatlı duruşundan skandallar ve kişisel sorunlarla gölgelenmiş kariyeri aktarılacak. 20'inci yüzyılın en büyük sesinin en derin ve dokunaklı hikayesi, Bellucci'nin anlatımıyla sahnelenen. Yaklaşık 80 dakika sürecek olan etkinlik, İngilizce sahnelenen ve Türkçe alt yazı ile aktarılacak. Zorlu PSM - Turkcell Sahnesi'ndeki etkinliğin başlama saati 21.00.

PANDEMİYE İLAÇ PIYANO RESİTALLERİ

İstanbul'un kültür sanat hayatına artı değer kazandırmak amacıyla 14 yıldır devam eden "İstanbul Resitalleri", pandemide de hız kesmiyor. Etkinlik, Kuzey İrlandalı sanatçı Barry Douglas konseriyle yeni sezonun başlangıcını yaptı. 10 Aralık'ta seyirci ile buluşan resitaller, 10 Haziran'a kadar devam edecek. Tüm sezona yayılan festival havasındaki etkinlik, Türkiye'nin resital odaklı tek uluslararası klasik müzik dizisi olarak dikkati çekiyor.

Prestijli yarışmalardan birincilik ödülleri ve altın madalya ile dönen dünya sahnelerinin usta isimlerini konuk eden İstanbul Resitalleri, 14 Ocak'ta Laure Favre-Kahn, 10 Şubat'ta Christian Blackshaw, 18 Mart'ta Japon piyanist Momo Kodama, 31 Mart'ta Kazak piyanist Alim Beisembayev, 14 Nisan'da Claire Huangci, 30 Nisan'da Alexei Volodi, 12 Mayıs'ta Martina Filjak konserlerine ev sahipliği yapacak. İrlandalı piyano virtüözü John O'Connor, 10 Haziran'da resitalerin sezon finalinde sahne alacak.

Kraliyet nişanlı piyanist

Laure Favre-Kahn, Uluslararası klasik müzik dünyasında hem aldığı ödüller ve başarılı Chopin yorumu hem de izleyiciyi büyüleyen sahne enerjisi ile biliniyor. Sanatçı, Chopin'e ithaf ettiği ve "Aleve doğru" adını taşıyan 12. albümü ile sahneye çıkacak. Christian Blackshaw ise Napoli'de Casella Uluslararası Piyano Yarışması'nı kazanarak İtalya Cumhurbaşkanı tarafından "Altın Madalya" ile ödüllendirildi. Kayıtları Gramophone'da "Bugüne kadar ki en iyi 50 Mozart" kayıtları arasında gösteriliyor. Aynı zamanda İngiliz Kraliyet Nişanı MBE sahibi.

Japon piyanist Momo Kodama ise 1991 yılında ARD Uluslararası Müzik Yarışması birincisi oldu. Dünyanın en iyi orkestraları ve gözde festivallerinin aranan piyanistleri arasında yer alıyor. Kazak piyanist Alim Beisembayev da dünyanın en prestijli yarışmalarından "Leeds Uluslararası Piyano Yarışması" 2021 Şampiyonu. Amerikalı piyanist Claire

Huangci 2018'de Dünyanın en prestijli uluslararası piyano yarışmalarından Geza Anda'da aldığı birincilik ve "Mozart Ödülü" ile dikkatleri çekiyor.

Ödüllü Beethoven yorumcusu

Alexei Volodin de "Geza Anda Uluslararası Piyano Yarışması" 2003 birincisi. Cleveland Uluslararası Piyano Yarışması Altın Madalya ve Beethoven Özel Ödülü sahibi Martina Filjak da tutkulu piyanizmi, güçlü tekniği ve zengin repertuarı ile klasik müzikseverlerin büyük beğenisini kazanıyor. Sezon finalini yapacak olan İrlandalı Piyanist John O'Connor da Uluslararası Beethoven Piyano Yarışması Birinciliği'ni tüm jüri üyelerinin oy birliği ile kazandı. Günümüzün önde gelen Beethoven yorumcularından olarak gösteriliyor. Sakıp Sabancı Müzesi the Seed'de sanatseverlerle buluşacak olan etkinliklerin başlama saati ise 20.00.

Laure Favre

John O'Connor

BÜROLAR

TÜRKİYE

MESA HOLDİNG A.Ş.

Genel Merkez

Ihlamur Cad. No: 2 06810 Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA HOLDİNG A.Ş.

İstanbul

Kuzguncuk Mah. Abdullahağa Cad.
Cemil Molla Köşkü No: 23
Kuzguncuk - İstanbul
T: +90 (216) 532 33 33 - 34 (pbx)

MESA MESKEN SANAYİİ A.Ş.

Merkez

Ihlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA MESKEN SANAYİİ A.Ş.

İstanbul

Yeşim Sok. No: 2 Akatlar 34335
Beşiktaş - İstanbul
T: +90 (212) 351 67 67 (pbx)

MESA İMALAT A.Ş.

Mustafa Kemal Mah.
Kayı Cad. No: 76/A 06946
Yenikent - Sincan - Ankara
T: +90 (312) 277 33 00 (pbx)

MESA PROJE A.Ş.

Ihlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA SİGORTA A.Ş.

Ihlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

KOSAŞ KONUT A.Ş.

Koru Mah. Mesa Koru Sitesi Ihlamur Cad.
(2579 Cad.) No: 6 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 240 18 17 (pbx)

MESA AHŞAP DOĞRAMA

Mustafa Kemal Mah.
Kayı Cad. No: 21 06378
Yenikent - Sincan - Ankara
T: +90 (312) 277 17 35 (pbx)

ALABANDA A.Ş.

Cinnah Cad. No: 67/B 06680
Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 440 56 00 (pbx)

MEGE TURİZM A.Ş.

Gölköy Mah. 330. Sok.
No: 7/1 İç Kapı No: 1
Bodrum - Muğla

RUSYA

MESA LTD

Sadovnicheskaya ul.35-37/2 115035
Moskova - Rusya
T: +7 (495) 937 49 17

IRAK

MESA IRAK BRANCH OFFICE

Wihda Neighborhood
District 902
Street 32 Building 11
Baghdad - Iraq

ÖZBEKİSTAN

MESA DOİMIY MUASSASASI

Kichik halqa yoli, 5a
Tashkent - Özbekistan

KAZAKİSTAN

MESCO INTERNATIONAL CONSTRUCTION LLP

Kazibek-bi Caddesi
No: 22 Ofis: 121
Medeo Bölgesi
Almaty - Kazakistan

MESA CASPIAN LLCA

Syunbaya Str.
No: 211 Office: 3/2
Almaty - Kazakistan
T: +7 (27) 279 56 40

CEZAYİR

MESA CONSTRUCTION EURL

Villa n°2 Extension Paradou
16035 Hydra Alger

POLONYA

EURO POWER CENTRUM SP.Z.O.O.

Al. Krakowska 60 05-090
Raszyn - Warszawa - Poland

SATIŞ OFİSLERİ

ANKARA

MERKEZ SATIŞ OFİSİ

Mesa Plaza, Koru Sitesi, Ihlamur Caddesi
No: 2, Çayyolu, 06810 Ankara
T: +90 (312) 291 50 00
F: +90 (312) 240 14 36
info@mesa.com.tr
www.mesa.com.tr

PARK MOZAIK SATIŞ OFİSİ

Alacaatlı Mah. 3296. Cad. No: 10
Çankaya, Ankara
www.parkmozaik.com.tr

BODRUM

MESA BODRUM SATIŞ OFİSİ

Gölköy Mahallesi, Gökburun Mevkii
48400 Bodrum - Muğla
www.mesabodrum.com

İSTANBUL

YEŞİLYAKA SATIŞ OFİSİ

Karaağaç Mah. Sırtköy Bulvarı
No: 16/A Büyükçekmece - İstanbul
www.yesilyaka.com.tr

TEMA İSTANBUL SATIŞ OFİSİ

Atakent Mah. Yan Yol Cad. No: 31/1
Halkalı - Küçükçekmece - İstanbul
www.temaistanbul.com

MESA CADDE SATIŞ OFİSİ

Feyzullah Mahallesi
Bağdat Caddesi No: 288
34843 Maltepe - İstanbul
www.mesacadde.com

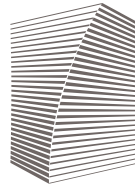
MESA ORMAN

Acarlar Mah. Çubuklu Çiftlik Yolu
Cad. No: 4 34800 Beykoz - İstanbul
www.mesaorman.com

İZMİR

URLA SATIŞ OFİSİ

Yenice mah. Kekliktepe cad.
No: 73 Urla - İzmir

mesaYaşam

Mesa ve Yaşam uygulamamızı
QR kode ile telefonunuza indirebilirsiniz

@mesamesken

@mesamesken

Mesa Mesken

Mesa Mesken

Kuzguncuk, Abdullahğa Cd. No: 23, 34674 Üsküdar/İstanbul

444 9 366
mesa.com.tr

BİR EVİ GÜZELLEŞTİREN HAVASIDIR!

Temiz havanın çiçek kokularına karıştığı
Mesa Orman II yaşamında, aldığınız her nefes
sizlere doğanın iyileştirici etkisini hissettirecek.
Mesa Orman II'nin hayatınıza kattığı enerji
gün boyu sizlere eşlik edecek.

mesa ORMAN II
ÇUBUKLU

MESAORMAN.COM

444 9 366